

Thomas Pynchon: Bleeding Edge (próza) 3
Cormac McCarthy: A síkság városai (próza) 8

Wendy Rose indián költő versei 14
Sherman Alexie: Superman és én (esszé) 18
Juhász Anikó: Indián (vers) 21
Sherman Alexie: Western (próza) 22
Antonin Artaud: Maria Izquierdo festészete (esszé) 24
Sherman Alexie: Majd én megváltom (próza) 34
Vasadi Péter: ...pedig ártatlan... (versciklus) 52

Kirilla Teréz: Interjú Vasadi Péterrel a Pilinszky-filmhez 55
Vörös István: A gond alatt, A futókör (versek) 60
Tóth László versei 66
Kulcsár Ferenc: A mese Valósága – a valóság Meséje
(Tóth László: *A boszorkány porszívója*) 69

Dolinszky Miklós: Apagyai Szandra képei alá (miniesszé) 72

Egressy Zoltán: Lila csík, fehér csík (próza) 74
Bucsi-Kovács Anikó: Ez most már mindig így lesz?
(Tóth Krisztina: *Pillanatragsztó*) 79
Reichert Gábor: A mézsügér éneke (Darvasi László: *Ez egy ilyen csúcs*) 82
Potozky László: Éles (próza) 85
Tóth Kinga: Szoborpark (versciklus) 89
Juhász Tibor: Városom (prózavers) 92
Hétvári Andrea: Különös utazás (vers) 94
Őry István: Geodézia (vers) 95

A borítón és a lapzárókon Apagyi Szandra fotói

E számunk szerzői:

Alexie, Sherman író, költő (Seattle), Bucsi-Kovács Anikó kritikus (Tatabánya), Dolinszky Miklós esszéista (Bp.), Egressy Zoltán író (Bp.), Galamb Zoltán fordító (Bp.), Gy. Horváth László fordító (Bp.), Gyukics Gábor költő, fordító (Bp.), Hétvári Andrea költő (Bp.), Juhász Anikó költő, fordító (Szeged), Juhász Tibor költő (Bp.), Pynchon, Thomas író (USA), Kirilla Teréz költő, fordító (Bp.), Kulcsár Ferenc költő (Dunaszerdahely), Lázár Júlia költő, fordító (Bp.), McCarthy, Cormac író (USA), Őry István költő (Bp.), Potozky László író (Bp.), Reichert Gábor kritikus, irodalomtörténész (Tatabánya), Rose, Wendy költő (USA), Schneller Dóra fordító (Bp.), Szűcs Balázs Péter író, fordító (Bp.), Tóth Kinga költő (Bp.), Tóth László költő, író (Dunaszerdahely), Vasadi Péter költő (Bp.), Vörös István költő, író, fordító (Bp.)

Megjelenik egy splash screen, árnyékmodulált, 256-os színelbontású napvilág, semmi felirat, semmi zene. Egy magas, feketébe öltözött alak, lehet férfi, lehet nő, hosszú haja ezüstcsattal hátrahúzva, maga az Archer, az Íjász, éppen egy nagy szakadék széléhez ért. Mögötte az úton erőltetett perspektívában távolodnak a felszíni világ napsütötte messzeségei, vadon vidékek, megművelt területek, kertvárosok, autópályák, ködbe vesző tornyok. A képernyő többi része a szakadéké –

Thomas Pynchon 3

BLEEDING EDGE

amely korántsem hiány, inkább a fény feltalálása előtti fénnel pulzáló sötét. Az Archer szilárdan áll a szélén, íja megfeszítve, meredeken céloz le a mértékkel nem mérhető teremtetlenbe, vár. Amit félig elfordított arcából hátulról látni, az figyelmes, elengedett. Enyhe szellő motoz a fűben és a bokrok közt. – Kicsit olyan, mintha spóroltunk volna az animálással – magyarázza Justin –, de ha jobban megnézed, láthatod, hogy a haja is lobog, és azt hiszem, egyszer pislant is, de arra nagyon kell figyelni. Nyugalmat akartunk, de nem paralizist. – Amikor a program betöltődik, nincs se kezdőlap, se kísérőzene, csak egy lassan erősödő hanghatás, ami Maxine-nak ezer meg ezer vonat- és buszpályaudvarról, repülőtérről rémlik, meg egy zökkenőmentesen felpirkadó enteriőr képe, amelynek részletei, egy másodpercre szinte lélegzetelállítón, messze meghaladnak mindent, amit a Ziggy és barátai által használt játékképernyőn látott, a kor primitív videojátékarnáján túlragyogva egy kezdődő reggel teljes színskálájává bomlik, finoman a végtelenségig gömbölyített sokszögek, a rendelés, modellálás, árnyékok, eggyéolvadás, homály, mind-mind elegánsan, sőt... lehet mondani, hogy zseniálisan kivitelezve? A Final Fantasy X ehhez képest egy tekerős rajzoló. Keretbe foglalt, tudatos álomként közelít Maxine-hoz, elborítja, és ő félelem nélkül behódol.

A feliratokon ez olvasható: DEEPARCHER TÁRSALGÓ. A várakozó utasok igazi arccokat kaptak, első pillantásra Maxine mintha ismerné is egyik-másikat, vagy ismernie kellene.

- Örvendek, Maxine. Velünk maradsz egy kicsit?
- Még nem tudom. Kitől hallottad a nevemet?
- Nem sürgős, nézz körül nyugodtan, használd a kurzort, klikkelj akárhová.

Ha fel kellene valamire szállnia Maxine-nak, azt sehol sem találja. A „Departure” a végtelenségig elhalasztva. Úgy gondolja, valami ingajáratot kellene keresnie. Észre sem veszi, hogy indulásra kész, és már el is ment. Utóbb meg már a peronhoz sem talál oda. Az emeleten, a pazarul felszerelt bárból egyszerre ódon és posztmodern gördülőállományra nyílik káprázatos

kilátás, jönnek-mennek szertelenül, messze lenn, a világ görbületének vonalán. – Semmi baj – nyugtatja meg a dialógusdoboz –, ez is része az élménynek, a konstruktív eltévedésnek.

Maxine hamarosan azon kapja magát, hogy ide-oda mászkál, 4 ráklikkel mindenre, arcokra, szemétre a padlón, palackcímkékre a pult mögött, s egy idő után már nem is annyira az érdeklő, hová juthatna el, hanem a keresés textúrája maga. Justin szerint Lucas volt az alkotó a társulásban. Justin fordította át kódba, de a vizuális és hangdizájn, az állomás visszhangzó, sűrű forgataga, a hexadecimális színárnyalatok bősége, ezer meg ezer más-másféleképpen rajzolt és részletezett statiszta koreográfiája, akiknek külön-külön céljuk van, vagy egyszerűen csak lógnak ott, az egyáltalán nem robotszerű hangok, amelyeknek még a tájszólására is ügyeltek, mindez egytől egyig Lucasé.

Maxine végül megtalálja a nagy menetrendet, s amikor ráklikkel az „Éjféli Expresszre” – bingó. Aztán már tűnik is át, lépcsőn fel és lépcsőn le, sötét aluljárókban, ki a magasban lebegő metaviktóriánus üveg és vas modulálta fénybe, át forgókereszteken, melyeknek őrei, ahogy közeledik feléjük, homályos humortalan robotokból csábos idomú, nyakukban orchidealeít viselő hawaii táncosnőkbe válnak, fel egy vonathoz, amelynek jóságos masinisztája kihajol az ablakon: – Nem sürgős, ifjú hölgy, külön magának tartottuk vissza...

Am alighogy fellép, a vonat eszelősen gyorsít, zéróból hiperúrsebeségre egy tizedmásodperc alatt, és már száguldanak is a DeepArcherbe. Az ablakokon túl kétfelől elrohanó táj háromdimenziós részletei sokkal finomabban vannak kidolgozva, mint amennyire szükséges lenne, a felbontás semmit sem veszít azzal, hogy egyre közelebről próbál fókuszálni rá. Lucas és Justin strandmaca-fantáziáiból előlépő zsúrkocsis lányok tolnak gyorskajakát, meg csendes-óceániai tájjellegű italokat, például Tequila Sunrise-ot és mai tait, továbbá más-más fokon törvényellenes kábítószereket...

Ki engedhet meg magának ilyen sávszélességet? Maxine a kocsi végébe egerezik, arra számítva, hogy fenséges, távolodó sínperspektívát lát majd, de csak ürességet talál, színhiányt, ama másik, fényesebb világ entropikus átsorvadását Netscape-szürkébe. Mintha a menedékhelyre szökéshez az is hozzátartozna, hogy nincs visszaút belőle.

Noha most már a vonaton van, Maxine nem hagyja abba a klikkelgetést – ráklikkel a zsúrkocsis lányok lábujjkarikáira, az Oriental Party Mix chilis bevonatú rizskekszeire, a szívárványszínű fogpiszkálókra, amik az italok trópusi gyümölcsdarabkáit döfik át, mert sose lehet tudni, hátha a következő klikk –

És igen. A monitor pislákolni kezd, és Maxine-t váratlanul, mondhatni, barátságatlanul, valami permanens alkony régiójába transzponálják, valami városszélibe, már nem a vonaton van, nincs többé joviális masiniszta,

nincsenek elbűvölő pincérlányok, csak gyér forgalmú, egyre kivilágítatlanabb utcák, mintha a közlámpákat egyenként hagynák kiégni, s így, lemorzsolódás révén állna vissza az éj birodalma. A komor utcák fölött lehetetlenül fraktális tornyok mint erdei növekmények nyúlnak a fény felé, amely erre a szintre közvetve ér le csak...

5

Eltévedt. Nincs térkép. És nem is olyan, mint a hús térvalójának romantikus turistaútvonalai között tévedni el. Itt aligha várnak rá örömteli, véletlen felfedezések, inkább olyan érzése támad, mint amikor álmunkban sejtjük, hogy valami nem feltétlenül kellemes dolog fog történni velünk.

Narkószagot érez, Vyrva áll mellette egy bögre kávéval, a bögrére az van ráírva, hogy ELVETTED A TÚZŐGÉPEM. – Atyaisten! Hány óra?

– Még nincs nagyon későn – mondja Justin –, de nemsokára ki kell lépnünk, sose tudhatod, ki figyel éppen.

Pedig már kezdte megszokni.

– Nincs titkosítva? Tűzfallal védve?

– Ó, nagyon is – mondja Lucas –, de ha valaki be akar hatolni, be fog. Mély Web ide vagy oda.

– Ez ott van?

– A legmélyén. Ez is része az elképzelésnek. Hogy távol tartsuk magunkat a botoktól és pókoktól. Egy robots.txt protokoll vagy egy illemtudó bot a felszíni Weben nem probléma, de akadnak csaló botok is, amik nemcsak hogy modortalanok, de sokszor kurvára gonoszak is, amint egy disallow kódot meglátnak, azonnal rávetik magukat.

– Vagyis jobb lenn maradni a mélyben – mondja Vyrva. – Az ember igen hamar függővé válik. Van egy hekkerbölcösség – ha a Mélybe mégy, ébren légy.

A földszinten, a konyhaasztal körül gyűltek össze. A két társ minél inkább be van állva, annál szabadabban beszél a DeepArcherről, bár a hekkerszöveget Maxine nemigen tudja követni.

– Kiforratlan kísérleti technológia – mondja Lucas. – Nincs bizonyított haszna, kockázati faktor magas, csak azoknak való, akik rá vannak kattánva a mielőbbi felhasználhatóságára.

– Pedig micsoda marhaságotra buktak régen a befektetők – idézi fel Justin. – '98-ban, '99-ben mire nem dobták ki a pénzüket! A DeepArchernél sokkal vadabb valami kellett ahhoz, hogy egyáltalán megrezenjen az arcuk.

– Majdnem unalmasnak tartottak bennünket – ért egyet Lucas. – A díjajnprioritásaink például eléggé konzervatívak voltak.

Justin szerint a DeepArcher gyökerei egy anonim remailerhez nyúlnak vissza, amit a penet.fi idejéből származó finn technológiából fejlesztettek ki, és különféle, akkoriban születő réteges típusú továbbító eljárásokra tekintett előre. – A remailer adatcsomagokat küld egyik csomóponttól

a másikhoz, épp csak annyi információval, hogy mindegyik láncszem tisztában legyen veled, hol a másik, semmi többel. A DeepArcher eggyel továbblép, azonnal és örökre elfelejti, hol volt az előbb.

6 – Amolyan Markov-láncféle, ahol az átmeneti mátrix állandóan visszaállítja önmagát.

– Random módon.

– Pszeudorandom módon.

Amihez a srácok még pár dizájner döglött linket is hozzáadtak, azokat az egészséges útvonalakat álcázandó, amelyeket senki sem akar felfedni. – Egyszerű labirintus, csakhogy láthatatlan. Transzparens linkeket keresel, egy pixelszer egypixeleseket, de amint rájuk kattintasz, eltűnnek és áthelyeződnek... láthatatlan önújrakódoló útvonal, lehetetlen visszakövetni.

– De ha az útvonal kitörlődik mögötted, hogy találsz haza?

– Kattintsd össze a sarkadat háromszor – így Lucas –, és mondd, hogy... de nem, ja nem, az valami más...

(Fordította: Gy. Horváth László)

Copyright © 2014 by Thomas Pynchon. From *Bleeding Edge* (Magvető Kiadó).
Excerpt published with the permission of Melanie Jackson Agency, LLC.

JOHN GRADY a Kentucky Clubban megivott egy whiskyt tisztán és fizetett és kiment az utcára és odabiccentett a sarkon várakozó taxisnak. Beszálltak és a taxisoőr hátrafordult és ránézett.

8 Cormac McCarthy

A SÍKSÁG VÁROSAI

(részlet)

úgy haladt a Juárez sugárúton akár egy csónak és a rikító fények visszatükröződtek a fekete vízben és szétterültek és széttöredezve remegtek és ismét kisimultak a nyomában.

Eduardo kocsija a síkátorban állt a raktárfal sötétjében John Grady pedig odament ahol az autó állt és megpróbálta kinyitni az ajtót. Aztán fel-emelte a csizmáját és berúgta az ajtóüveget. Rétegelt üveg volt és fehéren pókhálósodott a fényben és megereszkedett befelé. A fiú megint belerúgott csizmatalppal és az üveg beomlott az ülésre és a fiú benyúlt és a csuklója élet ráfektette a dudára és háromszor megnyomta majd hátralépett. A hang harsányan visszhangzott a síkátorban majd elhalt. A fiú levette az esőköpenyét és elővette a kését a zsebéből és lekuporodott és a csizmája szárába tűrte a farmernadrágját és a tokkal együtt a bal csizmájába csúsztatta a kést. Aztán a motorháztetőre terítette az esőköpenyt és ismét dudált. A visszhang alig halt el amikor kinyílt az épület hátsó ajtaja és Eduardo lépett ki rajta és hátrahúzódott a falhoz a fényből.

John Grady előjött a kocs mellől. Gyufa lobbant és Eduardo arca hajolt bele a lángba fogai közt egyik kis cigarillójával. A haldokló gyufa széles ívben röpiült ki a síkátorba.

Az udvarló – mondta.

Előrelépett a fénybe és rátámaszkodott a vaskorlátra. A szivarkáját szívta és kibámult az éjszakába. Lepillantott a fiúra.

Egyszerűen be is kopoghattál volna.

John Grady közben elvette az esőköpenyt a motorháztetőről és a hóna alá hajtva állt vele a síkátorban. Eduardo a szivarkáját szívta.

Gondolom azért jöttél hogy kifizessz a pénzt amivel tartozol nekem.

Azért jöttem hogy megöljelek.

A strici lassan beleszívott a cigarillóba. Kissé félrebillentette a fejét és vékony sugárban fújta ki felfelé a füstöt vékony ajkai közül.

Kötve hiszem – mondta.

Hová lesz az út barátom?

A White Lake-be.

Visszafordult és gyújtást adott és kihajtott az útra. Az eső egyenletes szitálássá csendesedett de az utakat ellepte a víz és a taxi lassan ért ki és

Elfordult és lassan lesétált a három lépcsőfokon a sikátorba. John Grady balra húzódott és várakozón állt.

Szerintem még azt sem tudod hogy miért jöttél el ide – mondta Eduardo. Ami rendkívül szomorú. Talán taníthatlak. Talán még van idő tanulni. Ismét beleszívott a cigarillóba aztán ledobta és a csizmáját jobbra-balra forgatva eltaposta. 9

John Grady észre sem vette hogy a késéért nyúl. Talán mindvégig a tenyerében tartotta. Éles kis kattánás hallatszott és elővillant a penge. Aztán egy újabb villanás. Mintha a kezében forgatta volna. John Grady előhúzta a kését a csizmája szárából és a jobb karjára csavarta az esőköpenyt és megmarkolta a szabad végét. Eduardo kísétált a sikátorba hogy mögé kerüljön a fény. Óvatosan lépkedett hogy kikerülje a tócsákba összegyűlt esővizet. Fakó selyeminge hullámzott a fényben. Elfordult és a fiúra nézett.

Inkább gondold meg magad – mondta. Menj vissza. Válaszd az életet. Még fiatal vagy.

Azért jöttem hogy öljek vagy megöljenek.

Ah – mondta Eduardo.

Nem beszélgetni jöttem.

Ez pusztán formalitás. A zsenge korod miatt.

A korommal felesleges törődnöd.

A strici megállt a sikátorban. Inge a nyakánál kigombolva. Brillantinos feje kéklott a lámpafényben. Egyik kezében lazán tartotta a rugós kését. Annyit szerettem volna mondani neked hogy még mindig hajlandó lennék megbocsátani – mondta.

Jóformán észrevehetetlen léptekkel közeledett. Megállt. Fejét kissé oldalra billentette. Várt.

Minden előnyt megadok neked. Talán még nem vettél részt olyan sok kispárbajban. Szerintem meg fogod tapasztalni hogy a kispárbajban gyakran az utolsóként megszólaló a vesztes.

Két ujját a szája elé tette hogy csendre intsen. Aztán begörbítette az ujjait és intett a fiúnak hogy lépjen közelebb. Gyere – mondta. Valahogy el kell kezdenünk. Olyan ez mint az első csók.

Megtette. Közelebb lépett és szúrást színlelt és ferdén a strici felé vágott a késsel és hátralépett. Eduardo macska módjára boltozta a hátát és felhúzta a könyökét hogy a penge alatta suhanjon el. A raktár falára vetülő árnyéka úgy hatott mintha egy karmester emelné komoran a pálcáját hogy beintsen. Elmosolyodott és körözött. Brillantinos feje ragyogott. Amikor megpróbált szúrást bevinni nagyon alacsonyan szúrta és balról jobbra vágott és a kést széleseben és szinte szemmel követhetetlenül háromszor megsuhintotta maga előtt. John Grady bebugyolált jobb karjával hártotta a pengét

és hátratántorodott és visszanyerte az egyensúlyát de Eduardo már megint körözött és mosolygott.

Azt hiszed még nem találkoztam a fajtáddal? Már volt dolgom a fajtáddal. Rengeteggel. Azt hiszed nem ismerem Amerikát? Ismerem
10 Amerikát. Szerinted mennyi idős vagyok?

Megállt és lekuporodott és támadást színlelt és körözve továbbhaladt. Negyvenéves vagyok – mondta. Öregember nemde? Akinek kijár a tisztelet. Nem pedig holmi késpárbaj egy síkátorban.

Ismét megpróbált szúrást bevinni és mikor hátralépett közvetlenül a könyöke alatt fel volt metszve a karja és a sárga ingujjat sötétre festette a vér. Úgy tűnt mintha észre sem vette volna.

Nem ilyen párbajozás holmi udvarlókkal. Parasztgyerekekkel. Akiknek se szeri se száma.

Hirtelen megtorpant és megfordult és a másik irányba kezdett körözni. Úgy nézett ki akár egy színpadon fel-alá járkáló színész. Időnként mintha alig vett volna tudomást a fiúról.

Lesodródna ide abból az elevenen rothadó édenkertjükből és olyasmit keresnek ami náluk már kihalt. Amit talán már megnevezni sem tudnának. Parasztgyerekként először természetesen a bordély jut az eszükbe.

Vér csöpögött az ingujjáról. A lomha sötét cseppek eltűntek a sötét homokban a lábuk alatt. Előre-hátra lengette a kést maga előtt miközben lassan rötta a köröket az óra járása szerint. Mint aki a gazosban vagdalkozik összevissza.

Mostanra a vágy természetesen elhomályosította az elméjüket. Már amennyire lehet egyáltalán elméről beszélni az esetükben. A legegyszerűbb igazságok is ködbe veszttek. Mintha nem látnák hogy a legfontosabb amit a kurvákról tudni lehet...

Váratlanul egészen mélyre lekuporodott John Grady előtt. Mintha térdelne. Mintha esedezve járulna elé. A fiú nem tudta volna megmondani hogyan került oda de amikor hátralépett és megint körözni kezdett a fiú combján mély vágás nyílt szét és a meleg vér lecsorgott a lábán.

Az hogy kurvák – mondta Eduardo.

Lekuporodott és támadást színlelt és megint körözni kezdett. Aztán belépett és visszakézből újabb metszést ejtett a késével az első felett alig egyhüvelyknyire.

Gondolod hogy nem könyörgött neked azért hogy legyek veled? Elmeséljem mi mindent kért tőlem? Olyasmiket amiket egy parasztgyerek elképzelni sem képes erről biztosíthatlak.

Hazudsz.

Megszólal az udvarló.

Hirtelen előredőft a késével de Eduardo ellépett előle és egészen kicsire és vékonyra húzta össze magát és a bikaviadorok módjára megvetőn elfordította a fejét. Köröztek.

Mielőtt teljesen a birtokomba kerülnél még egy utolsó esélyt adok neked hogy megmenthesd magad. Hagylak elsétálni udvarló. 11
Ha hajlandó vagy elsétálni.

A fiú félrehúzódott és figyelt. A vér kihűlt a lábán. Végighúzta orra előtt a kés markolatát. Mentsd magad – mondta. Ha tudod. Mentsd magad kurvahajcsár.

Még ő sérteget.

Köröztek.

Nem hallgat a józan ész szavára. A barátaira. A vak maestróra. Senkire. Semmire sem vágyik jobban annál mint hogy egy halott kurva sírjába vesse magát. És még sérteget is.

Az égnek fordította az arcát. Előrenyújtotta egyik kezét mintha a jótanács hiábavalóságát akarná jelezni vele és mintha valamely lát-hatatlan tanúhoz fordult volna.

Le sem tagadhatná hogy parasztfiú – mondta. Közönséges parasztfiú.

Balra szúrást színlelt aztán harmadjára is megvágta John Grady combját.

Elmondom mit teszek veled. Valójában mit tettem már most veled. Hiszen hiába tudod akkor sem leszel képes megakadályozni. Akarod hogy elmondjam?

Nem mond semmit – az udvarló nem felel. Nos jó. Íme a tervem. Átültetés. Hogy az udvarló elméje a combjába kerüljön át. Mi a véleményed erről?

Körözött. A kés lassan lengett előre-hátra. Szerintem talán már most is ott van. És hogyan tudna gondolkodni egy ilyen ember? Akinek az elméje efféle átültetésen ment keresztül. Még mindig abban reménykedik hogy életben marad. Nyilvánvalóan. De egyre fogy az ereje. A homok beissza a vérét. Mit gondolsz udvarló? Hajlandó vagy beszélni?

Újra támadást színlelt a rugós késsel és ellépett és tovább körözött.

Semmit se mond. Pedig hány figyelmeztetést kapott? Aztán pedig megpróbálta megvásárolni a lányt? Attól a pillanattól fogva minden bizonyossá vált mint éj és a nap váltakozása.

John Grady támadást színlelt és kétszer suhintott a késével. Eduardo tekeredett akár egy zuhanó macska.

Olyan vagy mint a campo kurvái parasztfiú. Azt hinni hogy a téboly szent. Különös kegy. Különös vonás. Az istenség lényegének megérintése.

Derékmagasságban tartotta maga előtt a kését és lassan előre és hátra húzogatta.

De mit árul el ez Istenről?

12 Egyszerre mozdultak. A fiú megpróbálta megragadni a karját. Dulakodtak és vagdalkoztak. A strici ellökte őt magától és elhátrált, körözött. Inge eleje felhasadt és vörös vágásnyom futott végig a hasán. A fiú leeresztett kezekkel állt tenyerét lefelé fordította és várakozott. Karján szétnyílt a bőr kését pedig már leejtette a homokba. Nem vette le a szemét a striciről. A hasa két helyen meg volt vágva és ömlött belőle a vér. Az esőköpeny lecsavarodott és a karján lógott ő pedig lassan újra feltekerte és a markába fogta a végét és állt.

Olybá tűnik hogy az udvarló elhagyta a kését. Ez nem túl jó hír mi?

Megfordult, visszafelé körözött. Lepillantott a késre.

Most mitévők legyünk?

A fiú nem válaszolt.

Mit adsz nekem a késért cserébe?

A fiú figyelte.

Tégy ajánlatot – mondta Eduardo. Mit adnál azért ezen a ponton hogy visszakaphasd a késedet?

A fiú elfordította a fejét és kiköpött. Eduardo megfordult és komótosan hátrafelé lépkedett.

Adsz nekem egy szemet?

A fiú meglendült hogy lehajoljon és felkapja a kést de Eduardo elrebbentette és vékony fekete csizmájával rátaposott a pengére.

(Fordította: Galamb Zoltán)

14 Wendy Rose

FEHÉR KÖLTŐKNEK
AKIK SZÍVESEN LENNÉNEK INDIÁNOK

csak egyszer
pont annyi időre
csattanjanak fel
a nyelvünkön
horogra akadt szavak.
Most éppen ránk gondolsz
amikor térdelsz,
szentté válva
a lelkünkben tett
átmeneti
kirándulás idejére.

Szavakkal
fested ki arcod,
rágod az őzbőrt,
fához érinted mellkasod
mintha megosztanál valakivel egy anyát
ott ahol minden számít,
pillanatnyi és ősi tudást
is hoznál.
Csak akkor gondolsz ránk
amikor a hangjaid
a gyökeret akarják,
amikor vissza és
sarkon fordultál és
primitívvé
váltál.

Fejezd be versed
és húzz vissza.

*(sz. 1948) hopi/mivok indián költő, antropológus, egyetemi tanár. Tizenhat kötet szerzője.

ŐRÜLTEN VISZKET: ELLENÁLLÁS

Ez egyike azon napoknak
amikor Columbust látom
szinte mindenki szemében
és minden kéz minden
ujjbegyében benne van
a megegyezés.

A hangok az irodám ajtaján kívül
felmérésről és megsemmisítésről beszélnek
kiárusítják a őslakosokat, hogy
idegenek között éljenek,
jutalom szolgálat nélkül
vagy atyafiság a koronával

A terror itt kushad
a tenyerem kanyonjában,
az újszülöttek rózsaszínű
cseresznyeajkai vagy az ősi
dal tehetetlensége.

Vénséges szellemek
zokognak szabadságukért,
oly sokáig kísértették
a bemászó, leásó, odaragadó
tetűt és atkát.

Sand Creek, Wounded Knee, Piedras,
My Lai, Acteal, Hispaniola, Massachusetts Bay Colony,
az anyám, a kövek, csatornák
vér az ereikben, minden helyet
bejárt a történelem,
a teknős hátán minden gyűrű
egy aknavető, hogy kettéossza a magvainkat,
minden aszfaltból kinövő napraforgó
zöld karokat emel a nap felé,
a méhlepényt ahonnan kiléptünk
a Tewaquachi minden része alakította,

16 minden vörös dolog ezen a földön
a vér, a halálunk és a
felemelkedésünk tükörképe.
Most újra eltáncolom a küldetés lázadásának táncát,
virágozzon a rajtaütés virága a szívemben
saját nyelvükkel tartok igényt a győzelemre,
tisztában vagyok gerinc a gerincnek erőmmel
felismerem, amikor újra eljön
ez az éhes valaki, mérgezett hallal kell
etetnem. Csapdáról csapdára kell csalogatnom
a katonákat, minden mozzanatra
emlékezni kell.

IDEGEN MAGVAK

(egy Kaliforniában termő növényekről íródott könyv olvasata)

Miért nem ismerem az aranyló domboldalt a házamhoz közel 17
oly idegen nekem, mint egy behatóló, mint ezen a földön
a házamat tartó merev deszkák és az alá folytatott folyékony kő?
Ez mind, a zab, a fojtogató fű, még a kaktuszok is
nedvük titkával bensőjükben, az ördögszekér ismeretlen vadak
nyomában lohol vagy spanyol juh gyapjába akad. Miért nem érzem
az gyilkot, a mészárlást, ami kiűzte a fajtámat a völgyből,
a dombokról és a hegyekből? Mert minden mag egy vagonnyi;
a gyöktörzs gyarmatosít a föld alatt, apró horgaikkal a tüskék
rókát fognak— drótkerítés szakítja szét népeinket és karógyökér
szívja el a lopott harmatot
mindegy milyen száraz a sivatag.
A bogáncs romlott húson is élél;
a megszállók könnyörtelenül ölnek,
úgy mint azok a vérszomjas emberek
akik teheneiket oltárról oltárra terelték
leengedik puskájukat, céloznak, lőnek.

A vének ezt mindig tudták.
Böjtölnek és imádkoznak, pont azt a füvet
gyűjtik, amit régen a nagyanyjuk gyűjtött;
összeszednek egy keveset, soha nem a legelsőt,
soha nem többet, mint amennyi kell.
Szemükben nagyszerű tudással térnek haza.
Innen tovább örökké üres kézzel mennek,
a vékony kosárnak látszik a horpasza.
Gyöngy, fonál, biztosítótű helyettesíti a medvefüvet és fűzfát.
Eukaliptusz görgeti magvát a földön,
elcsúsznak, elesünk, belezuhanunk az áldozásba,
nem füvet, hanem bánatot gyűjtünk tenyerünkben.
Eltűnő amerikaiak, veszélyeztetett fajta,
féreg és fű, nevezzék, aminek akarják
kőkemény helyek, ahol csontok csörögnek a mélybe

Egy supermanes képregényből tanultam meg olvasni. Egyszerű. Nem emlékszem, pontosan melyikből, arra sem, milyen gazembert győzött le éppen, nem emlékszem a cselekményre, és arra sem, hogyan jutottam hozzá a könyvhöz. Amit biztosan tudok:

18 Sherman Alexie

SUPERMAN ÉS ÉN

hároméves voltam, szpokén indián, Washington állam keleti részén a szüleimmel éltem a Spokane Indián Rezervátumban. Szegénynek számítottunk

volna bárhol, de mivel egyik vagy másik szülőm mindig talált valamilyen munkát éhbérért, rezervátumos mércével mérve középosztálybeliek voltunk. Egy fiú- és három lánytestvérrel osztoztam a rendszertelenül érkező fizetési csekeken, a reményen, a félelmen, és a kormánytól származó ételmaradékon.

Apám egyike a kevés indiánnak, akik szándékosan iratkoztak katolikus iskolába, bősz olvasója westerneknek, kémtörténeteknek, krimiknek, gengsztertörténeteknek, kosárljátékosok életrajzának, bárminek, ami elébe került. A könyveket fillérékért vette a holland zálogosnál, az Üdvhadseregnél vagy a Value Village üzletekben. Ha több pénze volt, áruházakban, kisebb árusítóhelyeken, kórházi ajándékboltokban is vásárolt újabb regényeket. A házunk megtelt könyvekkel. Őrületes halmokban álltak a fürdőszobában, a hálóokban és a nappaliban. A munkanélküliség egyik ihletrohámában apám könyvespolcokat épített, és hamar tele is rakta őket a Kennedy-gyilkosságról, a Watergate-botrányról, a vietnami háborúról válogatás nélkül összeszedett könyvekkel, valamint az apacs westernek 23 kötetből álló teljes sorozatával.

Jól emlékszem, még olvasni se tudtam, de már leszedegettem a könyveket a polcra. Ha a szavakat nem is értettem, most is fel tudom idézni a pillanatot, amikor váratlan élességgel földerengett előttem, mire való a bekezdés. Magát a „bekezdés” szót sem ismertem, de azt megértettem, olyan, mint egy kerítés, körbefogja a szavakat. Egy bekezdésen belül közös célért dolgoznak. Okuk van rá, hogy egyazon kerítés mögött legyenek. Ez a tudás megörvendeztetett. A dolgokról bekezdésekben kezdtem gondolkodni. Eszerint a rezervátumunk is csak az Egyesült Államok egy bekezdése lett. A házunk egy másik, jól elkülöníthető bekezdés a tőlünk északra élő LeBreték vagy a délre lakó Fordék házához, nyugatra pedig a rezervátum iskolájához képest. Otthon minden egyes családtag külön bekezdésnek számított, de ezeket összekötötte a származás és a közös élmények. Ezzel a logikával a családomat hét bekezdésből álló esszének láttam: anya, apa, a bátyám, a halott nővérem, ikerhúgaim és örökbefogadott kisöcsém.

Ebben a bekezdésekre osztott világban került elélem az a bizonyos Superman-képregény. Minden egyes kocka, benne a képpel, dialógussal és

narratívával egy-egy háromdimenziós bekezdés. Az egyik képen Superman berobban egy ajtón. A ruhája piros-kék-sárga. A barna ajtó darabokra török. Nézem a kép fölötti szöveget. Nem tudok olvasni, de elképzelem, hogy az áll ott: „Superman berobban az ajtón.” Úgy teszek, mintha olvasnék, és hangosan kimondom: „Superman berobban az ajtón”. Szavak, mondatok látszanak Szupermen szájánál egy buborékban. Mivel betöri az ajtót, gondolom, azt mondja: „Betöröm az ajtót”. Megint úgy teszek, mintha olvasnék: „Betöröm az ajtót”. És így tanulok meg olvasni. 19

A történet önmagában is érdekes lehet. Az indián kislány magától tanul olvasni, hihetetlen tempóban. Már az óvodában Steinbeck *Érik a gyümölcsét* olvassa, míg mások az *Égig érő babot*. Ha nem rezervátumban élő indián lenne, kikiáltanák csodagyerekeknek. De mert rezervátumban élő indián kislány, csak furcsa. Úgy nő föl, hogy a gyerekkoráról gyakran harmadik személyben beszél, mintha ez tompítaná a fájdalmát és egyben szerényebbnek tüntetné fel.

Az okos indián veszélyes, indián és nem-indián társai egyaránt félnek tőle vagy kigúnyolják. Az osztálytársaimmal vívtam a napi harcaimat. Azt akarták, maradjak csendben, ha a fehér tanár válaszokat, önkéntest, segítséget vár. Az indián gyerekektől elvárták, hogy ostobák legyenek. Az osztálytermen belül legtöbbször meg is feleltek ennek az elvárásnak, de osztálytermen kívül fütyültek rá. Olvasni alig tudtak, de kívülről fújtak több tucat törzsi éneket. Fehér tanítóik előtt nyökögtek, de bonyolult történeteket és adomákat meséltek a vacsoraasztalnál. Megadóan fejet hajtottak a fehér felnőtt előtt, de kihúzták magukat a náluk tíz évvel idősebb erőszakos indiánnal szembekeverülve. Mi indián gyerekek, hagyományosan kudarcot vallottunk a nem-indián világban. Hogy aztán ünnepélyesen elfogadjanak minket indián társaink és szánjanak a nem-indiánok.

Én nem akartam kudarcot vallani. Okos voltam. Arrogáns. Szerencsés. Általában késő éjszakáig olvastam, amíg csak nyitva bírtam tartani a szemem. Olvastam, ha időm volt, és ha nem, ebéd közben, a leckeírás után megmaradt percekben. Olvastam az autóban, mikor a család törzsi gyűlésre vagy kosármeccsre ment. A bevásárlóközpontokban berontottam egy-egy könyvárúháza, leszedtem a könyveket a polcra, beleolvastam, amennyibe csak tudtam. Olvastam apám filléres vagy antikvár könyveit. Kölcsönöztem a könyvtárból. Olvastam a sztorikat a müzlisdobozok hátán. Olvastam újságot. Olvastam az iskola, a kórház, a hivatal, a posta falára függesztett hirdeteményeket. A reklámszórólapokat. Az autós javítási kézikönyveket. Folyóiratokat. Bármit, amiben szavakat és bekezdéseket találtam. Öröm és csüggedés töltött el. Szerettem a könyveket, de tudtam, hogy ennek a szeretetnek egyetlen célja van. Próbáltam megmenteni az életemet.

Mindennek ellenére ma is meglep, hogy író lettem. Gyermekorvosnak készültem ugyanis. Most regényt, elbeszélést, verset írok. Iskolákat keresek föl, és kreatív írást tanítok indián gyerekeknek. A rezervátum iskolarendszerében engem még senki nem akart ilyesmire tanítani. Arra pedig egészen biztosan nem, hogy indián valaha is írt regényt, elbeszélést vagy verset. Mintha az indiánok nem lennének erre képesek. Nincs emlékem arról, hogy valaha is vendégtanár érkezett volna a rezervátumba. Pedig biztos jöttek. Kik lehettek? Hol vannak most? Léteznek-e? Olyan gyakran megyek az iskolákba, ahogy csak tudok. Az indián gyerekek bezúfolódnak az osztályterembe. Sokan maguk is írnak verset, novellát, regényt. Olvassák a könyveimet. És sok más könyvet. Csillogó szemmel és pimasz rácsodálkozással figyelnek. Ők is próbálják megmenteni az életüket. A hátsó sorokban pedig ott ülnek a már legyőzöttek, akik marcona képpel, színházi tökélyvel néznek levegőnek. Előttük üresen maradnak a füzetlapok. Nincs ceruzájuk, se tolluk. Csak bámulnak ki az ablakon. Elutasítanak, ellenállnak. – Könyvek – mondom nekik. – Könyvek! – Teljes súlyommal nekifekszem a bezárt ajtóknak. A zár nem enged. Okos vagyok. Arrogáns. Szerencsés. Próbálom megmenteni az életünket.

(Fordította: Lázár Júlia)

Láttam egy indiánt.

Nézte a plazmatévét, és
összesodorta magában a
hegyeket.

A képernyőn a
focilabda volt a világ,
az eget, földet össze-
kötő mirákulum.

Az indián egy sírt
ringatott magában...
s inkább kívánta volna
magának akár a
tarantulát is,
mint azt a huzalokon
felmagasított műanyag-
álmot;

ám a kamera egy percre
mégis azt cserkészte be,
ahogy kinézett
önmagából,
s ahogy teli
szemekkel
nevetett.

INDIÁN

Arra vártam, hogy megnézzem a *Farkasokkal táncolót*, amikor egy dokumentumfilmfesztivál interjú készített velem. A fiú és a lány azt akarta megtudni, hogyan reagálnak az amerikai őslakosok a filmre.

22 Sherman Alexie

WESTERN

– Épp sorban állok, hogy megnézzem a filmet – mondtam. – Mégis, hogyan reagálhatnék?

– Mit jósol, hogyan fog reagálni a filmre? – kérdezte a fiú.

Azt gondoltam, liberális fehér seggfejek, akik épp rasszizmusra vadásznak. De olyan fiatalok, fehérek, gyönyörűek és komolyak voltak, hogy teljesen elbűvöltek.

– Add meg a számod – mondtam. – És később felhívlak, hogy elmondjam, mit gondolok.

– Miért nem jön el ma este hozzánk? – kérdezte a fiú. – És ott felvesszük, amit mond.

Néhány órával később, ahogy beléptem a nyitott bejárati ajtajukon, láttam őket, ahogy lassan táncoltak, még hozzá eléggé, szóval, vérfertőző módon. Azt gondoltam, elmegyek, de a fiú behívott, és lefilmezte, ahogy a hűgával táncolok. Táncoltunk és füvet szívtunk órákon át.

Egyedül aludtam, a díványukon, és másnap reggel elmentem, mielőtt még felébredtek volna. Azt gondoltam, hogy egy korhatáros David Lynch-filmben voltam, s úgy véltem, sohasem látom őket többé. De egy hét múlva a fiú felhívott, és azt kérte, hogy menjek el egy összejövetelre. És ismét beálltunk, és a fiú lefilmezte ahogy a hűgával táncolok. A következő hat hónapban, hetente néhányszor, megismételtük a szertartást. És akkor, szeptemberben, a lány adott egy jóéjt-puszit. Az arcomat célozta meg, de helyette a nyakamat találta el, s én azonnal szerelmes lettem.

– Hé! – mondtam. – Lenne kedved eljönni valamikor megnézni egy filmet?

A lány a bátyjára nézett.

– Meg akard baszni a húgomat! Meg akard baszni a húgomat! Meg akard baszni a húgomat! – üvöltötte a fiú és rám rontott. Lendületet vett, de félregrottam és ellöktem. Tovább üvöltött, én pedig elmentem, megdöbbenve, de egy remek történettel, melyet társaságban is el lehet mesélni.

23

Egy évvel később hajnali háromkor csörgött a telefonom, de megvártam, míg az üzenetrögzítő bekapcsolt.

– Helló, én vagyok az. Ott vagy? Fel tudnád venni a telefont?

Ő volt az, a lány, részegen és sírva.

– Kérlek, beszélj hozzám – mondta a lány. – Vedd fel a telefont. Gyere és vigyél el. Kérlek. Szabadíts ki innen.

Nem vettem fel a telefont. Nem rohantam megmenteni. És soha többé nem hallottam felőle.

Ami a *Farkasokkal táncolót* illeti, utáltam a filmet, mert a fehér ember a végén elmenekül, és hagyja, hogy lemészárolják az indiánokat. És ráébredtem, hogy a sorsára hagytam egy szomorú fehér nőt. Én voltam az indián, aki megmentette magát, de egyáltalán nem éreztem magam hősnek.

(Fordította: Szűcs Balázs Péter)

Antonin Artaud színházi tárgyú írásai, versei és levelei már jól ismertek a magyar olvasóközönség körében. Festészeti tárgyú írásai közül azonban csak Van Gogh alakjáról, utolsó hónapjairól és festészetéről szóló csodálatos esszéje

24 Antonin Artaud

MARIA IZQUIERDO FESTÉSZETE¹

jelent meg magyarul. Artaud, ebben a nem sokkal halála előtt írt esszében, azonosul Van Gogh sorsával, akinek festészetét saját művészetéről alkotott elmélete betetőzéseként látja. Artaud már a húszas

évektől kezdve élénken érdeklődött a festészet iránt: beszámolókat készített a Szalonokról, a függetlenek kiállításairól, valamint André Masson és Paolo Uccello festészete által ihletett, szürrealista prózaverseket írt. A harmincas években elsők között fedezte fel Balthus festészetét. A festészet fontos szerepet játszik A színház és hasonmása néhány esszéjében is.

Artaud 1936-os mexikói útja során szerzett tapasztalatai, a kortárs mexikói művészettel való találkozása, a tarahumara indiánok szertartásaival való megismerkedése meghatározó hatást gyakoroltak a Mexikóban, majd az ott tett látogatását követően született műveire és művészetére egyaránt. A Mexikóban látottak leírása, és az ott keletkezett művek kiadása a francia művészek és intellektüelek Mexikóról kialakított képére is nagy hatással voltak, legalább akora hatással, mint André Breton két évvel későbbi, 1938-as mexikói látogatása. Artaud egyes életrajzírói arra is felhívják a figyelmet, hogy Mexikóban tett rövid látogatása, az ott tartott előadások mély benyomást tettek az ottani művészeti és értelmiségi körökben is, olyannyira, hogy a mexikói írók és képzőművészek még ma is tisztelettel és csodálattal idézik fel ottlétét és emlékeznek róla.

Artaud Mexikóban írt és előadott tanulmányainak nagy része, a tarahumarák földjén tett látogatásáról írt beszámolók kis része megjelent magyarul is, a Fekete Valéria által szerkesztett A színház és az istenek, valamint az Artaud, a mumus kötetekben. Az itt közölt festészeti tárgyú esszéi azonban még nem jelentek meg magyarul.

Artaud 1936 februárjában, nem sokkal Mexikóvárosba való megérkezése után, a Luis Cardoza y Aragón és Lola Álvarez Bravo körül gyülekező, A kortársak elnevezésű irodalmi, művészeti csoport tagjaival találkozott. Az ő közvetítésükkel ismerkedett meg Maria Izquierdo (1902-1955) mexikói, indián származású festőművésznővel. Maria Izquierdo Diego Rivera tanítványa volt, ő szervezte számára ez első egyéni kiállítást 1929-ben, Mexikóvárosban. Legnagyobb hatással azonban Rufino Tamayo festészete és a szürrealista festészet voltak rá. Ő volt az első mexikói festőművésznő, akinek hazáján kívül is rendeztek egyéni kiállítást: 1930-ban, New Yorkban az Art Center Galleryben. Már egész fiatal korában kitűnt

tehetségével, és festményei sokban különböznek a muralista festők munkáitól. Általában önarcképeket, portrékat, zsánerképeket, tájképeket, csendéleteket festett gyakran naiv stílusban. Sokszor merített a mexikói falusi hagyományokból. Élénk színekkel festett képein a francia szürrealista festészet technikája is tetten érhető. A Mexikóban felfedezett Maria Izquierdo Artaud számára a kultúra ősi forrásaihoz való visszatérést testesíti meg.

25

(Schneller Dóra)

Azért jöttem Mexikóba, hogy a bennszülött művészetet tanulmányozzam, nem pedig az európai művészet utánezatát. Azt tapasztaltam azonban, hogy míg az európai művészet utánezatai minden formában hemzsegek, tisztán mexikói művészetet nem talál az ember.

Egyedül Maria Izquierdo festészete tanúskodik arról, hogy létezik igazán indián ihletésű festészet. A mai mexikói festészet két kultúra ötvözetének hatását mutató alkotásai között, Maria Izquierdo őszinte, természetes, egyszerű és nyugtalanító festészete egyfajta revelációként hatott számomra.

Annyit azért tisztáznunk érdemes: ez a festészet természetes ugyan, de nem teljesen tiszta: itt-ott, bizonyos művekben fel lehet fedezni a modern európai művészet közvetlen hatását. És ez veszélyeket rejt magában: ahogy fejlődik, ugyanis, Maria Izquierdo festészeti tevékenysége úgy kerül egyre inkább az európai modern technikák, sőt, bizonyos képeken az európai szellem hatása alá. Ami még sajnálatosabb.

Az indián szellem kihalófélben van, és nagyon félek, hogy mexikói utam során egy ősi világ pusztulásának tanúja leszek, jóllehet a feltámadásának tanúja szerettem volna lenni.

Ezért is jöttem annyira izgalomba, amikor Maria Izquierdo temperafestményein romok között remegő, meztelen bennszülötteket láttam. Olyan mintha kísértetek járnának táncot, egy elveszett élet kísértetei.

És nem csak az európai technika hatása ütközik ki oly gyakran Maria Izquierdo művészetében, hanem az elgépiesedett európai civilizációé is; ám ő egészen különleges módon építi be műveibe az európai gépeket és repülőket. Mindenki jól ismeri az indiánok hieroglifikus írásmódját, amely abban áll, hogy egy szónok vagy egy énekes szája elé helyezik a hang, a szó képzeletbeli jelét. Ez a jel felfordított csigára, vonalak körkörös fonatára hasonlít. Maria Izquierdo egyik olajfestményén, meztelen indián lány énekel egy nyitott ablak előtt; egy közeli gyár füstje spirál alakban száll fel a levegőbe,

mintha az indián lány szája előtt alkotna köröket. E csigavonal, e gomolygó füstkarika ezen a vásznon az énekesnő lélegzete, életre kelt lehelete. Ám a képen egy kétértelmű gondolat csíráit is felfedezhetjük: Maria Izquierdo úgy használja az európai füstgomolyagot, mintha meg akarná szüntetni azt.

26 Nem teszi mindezt egyértelművé, de az indián faj szelleme olyan erősen beszél benne, hogy öntudatlanul is megismétli annak hangját.

Ami engem illet, én sokkal jobban szeretem azonban azokat a képeket, amelyeken semmi nyoma az európai szellem hatásának.

Maria Izquierdo festményeit számtalan alosztályba sorolhatnánk, melyek megfeleltethetők a festőnő mára már nagyon jelentős életműve korábbi állomásai során magába szívott hatásoknak.

Vannak a két kultúra találkozásának hatását tükröző festményei, mint például az, amelyikről az imént beszéltem: ezeken az indián faj szelleme védekezik.

Vannak aztán olyan vásznak is, amelyeken közvetlen módon fellelhető a modern európai művészet technikája, és amelyeken Derain, Picasso, Kissling, Kubin, Kremegne rossz szokásai ütözkönek ki.

Előttem van egy festménye, amely egy nagyon szép, széken ülő aktot ábrázol. A párizsi festészetre jellemző szándékos torzítások reminiscenciáit fedezhetjük fel a képen, főként a hát egyik oldalán és a jobb karnál. De míg a párizsi torzítások önkényesek és semmiben sem felelnek meg a valóságnak, addig Maria Izquierdo rátalált a torzítás „szükségességére”. A taraszki indiánok megkínzott, nyugtalan szelleme, sőt merem állítani, metafizikusan nyugtalan szelleme van jelen ebben a torzításban. Nem akarok nagyképű és ékesszóló kifejezéseket használni, de ez a mozogni látszó kar és ez a hát úgy vibrál előttünk, hogy egy igazi ember karját és hátát látjuk, ami egy fontos geometriai problémához vezet el bennünket. Ellenállhatatlanul az emberi test felépítésére gondolunk. És valóban, ez a festészet célja, a festészetet belülről látó művészet célja, a tisztaságában felfogott művészet célja: az, hogy minden alkalommal egy életfontosságú problémához irányítson minket, és hogy *elkerülhetetlenül, vagyis dinamikusan* vezessen el minket hozzá.

Ami igazán szép és értékes ezen a képen, az a kéz. Torzítások nélküli, különleges felépítésű kéz ez, amely mintha beszélne, akár egy tűznyelv. Zöld, mint a tűznyalábok sötétebb része, és magában foglalja az élet minden nyugtalanságát. Ezt a kezet arra teremtették, hogy simogasson, és kecses mozdulatokat tegyen. Ez a kéz úgy él, mint valami világos a festmény vörös árnyékában. Hiszen az egész vásznon a mexikói gyarmatosítás köveinek színárnyalatában játszik: sötét tűzpiros. Maria Izquierdo festészete ebben a hideg lávához hasonlatos színben, ebben a vulkáni félhomályban bontakozik ki. Ez adja meg a mexikói festészetben művészetének nyugtalanító,

egyedülálló jellegét; egy még kialakulóban lévő, most formát nyerő világ visszfényét viseli magán. Ezek a romok nem egy összedőlt, hanem egy újra létrejövő világot idéznek meg.

Kétségtelen, hogy Maria Izquierdo művei nem mentesek az esztétizmustól sem; itt-ott nála is találunk, kereszt előtt siránkozó meztelen szüzet, éppen eleget. Ez a mai mexikói civilizáció kettősségéről tanúskodik: egyfajta pogány katolicizmussal állunk szemben, amely Krisztus latin keresztje mögött próbálja megtalálni az ősi, geometrikus, uxmali, mitlai, palenquei, copáni paloták egyenlő ágú keresztjeit. 27

Maria Izquierdo – feltéve, hogy fel tudja majd mérni saját értékeit –, képes lesz újjáéleszteni a vörös bőrű, meztelen indiánokból álló karaván számára az ősi napkultusz természetes, tudományos keresztjét, mely napkultusz zászlóként hordozza saját isteneit.

Ui.- Az indián szellemnek megvannak a maga szintetikus törvényei. Allegorikus ereje mindenhol oly hatalmas bárhol is beszéljen, hogy tudattalanul is maga mögött hagy egy egész világrendszert és életfelfogást.

Maria Izquierdo kétségtelenül kapcsolatban áll az indián lélek igazi erőivel. Drámája abban áll, hogy nem ismeri eléggé ezen erőknél a forrásait. Ahhoz, hogy Maria Izquierdo megőrizze személyiségét, jelentős erőfeszítéseket kell tennie a tisztaság elérésének érdekében, ez az erőfeszítés azonban azonnal el is nyeri majd jutalmát. Hiszen ha Maria Izquierdo lovat fest, az rögtön felidézi az összes lovat, amely úgy lenyűgözte a régi mexikóiakat a spanyol hódítás során. Totemizmussal találkozhatunk Maria Izquierdo festészetében. Vadlovi olyanok, mint a föld ártó szellemei. És ez a totemizmus egy ezeréves animizmust kelt életre; például egy másik általam ismert képén, amelyet most is fel tudok idézni magam előtt: néhány állat átmegegy a vászon egyik végéből a másik végébe, középen pedig ott világít a hold, amely olyan, akár egy ökörszemablak a falon. Márpedig a falba vájt ökörszemablak vallását több mint tíz ezer éve gyakorolja egy harminc ezer főből álló szekta Kelet-Szibéria határán, Oroszország és Mongólia között. Maria Izquierdo, tudtán kívül, megtalálta ezen a vásznon egy nagyon régi, emberi fogalom lényegét.

Maria Izquierdo²

Az ihlet, ez az indián ősoktól öröklött erős faji tulajdonság, nagyon gyakran fellelhető Maria Izquierdo művészetében. Ecsetje alatt a formák és a színek előre elrendeltségről tanúskodó belső élénkség hatására születnek. A szereplők abban a formában kelnek életre képein, ahogy korábban éltek; a színek

pedig különös harmóniát teremtve egyesülnek a nap kísértetének vibrálásával: a vörös és a kék létrehozzák a csodát, kölcsönösen átsugározzák egymásra titkaikat, a színekből születő titkot.

28

Két jegyzet³

Maria Izquierdo festészete bizonyítja, hogy a vörös szellem nem halt meg: ereje egyre nagyobb intenzitással forrong hosszan tartó várakozásának, csírázásának, kikelésének következtében.

A vörös lélek konkrét és beszél. Sőt, túlzás nélkül állíthatjuk, hogy *üvölt*. A kortárs mexikói festők közül, egyedül Maria Izquierdo érezte meg az eredeti mexikói lélek eme vad, örvénylő, haragos oldalát, amely könnyedén, mondhatni játszva szelídíti meg az oroszlánokat. Maria Izquierdo festészete azokba a mesés időkbe visz vissza minket, amikor a szent városok falain belül az embereknél élénkebb, okosabb és tisztánlátóbb oroszlánok járkáltak.

Mexikó és az ősi szellem: Maria Izquierdo⁴

A tárgyak segítségével ismerjük meg az Érzékelhető, a tárgyakat viszont az álm segítségével. Ébrenléti állapotban, mindaz, ami létezik, halott; és a tárgyak nem mutatják meg alakjukat. Aludnunk kell ahhoz, hogy beszélni kezdenek. Volt olyan idő, amikor a dolgok akkor is beszéltek, amikor nem faggattuk őket, de a mai kor embere tudja, hogy ez az idő már a múlté.

Azt mondják, hogy az ősi, primitív szellem nem láthatja azt, ami van, mert a valóságban semmi nem létezik, de az ecset vagy a toll segítségével megalkotja, amit feltételez: és amit feltételez, az mindig határtalan képzelőerejéről tanúskodik. A képzelet pedig szorosan összefügg az ismerettel, az ismeret pedig az Egységgel. A nagy képzelőerők nem az Érzékelhetőt áramoltatják sok-sok különböző aspektusában, hanem az Érzékelhető közepén mozognak egyfajta, az alvó állapotra jellemző jótékony alkímikus erővel.

Azt, aki tudja használni alakjait és ezt a furcsa működést, az alvás visszavezeti egy olyan időbe, ahol a dolgoknak kellett beszélniük, mert az ember éber öntudata olyan volt, akár a szájkosaras állat.

A primitív, régi ember számára nem válik külön az, ami van, nem érzi, hogy levált a létező dolgokról, nem képes elhinni, hogy valami rajta kívül is élhet, és nincs fogalma a birtoklásról; a létező dolgoknak pedig nem lehetnek olyan tulajdonságaik, amelyek valójában hozzájuk tartoznának, hiszen mindenhez tartoznak, ami van; így a dolgok örök altruizmusának érzése elvezet minket az alkímikus átalakuláshoz, egészen az egység érzéséig.

Ám aki egységről beszél, az ismeretről beszél, hiszen „feleszmélni” annyit jelent, mint „újra felbukkanni”; és alvás közben a mozgó tárgyak alakjai, egyedi sajátosságaikon kívül birtokolják az összes többi tárgy sajátosságait is. A tárgyak ugyanis nem megalkotják a valóságot, hanem utaznak a valóságban; és amikor álmodunk, akkor a tárgyak tulajdonságai utaznak; és mikor egyik a másiknak átadja az erejét, a valóságot tanítja meg nekünk a maga teljességében.

Így tehát, a tárgyak egyedi, különleges jellemzőik elvesztésével tanítanak meg minket a valóságra, az öntudat pedig, amely megmutatja nekünk a létezőt, csak megöli a dolgokat, amelyek beszélnek; hiszen ahhoz, hogy egy tárgy megmutassa nekünk, hogy milyen a *valóságban*, meg kell szűnnie önmagának lenni. Az álom értelmetlen szavai a valóságban utazásban lévő szavak, vagyis olyan szavak, amelyek most kezdtek el beszélni.

Feláldozni magunkat pedig annyit jelent, hogy belépünk a mormoló valóságba: azt jelenti, hogy lehetővé tesszük, hogy az Érzékelhető minden tárgya igazán használhassa sajátosságait. Akkor léphetünk be ténylegesen az összes többi sajátosságba, ha lemondunk valamilyen egyedi sajátosságról. Az önmagunk határtalan átadásában rejlő ősi altruizmus olyan gazdagsággal szolgál, amelynek sajátosságairól a modern, szüklátóköri embernek fogalma sincs.

Az álom pedig nem tesz egyebet, mint hogy elveszi a fültől azt, ami a sajátosságról beszél, és így olyan valamivel ruházza fel, amit a világ zaja ad neki, hogy aztán ő is képes legyen egymással harmonizáló hangokat kiadni.

Amennyiben egy menetelő sereg hallucinációját keltő szín, képes magyarázatot adni arra, hogyan működik a szellem, ha álmodunk, azt is megmagyarázza, hogy a dolgok szélsőséges sajátossága képes – éppen különleges sajátossága révén – közelebb vinni minket a létező egységéhez.

A régi, primitív emberek így tudták feldönteni azokat a korlátokat, amelyek ma elválasztanak minket a tárgyak megismerésétől.

Minden mindenben benne foglaltatik, de csak az ősi szellem tette lehetővé az emberi tudat számára azt, hogy belépjen egy tárgy átváltozásának segítségével a tárgyak sokaságába.

Az álom pedig az idő segítségével visszahozza nekünk azt az időt, amikor az emberek olyan spontán módon és természetesen cselekedtek, hogy az egész Természetet képesek voltak elvarázsolni.

Így már érthető, hogy az ősi vagy szent szellem miféle varázslat segítségével tudott egy végtelenül sok és ellentmondásos tulajdonságokkal teli világot lehelni mindabba, amihez csak hozzáért, mint ahogy az is, hogyan

lesz lehetséges, hogy semmi, amit számunkra felajánl, nem tűnik olyannak, mint a valóságban.

„Ez az oroszlán azt hiszi, hogy ember, mondja Rimbaud, de én megtá-
nítom neki, hogy csak egy mérges kis kutya”.⁵

30 Maria Izquierdo oroszlánjai viszont olyanok, mint annak a vul-
kán kráterének az alakja, amelyen születtek.

Van Mexikóban egy növényi hatóanyag, amelynek segítségével utaz-
hatunk a valóságban. Ennek köszönhetően egy végtelenül halvány szín négy
része oszlik, majd szép lassan zenévé válik, azaz visszatér oda, ahonnan szár-
mazik: ez a zene pedig a kovácsoltvas zörejének hangján üvöltő állatokat
képes előcsalogatni.

Érthető, hogy bizonyos mexikói indián törzsek miért imádják a pejo-
tot, amely elbámulásra késztet, mint ahogy az európaiak fogalmaznak, és kü-
lönleges alkímikus ereje folytán megváltoztatja a valóságot, s a legjobb
pillanatban juttat minket oda, ahol minden megsemmisül, hogy aztán biz-
tosan újra születhessen. A pejot segítségével átugorhatunk az időn, nélküle
évezredekbe telne, hogy egy szín tárggyá változzon, hogy a formák muzsi-
káikra egyszerűsödjenek, hogy a szellem visszatérjen forrásaihoz, és egye-
süljön mindaz, amit addig különváltak gondoltunk.

Maria Izquierdo temperafestményei véleményem szerint egy bizonyos
mértékig ezen a szellemen alapulnak, ezért hoztam őket el magammal. Két-
ségtelen, hogy ez a szellem nem tiszta, és ha még maradtak is Mexikóban a
szent szellemnek eredeti központjai, akkor sem a városokban kell őket ke-
resni, hiszen ez a régi szellem indián szellem, és a mai mesztic Mexikó min-
dent megtesz, hogy ez az ősi szellem eltűnjön. Hiszen bár a városi meszticek,
akikben kétféle vér harcol egymással, nem tudják megölni vörös vérüket,
ámde mindent megtesznek azért, hogy leromboljanak magukban mindent,
ami a vörös szellemből maradhatott fenn. És mindezt attól való beteges fé-
lelmükben teszik, hogy nem lesznek eléggé a mai kor emberei.

Maria Izquierdo taraszki indián származású, de Mexikóvárosban él. És tud-
juk, hogy a mexikóiak számára az egész bennszülött kultúra, ez az egész konkrét
kapcsolatrendszer a kifordított értelemben vett, megzavart érzékekkel rendel-
kező ember és az embert minden oldalról keresztülszelő világ között, mindez,
amely közülünk néhányak számára hatékony és minket meggyógyítani képes va-
rázslat, a városok meszticeit számára olyan ósdiinak tűnik, mint az ókori görög
mitoszok vagy egy régi babiloni pap mágikus szemfényvesztései.

És a különböző hatások közötti harc jól észrevehető Maria Izquierdo
művészetében.

Derain, Masson, Salvador Dalí, Chirico és Matisse festészete, egyszóval
a modern festészet elárasztja Mexikóvárost, és jöllehet Maria Izquierdo
indián, nyugtalanul figyel, hogy mit tud még mindehhez hozzátenni.

Temperafestményein elveszett építményeket, kopár földön álló szobrokat, köveket látunk, amelyek félhomályban emberi szerveknek látszanak.

De itt-ott tetten érhető ihletett indián származásának hatása. Tudja, milyen veszélyes varázslatokból áll a modern festészet, és azt is, hogy ezek a varázslatok nem az egészséget, hanem a betegséget idézik meg. 31 Hiszen mi mást is tesznek a fentebb említett festők, mint hogy a zavart Tudatalattijukból előbukkanó formákat vakon visszaterelik önmaguk felé?

Persze itt Európában mindannyian érezzük valamennyire, hogy a külső világnak vége van, és hogy itt az ideje visszatérni valami más felé. Amit nem találunk már meg az ébrenlétben látott világban, azt az álmainkban keressük meg. A mai festők ezért az álmok életéből merítenek, amelyekben eltűnik a pszichológia, a mostani művészek onnan hozzák ezeket az alakokat, ezeket a jel-formákat, amelyek oly sok különös hasonlóságot mutatnak a primitív művészek alkotásaival.

A mai festők megtalálták a régi szellemet, amely megköveteli, hogy a valóság a kitalált értelem formáinak engedelmessé váljon. És az ember az, aki mágiikusan kitalálja azokat. És a világ az, amely megteremti azt. Elutasítják azt a művészetet, ami nem szolgál semmire. De amit találnak, arról elsőként állítják, hogy ők maguk sem értik.

Ez azért van, mert a mai ihletett művészet olyan művészet, amelyből kiveszett a tudomány. Amikor egy régi művész festett, úgy festett, mint ahogy ördögöt űznek, és a hagyományok révén ismerte azokat a gesztusokat, amelyek lehetővé teszik a létezők különválasztását. A művészet nyílt vadászat volt, amelynek az emberek szorongva követték az útját. Mert tudható, hogy amikor a művész alkotott, a világ soha nem maradt mozdulatlan, és minden alkalommal a kollektív életben rendült meg valami.

Úgy tűnik, hogy az élet ellentétes irányt vett, hogy visszatérünk a tudat ugyanazon régióihoz, ahol a szellem közvetlen módon találta ki a formákat, hogy felfrissítse a valóságot. De míg a múlt formáival a régi festőknek valószínűleg sikerült parancsolni mindennek, ami mozog, ma a kollektív Tudatalatti által feltámasztott ugyanezen formák, habár, talán képesek ördögűzésre, de csak azért, mert parancsolnak nekünk, mi viszont már nem parancsolhatunk nekik.

Ha az ősi primitív szellem még Mexikóban is hanyatlóban van, akkor nagyon is nyilvánvaló, hogy egy indián művész csak úgy lehet saját maga, ha igazán ebből az ősi szellemből merít, nem pedig úgy, ahogy néha Maria Izquierdo teszi, európai képeket újra alkotva, amelyek csak a saját tudatalattijában forgó tiszta formák reminiscenciái.

Az indián szellem, amikor fennmarad, továbbra is makacsul efféle szimbólumokat, ilyen számunkra meglepő jel-formákat alkot.

Láttam olyan mágikus táncokat, amelyek során az asszonyok gyermekükkel a karjukban mintha átölelték volna a napot: távoli elődöktől ismerik azt a titokzatos számot, amely hatékonnyá teszi ezt az ölelést.

32 Mexikóban, a hegyekben ókori szertartások és erők nyugszanak, és az ember szisztematikusan elégeti a jel formájú fákat, e jeleket azonban, amelyek pontosan olyanok, mint minden hagyományos mágia jelei, a Természet, mint egy válaszként az emberek egyre elkeseredettebb hívására, makacs és matematikai szigorúsággal újra kifaragja a szikláik formáiban.

Láthatjuk tehát, hogy Mexikó, amennyiben hű marad saját magához, nem szorul senki segítségére, éppen ellenkezőleg, rengeteget képes adni.

Az indián léleknek semmi dolga a valóság eme elveszett darabkáival, amelyekben a mai szellem elkeseredetten keresi valami másnak a nyomát, hiszen az indiánok ismerik a titkos ötvözetek értelmét. Indián tudatalattijából hozza elő Maria Izquierdo az oroszlánjait, akik megérdemlik, hogy az emberi szellem imádjá őket, mert azokból a Birodalmakból származnak, ahol a Természet önmagában gyönyörködhetett.

Egy férfi, egy ló, egy szín, egy kráter, mind színes vibrálással teli, amelybe ezek a szokatlan figurák belemerülnek: Maria Izquierdo amikor fest, megmagyarázza nekünk, hogy ezek a tárgyak miért vannak egymásnak teremtve. Különlegességük révén vonzzák egymást e tárgyak sajátosságai, csak mesterségesen vannak elválasztva egymástól.

Az utolsó mexikói indiánok képtelenek felmérni mi mindent birtokolnak a sajátosság szellemével, nem ismerik a szerelmet kettősségében, nem látják, hogy mitől vannak megfosztva, viszont soha nem vesztették el azt a mindent egységben felfogó szellemiséget, amely egyetlen mozdulatra csökkenti a világot, és még mindig birtokában vannak annak a halotti szellemnek, amely az ősi Mexikó életét megteremtette, és az indián, aki el van választva az Érzékelhető minden járulékos elemétől, minden átmeneti aspektusától, képes megölni minden múlandót, és csatlakozni a teljesként megmutatkozó élethez.

(Fordította: Schneller Dóra)

¹ A szöveg először spanyolul jelent meg *La pintura de Maria Izquierdo* címmel a *Revista de Revistas* folyóirat 1370. számában 1936-ban. 1954-ben Maria Izquierdo elküldte Paule Thévenin-nek az Artaud által 1936-ban géppel írt szöveg másolatát. A cikk Maria Izquierdo 1936-os mexikói kiállításának alkalmából íródott. Artaud *Összes műveinek* nyolcadik kötetében szerepel: Antonin Artaud, „La peinture de Maria Izquierdo”, *Œuvres Complètes*, VIII. kötet, Gallimard, 1980, 252-255. o. Az írást Marie Dézon és Philippe Sollers fordította le spanyolból franciára.

² Ennek a rövid jegyzetnek a spanyol, gépelt változatát Maria Izquierdo küldte el Paule Thévenin-nek Pierre Joffroy közreműködésével. Valószínűleg Maria Izquierdo 1936-os mexikói kiállítása alkalmából jelent meg valamelyik mexikói napilapban, de a festőnő nem adott pontos felvilágosítást ezzel

kapcsolatban. A szöveget Marie Dézon és Philippe Sollers fordította le spanyolból franciára, és Artaud összes műveinek VIII. kötetében található (*Œuvres Complètes*, VIII. Gallimard, 1980, 256. o.

³ Az első mondat az 1936 augusztus 10-én rendezett Maria Izquierdo kiállítás katalógusában jelent meg. A második jegyzetet Antonin Artaud az *El Nacional* folyóiratba írta, Maria Izquierdo pedig megőrizte. Mind a két jegyzet Artaud *Összes műveinek VIII.* kötetében olvasható (*O. C.*, VIII., Gallimard, 1980, 257. o.)

⁴ Mexikóból való hazatérése után, Antonin Artaud megpróbált találni egy galériát, ahol Maria Izquierdo Mexikóból hazahozott temperafestményeit kiállítják. Ezt a szöveget azért írta, hogy nagyobb esély legyen a kiállítás megszervezésére. Írása a *l'Amour de l'art* folyóirat 8. számában jelent meg, 1937 októberében, a *Kortárs külföldi festők* rovatban, és Maria Izquierdo négy festménye illusztrálta: a *Temető* (1936), a *Mágikus tánc* (1936), a *Földreborulás* (1936), és az *Építész* (1937) című képek. A kiállításra 1937 januárjában került sor a Montparnasse-on található Galerie van der Bergben. Artaud *Összes műveinek VIII.* kötetében található (*O. C.*, VIII, Gallimard, 1980, 258-263. o.)

⁵ Utalás Rimbaud *Egy évad a pokolban* című művének következő soraira: „Úgy gondoltam, minden egyes élőlényhez több élet tartozik. Ez az úr nem tudja mit tesz: voltaképpen angyal. Ez a család itt egy fészekaljnyi kutya. Egyesek előtt egészen fesztelenül társalogtam valamelyik másik életük egy-egy pillanatával. – Így egy sertés volt a szeretőm” Rónay György fordítása.

33

Új Forrás 2015/3 – Antonin Artaud:
Maria Izquierdo festésze

DÉL

Tudod, úgy megy ez, hogy egyik nap még van otthonod, másnap meg nincs, de azt nem mondom el, miért lettem hajléktalan, mert ez az én titkos történetem, és az indiánoknak vigyázni kell, hogy a mohó fehér népek ki ne fürkészszenek minden titkukat.

34 Sherman Alexie

MAJD ÉN

MEGVÁLTOM

Szpokén indián vagyok, belföldi szelis, a népem legalább tízezer éve él Washington állam-

ban, Spokane százmérföldes körzetében. Spokane-ban nőttem fel, és huszonhárom éve költöztem Seattle-be, hogy egyetemre mehessek. Két szemeszter után buktam ki, kétkezi és még kétkezebb munkákat végeztem, kétszer-háromszor nősültem, született két-három gyerekem, aztán begolyóztam. Természetesen nem ez a betegségem hivatalos meghatározása, de a beilleszkedési rendellenesség sem pontosabb, túl komolyan hangzik, pedig nem lett belőlem sorozatgyilkos, se semmi ilyesmi. Más emberi lényt sosem bántottam, legalábbis fizikailag nem. Talán összetörtem néhány szívet, de ez megesik mindannyiunkkal, ebben a tekintetben nincs tehát bennem semmi különös. Még szívtiprónak is unalmas vagyok. Egyszerre mindig csak egy nővel találkoztam vagy házasodtam. Nem törtem darabokra szíveket csak úgy egyik napról a másikra. Lassan és gondosan törtem őket össze. Nem döntöttem gyorsasági rekordot, amikor megléptem. Apránként tűntem el, tűnök el azóta is.

Hat éve vagyok hajléktalan. Ha létezik hatékony hajléktalan ember, hát én az vagyok. Ha valamiben, hát hajléktalanságban jó vagyok. Tudom, hol a legjobb ingyen kaja. Összebarátkoztam néhány étterem- és üzlettulajdonossal, akik megengedik, hogy használjam a fürdőszobájukat. A nyilvános is megteszi. De sokkal jobban érdekel a főnök mosdója, a konyha vagy a kamra mögött rejtőző tiszta mellékhelyiség. Talán furcsa, hogy éppen erre vagyok büszke, de sokat jelent, elég megbízható vagyok – ahhoz, hogy valaki más kisuvickolt vécéjébe vizeljek. Talán nem mindenki értékeli a tiszta fürdőszobát, én igen.

Talán ez az egész sem érdekel senkit. Hajléktalan indiánnal tele egész Seattle. Megszokottak és unalmasak vagyunk, a járókelő dühödten, undorral vagy éppen szomorúan figyeli a nemes vademberek sorsát. Pedig nekünk is vannak álmaink, van családunk. Jó barátom egy hajléktalan belföldi indián, akinek a fia a keleti part egyik legnagyobb újságjánál szerkesztő. Ez persze az ő története, de mi indiánok nagy mesélők és nagy hazugok vagyunk, nagy mítoszteremtők, és ez a belföldi indián hobó talán csak egy vén mindennapi

indián. Nem tetszik ez nekem, hogy csak „belföldi”-nek nevezi magát, de nem árulja el, milyen törzshöz tartozik. Amikor figyelmeztettem, miért nem mondja meg pontosan, kicsoda, azzal felelt: – Tudja bármelyikünk, hogy pontosan kicsoda? – Hát remek, itt egy filozofáló indián. – Hé! – feleltem neki –, ahhoz már otthon kell, hogy ilyen otthonosan mondd a semmit! – Csak nevetett, csak kicsit nézett madárnak, beintett, aztán távozott.

35

Az utcát ugyanazokkal járom: ők az én csapatom, védelmezőim, különítményem. Együtt vagyunk: Sáron Rózsája, Junior és én. Ha senki másnak, egymásnak fontosak vagyunk. Sáron Rózsája nagydarab nő, legalább kétszázhusz centi, ha az összhatást nézzük, százhatvannégy, ha a méretet. Jakama indián a visram törzsből, a változatosság kedvéért. Junior colville indián, de abból százkilencvenkilenc törzs van, úgyszólván bármi lehet. Viszont jóképű, mintha most lépett volna le valami „Ne szemeteld tele a világot!” posztterről. Olyan a pofacsontja, mint azok a bolygók, a körülöttük keringő, apró holdjaikkal. Féltékeny vagyok rá. Féltékeny és féltékeny. Ha Juniort és engem egymás mellé teszünk, ő a „Kolumbusz előtt betelepült indián”, míg én vagyok a „Kolumbusz után betelepült”. Én vagyok az élő bizonyíték, mekkora kárt okoztak a gyarmatosítók nekünk, rézbőrűeknek. Azt viszont nem árulom el, mennyire megijedek néha a történelem útvesztőitől. Erős férfi vagyok, tudom, hogy a hallgatás a legjobb fegyver a fehérekkel szemben.

Ez az egész történet ebédidőben kezdődött, amikor Sáron Rózsája, Junior és én a Pike Place piacon kéregettünk. Kétórás tárgyalássorozattal szereztünk öt dollárt, amiből egy csodás üveg vitamindús bátorságra futja a létező legszebb áruházból. Elindultunk hát a legközelebbi felé, mint harcos részegesek, és elmentünk egy zálogos előtt, aminek addig a létezése se tűnt föl. Ami furcsa, mert bennünk, indiánokban van egy beépített zálogbolt-radar. De a legfurább mégis az a régi, pow-wow tánchoz viselt ruha volt a kirakatban.

- Ez a nagyanyámé volt – mondtam Sáron Rózsájának és Juniornak.
- Hát ezt meg honnan veszed? – kérdezte Junior.

Sehonnan nem veszem, hiszen sosem láttam. Azaz csak fényképen, a táncoló nagyanyámon. A fénykép pedig azelőtt készült, hogy az ruhát ellop-ták volna tőle, több mint ötven éve. De az biztos, hogy pont úgy nézett ki, ahogy az emlékezetemben megőrződött, ugyanolyan színű tollak és gyöngyök ékesítették, mint a mi családunk törzsi gyűlésekre készített ruháit.

- Csak egyféleképpen szerezhetek bizonyosságot – mondtam.

Azzal Sáron Rózsája, Junior és én besétáltunk az üzletbe, és üdvözöltük a pult mögött álló fehér öregembert.

- Mivel szolgálhatok? – érdeklődött az öreg.

– A kirakatban a nagyanyám törzsi díszruháját látom – mondtam. –
Ötven éve lopták el tőle, és a család azóta is keresi.

A zálogos úgy nézett rám, mintha szélhámos lennék. Megértettem.
A zálogboltokban sok a szélhámos.

36 – Igazat beszélek – mondtam. – Kérdezze csak a barátaimat. –
Majd ők megmondják.

– A legbecsületesebb indián, akit ismerek – közölte Sáron Rózsája.

– Nos, rendben, becsületes indián – felelte a zálogos. – A kétely gyümölcse a tiéd. Bizonyítsd be, hogy ez a nagyanyád ruhája.

Az indiánok nem akarnak tökéletesek lenni, mert csak az istenük az, ezért valami hibát varrnak bele a díszes öltözékükbe. Az én családom mindig egy sárga gyöngyöt rejtett valahová. De alaposan elrejtettük, hogy nehéz legyen rátalálni.

– Ha a nagyanyámé – mondtam –, valahol egy sárga gyöngyöt találunk elrejtve benne.

– Rendben – mondta a zálogos. – Akkor hát nézzük meg!

Kivette a kirakatból, a pultra terítette, és addig kerestük a sárga gyöngyöt, míg a hónalj-részen meg nem találtuk.

– Hát megvan – mondta a zálogos, és nem hangzott meglepettnek. – Igazad volt. Ez a nagyanyádé.

– Ötven évre elveszett – mondta Junior.

– Hé, Junior! – vágtam közbe. – Ez az én családom története. Hadd mondjam el én!

– Ötven évre elveszett – mondtam.

– Ez az ő családjának a szomorú története – szólalt meg Sáron Rózsája. – Visszaadja neki?

– Így lenne helyes – mondta a zálogos. – De nem engedhetem meg magamnak, hogy helyesen cselekedjem. Ezer dollárt fizettem érte. Nem mondhatok csak úgy le róla.

– Elmehetünk a zsarukhoz, és elmondhatjuk, hogy lopott holmi – mondta Sáron Rózsája.

– Hé! – szóltam rá. – Ne fenyegezd az embereket!

A zálogos nagyot sóhajtott. Az esélyeket latolgathatta.

– Elmehtek a zsarukhoz – mondta. – De nem hiszem, hogy egy szavatokat is elinnék.

Mintha elszomorodott volna ettől. Hogy előnyt húz a mi hátrányunkból.

– Mi a neved? – kérdezte tőlem a zálogos.

– Jackson – feleltem.

– Ez kereszt- vagy vezetéknév?

– Mindkettő – mondtam.

– Komolyan?

– Persze hogy komolyan. Anyám és apám Jackson Jacksonnak neveztek el. A családban Jackson a négyzetben a becenevem. Vicces család vagyunk.

– Hát jól van, Jackson Jackson – mondta a zálogos. – Gondolom, most épp nincs nálad ezer dollár.

– Összesen öt dollárunk van – válaszoltam.

37

– Nem jó – válaszolta, és erősen elgondolkodott a további lehetőségeken. – Ezer dollárért simán eladnám, ha lenne annyid. Sőt, mivel tisztességes üzletember vagyok, már kilencszázkilencvenkilenc dollárért is odaadnám. Egy dollár veszteséget kibírok. Ebben az esetben tehetek kivételt. Hogy helyesen cselekedjek, megér nekem egy dollárt.

– Összesen öt dollárunk van – ismételtem.

– Nem jó – ismételte ő is, és még erősebben elgondolkodott a lehetőségeken. – Hogy is legyen? Kapsz huszonnégy órát, hogy megszerezd a kilencszázkilencvenkilenc dollárt. Holnap délben idejössz a pénzzel, és eladom neked a nagyanyád díszruháját. Na, hogy hangzik?

– Egész jól – mondtam.

– Rendben – felelte. – Megegyeztünk. Még be is szállok. Itt van húsz dollár.

Kinyitotta a tárcáját, és előhúzott egy ropogós bankjegyet. Sáron Rózsája, Junior és én pedig kísérteltünk a napsütésbe, hogy összeszedjük a hiányzó kilencszázhetvennégy dollárt.

Új Forrás 2015/3 – Sherman Alexie: Majd én megváltom

DÉLUTÁN 1 ÓRA

Sáron Rózsája, Junior és én fogtuk a húszdolláros bankjegyünket plusz az öt dollár aprót, bementünk az ábécébe, és vettünk rajta három üveg képzelőerőt. Hiszen ki kell találnunk, hogyan teremtsük elő egy nap alatt azt a sok pénzt. A gondolkodáshoz behúzódtunk egy utcácskába, az Alaszka-viadukt alá, és kivégeztük az üvegeket – egyet, kettőt, hármat.

DÉLUTÁN 2 ÓRA

Sáron Rózsájának nyoma veszett, mire fölbredtem. Később hallottam, hogy visszastoppolt Toppenishbe, ott él a nővérével a rezervátumban.

Junior kinyúlt mellettem, a saját hányadékában, vagy talán valaki máséban, a fejem belefájdult a gondolkodásba, egyedül hagytam hát, és lebalagtam a vízhez. Szeretem az óceán szagát. A sónak olyan az illata, mint az emlékezetnek.

A rakparton beleszaladtam három aleut testvérbe, egy fából ácsolt padon ültek, az öblöt bámulták és sírtak. A legtöbb hajléktalan indián Alaszkából kerül Seattle-be. Fölszállnak egy nagy halászhajóra valahol Anchorage-ben,

Barrow vagy Juneau kikötőjében, dél felé halásznak Seattle-ig, ott egy marék készpénzzel partra szállnak, és jól érzik magukat valami nagyon szentséges és hagyományos indián kocsmában, leégnek és még jobban leégnek, aztán az örökkévalóságig keresik az utat vissza a hajóra és északra.

38 Aleut testvéreimnek lazacszaga van, gondoltam, azt mondták, addig maradnak ott a padon, míg vissza nem jön a hajójuk.

– És mikor ment el a hajótok? – kérdeztem.

– Tizenegy éve – válaszolt a legidősebb.

Egy darabig ott sírtam velük.

– Hé, srácok! – mondtam aztán. – Nincs egy kis pénzetek kölcsön?

Nem volt.

DÉLUTÁN 3 ÓRA

Visszamentem Juniorhoz. Még mindig ott feküdt kiütve. Az arcomat a szájához érintettem, hogy érezzem, lélegzik-e. Életben volt, hát beletúrtam a farmerje zsebeibe, találtam fél cigarettát. Végigszívtam, és a nagymamámra gondoltam.

Agnesnek hívták, meghalt mellrákban, mikor tizennégy éves voltam. Apám azt állította, a rezervátum területén megnyitott uránbánya miatt lett rákos. Anyám szerint a betegség akkor kezdődött, mikor egy este hazafelé tartott a törzsi gyűlésről, és elütötte egy motorbicikli. Három bordája tört, sosem forrt össze rendesen, és anyám szerint az ember akkor lesz rákos, ha nem gyógyul meg valamiből.

Junior mellett üldögéltem, szagoltam a füstöt, a sót és a hányadékot, és közben azon tűnődtem, nem akkor lett-e a nagymamám rákos, mikor ellopták a díszruháját. Talán az összetört szívében kezdődött a rák, és onnan terjedt át a mellére. Tudom, örültség, de az járt a fejemben, életre kelthetem-e a nagymamát, ha visszavásárolom a ruháját.

Pérez kellett, sok pénz, otthagytam hát Juniort, és elmentem a „Valódi Változásért” irodájába.

DÉLUTÁN 4 ÓRA

A „Valódi Változásért” egy sokoldalú szervezet, ad ki újságot, szegényeket és hajléktalanokat segítő kulturális projekteket támogat, tömegeket mozgósít a szegénység felszámolása érdekében. A küldetése, hogy szervezzen, neveljen, szövetkezzen, a hajléktalanságra és a szegénységre megoldásokat keressen. Azért van, hogy képviselje a leginkább rászorulókat.

Belém égett a szándéknyilatkozatuk, mert néha árulom az újságjukat az utcán. Ehhez viszont józannak kell maradni, és abban nem mindig vagyok jó.

Az újságot bárki árulhatja. Egy példány harminc cent, egy dollárért lehet eladni, a haszon az árusé.

– Ezernégyszázharminc újságra van szükségem – mondtam a Nagyfőnöknek.

– Fura egy szám – felelte. – És rengeteg újság.

– Ennyi kell.

A Nagyfőnök előhúzta a számológépét.

– Négy százhuszonkilenc dollárodba kerül – mondta.

– Ha ennyi pénzem lenne, nem árulnék újságot.

– Mi ez az egész, Jackson-a-másodikon? – kérdezte. Ő az egyetlen, aki így szól. Kedves és vicces ember.

Elmondtam neki a nagyanyám díszruhájának a történetét, és azt is, mennyi pénz kellene a visszavásárlásához.

– Szólni kellene a rendőrségnek – mondta.

– Nem akarom – feleltem. – Ez az én magánhadjáratom. Nekem kell visszaszereznem.

– Értem – mondta. – Az igazság az, még adnék is annyi újságot, ha hinnék benne, hogy működik. De az eddigi rekord háromszázkét darab, ez a legtöbb, amit egy árus egy nap alatt el bírt adni.

– És az is csak kétszáz dollárt hozna – tettem hozzá.

A Nagyfőnök megint fogta a számológépét. – Kettőszáztizenegy dollár negyven centet – mondta.

– Az nem elég – feleltem.

– A legtöbb pénz pedig, amit újságárusunk egy nap alatt keresett ötszázhuszonöt dollár. Azt is csak azért, mert ki tudja miért kapott néhány régi kék ötdollárost. De az átlag nettó bevétel harminc dollár.

– Akkor ez így nem megy.

– Nem.

– Tud valamennyit kölcsönadni?

– Nem tehetem – felelte. – Ha neked adok, adnom kell mindenkinek.

– És mit tehet?

– Adok ötven újságot ingyen. De ne mondd el senkinek!

– Rendben – feleltem.

Összeszedte az újságokat, átadta. A mellemhez szorítottam a paksamétát, a Nagyfőnök átölelt. Az újságokkal visszaballagtam a vízhez.

DÉLUTÁN 5 ÓRA

A rakparton álltam, közel a Bainbridge Island végállomáshoz, és a kompra szálló ingázóknak próbáltam eladni az újságot.

Egy óra alatt ötöt sikerült. A maradék negyvenötöt beletömtem egy kukába, bementem egy McDonald's-ba, rendeltem négy sajtburgert, darabját egy dollárért, és szép lassan megettem.

40 Aztán kimentem, és a járdára hánytam. Utálok, ha ilyen gyorsan kimegy belőlem az étel, alig valamivel evés után. Mint puffadt hasú, alkoholista indián, csak remélhetem, hogy marad bennem annyi, amennyi életben tart.

DÉLUTÁN 6 ÓRA

A zsebemben maradt egy dollárral visszaballagtam Juniorhoz. Még mindig kinyúlva feküdt, a fületem a mellkasára tapasztottam, hallom-e a szívverését. Élt. Levettem róla a cipőt és a zoknit, a bal zokniban egy dollárt, a jobban ötven centet találtam.

Két dollár ötven centtel a kezemben leültem melléje, a nagymamámra és a történeteire gondoltam.

Tizenhárom éves koromban a nagymama a második világháborúról mesélt nekem. Ausztráliában, Sydneyben, egy katonai kórházban volt ápolónő. Két éven át gyógyította az amerikai és ausztrál katonákat.

Egyszer egy sebesült maorit ápolt, aki mindkét lábát elvesztette egy tűzérési támadásban. A férfi egészen sötét bőrű volt. A haja fekete és göndör, a szeme fekete, a tekintete melengető. Az arcán élénk színű tetoválás.

– Maga maori? – kérdezte a nagyanyámat.

– Nem – felelte ő. – Szpoken indián vagyok az Egyesült Államokból.

– Értem – mondta a maori. – Sokat hallottam az ott élő törzsekről.

De sosem találkoztam élő amerikai indiánnal.

– Sokan harcolnak közülünk Amerikáért – válaszolt a nagyanyám. –

Az egyik bátyám Németországban, a másik Okinawában esett el.

– Sajnálom – mondta a maori. – Én is jártam Okinawánál. Borzalmas volt.

– Sajnálom a lábát – mondta a nagymama.

– Vicces nem? – kérdezte a férfi.

– Mi vicces?

– Hogy mi sötét bőrűek öljük a többi sötét bőrűt, hogy a fehér ember szabad maradhasson.

– Erre sosem gondoltam.

– Én néha gondolok rá. Máskor meg úgy gondolkozom, ahogy ők akarják. Összezavarodtam.

A nagyanyám beadott neki egy kevés morfiumot.

– Hisz a mennyországban? – kérdezte a maori.

– Melyikben? – kérdezett vissza a nagyanyám.

– Abban, ahol vár rám a lábam.

Nevettek.

– Persze – mondta –, a lábam talán elszalad előlem, ha a mennybe jutok. És akkor hogy kapom el?

– A karját kell edzenie – felelte a nagymama. – És majd kézen állva rohan a lába után.

És nevettek megint.

Junior mellett ültem, és én is nevettem a nagymama történetén. A kezemet közel vittem Junior szájához, hogy érezzem, még lélegzik-e. Élt, tehát fogtam a két dollár ötven centemet, és elballagtam a koreai fűszereshez a Pioneer Square-re.

ESTE 7 ÓRA

A koreai fűszeresnél vettem egy ötvencentes szivart és két kaparós sorsjegyet, darabját egy dollárért. Egy-egy sorsjeggyel maximum öt-száz dollárt lehet nyerni. Ha mindkettő nyerne, akkor visszavásárolhatnám a nagymama díszruháját.

Mary, a pult mögött álló fiatal koreai nő mindig is tetszett nekem. A tulajdonosok lánya, és egész nap énekel.

– Szeretem – mondtam, mikor átnyújtottam a pénzt.

– Mindig azt mondja, hogy szeret – felelte.

– Mindig is szeretni fogom.

– Maga egy szentimentális bolond.

– Inkább romantikus vénember.

– Hozzám öreg, az biztos.

– Tudom, hogy öreg vagyok, de álmodzni azért szabad.

– Rendben – felelte. – Beleegyezem, hogy szerepeljek az álmaiban, de csak az álmában fogom meg a kezét. Csók és szex nincs. Még az álmában sem.

– OK – feleltem. – Semmi szex. Csak szerelem.

– A mielőbbi viszontlátásra, Jackson Jackson, szerelmem!

Kisétáltam, át az Occidental parkba, leültem egy padra, és elszívtam a szivart.

Még tíz percet vártam, aztán lekapartam az első sorsjegyet, és nem nyertem semmit. Már a legjobb esetben is csak ötszázat szerezhettek, a felét annak, amire szükségem van.

Újabb tíz perccel a veszteség után lekapartam a másikat, és nyertem egy ingyen sorsjegyet – csekély vigasz, de újabb nyerési lehetőség.

Visszaballagtam Maryhez.

– Jackson Jackson, most meg már a szívemet akarja?

– Nyertem egy ingyen jegyet – feleltem.

– Pont olyan, mint a többiek. Magának is fontosabb a pénz és a hatalom, mint a szerelem.

– Igaz – mondtam. – De legalább sajnálom, hogy így igaz.

42 Adott egy újabb kaparósat, és én megint kivittem. Magamban szeretem lekaparni a sorsjegyeimet. Reménykedve és szomorúan kaptam le a harmadikat, és igazi pénzt nyertem. Visszavittem a sorsjegyet Marynek.

– Nyertem száz dollárt – mondtam.

Alaposan megnézte, és fölnevetett.

– Ez egy vagyon – mondta, és leszámolt öt darab húszast. Az ujjunk összeért, amikor átadta a pénzt. Felvillanyozódtam, állhatatosnak éreztem magam.

– Köszönöm – mondtam –, és átadtam neki az egyik bankjegyet.

– Nem fogadhatom el – felelte. – Ez a magáé.

– Ez egy törzsi szokás. Ilyenek az indiánok. Ha nyerünk valamit, megosztjuk a családdal.

– Én nem tartozom a családjához.

– Dehogynem

Elmosolyodott. Megtartotta a pénzt. Nyolcvan dollárral a zsebemben elköszöntem az én drága Marymtől, és kiléptem a hideg estébe.

ESTE 8 ÓRA

Meg akartam osztani a jó hírt Juniorral. Visszabaktattam hozzá, de hűlt helyét találtam. Később mesélték, hogy egészen az oregoni Portlandig eljutott stoppal, és ott fagyott halálra a Hilton Hotel mögötti síkátorban.

ESTE 9 ÓRA

Honvágyam lett, ezért elmentem a déli városközpontba, a Nagyszívbe. Ez egy indián ivó. Az ember nem is tudja, miért vonulnak át az indiánok mind egy kocsmába, hogy onnantól indián ivó legyen. A Nagyszív már huszonhárom éve az volt. Valaha az Aurora sugárúton állt, de egy eszement lummi indián porig égette, és a tulajdonosok új helyet kerestek, a Safeco baseballstadiontól déli irányban néhány háztömbnyire.

A Nagyszívbe lépve tizenöt indiánt számoltam össze, nyolc férfit és hét nőt. Senkit nem ismertem közülük, de az indiánok összetartanak, ezért úgy tettünk, mintha mind testvérek lennénk.

– Mennyiért adja a whiskyt? – kérdeztem a csapost, egy dagadt fehér fickót.

– A rosszat vagy a még rosszabbat?

– A lehető legrosszabbat.

– Egy dollár.

Letettem a bárpultra a nyolcvan dolláromat.

– Rendben – feleltem. – Kérek nekem és a testvéreimnek nyolcvan whiskyt. Akkor mennyi is jut egy embernek?

– Ha téged is beleszámolunk – kiáltotta egy asszony a hátam mögül –, akkor mindenkinek öt.

Megfordultam, hogy szemügyre vegyem. Pufók volt és sápadt, egy magas, csontos indián mellett ült.

– Rendben, matekzseni – mondtam neki –, aztán úgy kiáltottam, hogy mindenki hallja. – Fejenként öt whiskyt mindenkinek!

– Milyen törzsbeli vagy? – kérdeztem.

– Duvamis – felelte. – Ő meg Varjú.

– Messzire kerültél Montanától – szólítottam meg a férfit.

– Varjú vagyok – felelte. – Repültem.

– Hogy szólítsalak benneteket? – kérdeztem.

– Az én nevem méla Irene. Ez meg itt Aranyfiú.

A nő keményen megrázta a kezem, de a férfi úgy nyújtotta, mintha kézcsókot várna. Hát megcsókoltam a kezét. Vihogott, és elpirult, amennyire csak egy rézbőrű Varjú elpirulhat.

– Nagylélek, kettős vagy, igaz? – kérdeztem.

– Szeretem a nőket – mondta. – És a férfiakat.

– Néha egyszerre – tette hozzá Irene.

Nevettünk.

– Ember! – mondtam Aranyfiúnak – Akkor benned legalább nyolc-kilenc lélek bolyong, ugye?

– Édes! – mondta. – Ahogy csak akarod.

– Jaj, ne! – szólalt meg Irene. – Aranyfiú máris beléd zúgott.

– Ennek semmi köze a szerelemhez – mondta a férfi.

Nevettünk.

– Hú – mondtam. – Ez hízelgő, Aranyfiú, de nem a te csapatodban játszom.

– Soha ne mondd, hogy soha! – felelte.

– Csak vigyázz! – tette hozzá Irene. – Aranyfiú ért a varázsláshoz.

– Aranyfiú – mondtam. – Megpróbálhatsz elcsábítani, de tudnod kell, hogy a szívem egy Mary nevű nőé.

– És Szűz a te Máriád? – kérdezte Aranyfiú.

Nevettünk.

Ittuk a whiskyket, amíg csak el nem fogyott az összes. Aztán az indiánok hoztak nekem további whiskyket, ha már én ilyen nagyvonalú voltam velük. Aranyfiú előhúzta a hitelkártyáját, én meg ittam, hajóztam a műanyag tutajon.

Úgy egy tucat whisky után Irene-t felkértem táncolni. Kosarat adott. De Aranyfiú odacsoszogott a zenegéphez, bedobott egy érmét, és kiválasztotta Willie Nelson számát, a „Vigyél át az éjszakán”-t. Irene-nel az asztalnál
44 maradva nevetgeltünk és ittunk, míg Aranyfiú lassú körtáncot lejtett körülöttünk, és Willie-vel együtt énekelt.

– Szerenádod adsz nekem?

Tovább énekelt és táncolt.

– Szerenádod adsz? – kérdeztem újra.

– Éppen bűbájt bocsát rád – szólalt meg Irene.

Áthajoltam az asztalon, közben az italok kiloccsantak, és erősen szájon csókoltam Irene-t. Visszacsókkolt.

ESTE 10 ÓRA

Irene belökött a női mosdóba, be az egyik fülkébe, becsukta az ajtót, és a nadrágomba csúsztatta a kezét. Alacsony termete miatt le kellett hajolnom, hogy megcsókoljam. Fogdostam, szorongattam, ahol csak tudtam, csodálatosan kövér volt, minden porcikája, mint egy hatalmas, meleg, puha mell.

ÉJFÉL

Szinte vakon a megivott piától, egyedül álltam a bárpultnál, és esküdni meritem volna, hogy egy perc se telt el azóta, hogy Irene bevonszolt a mosdóba.

– Még egyet! – üvöltöttem a csaposnak.

– Nincs több pénzed! – üvöltött vissza.

– Valaki vegyen nekem egy italt! – kiabáltam tovább.

– Nekik sincs több pénzük!

– Hol van Irene és Aranyfiú?

– Elmentek már régen.

HAJNALI 2 ÓRA

– Záróra! – kiáltotta a csapos annak a három-négy indiánnak, akik még mindig keményen ittak az egész napos fárasztó, kemény ivás után. Az indián alkoholista sprintel vagy maratont fut.

– Hol van Irene és Aranyfiú? – kérdeztem.

– Régen elmentek.

– Hova mentek?

– Most mondom századszor, nem tudom.

– És én most mit csináljak?

– Záróra van. Engem nem érdekel, hová mész, csak menj már!

- Hálátlan gazember, én jó voltam hozzád!
 - Én meg fenéken rúglak, ha nem takarodsz azonnal!
 - Na gyerünk, rajta, verekedni én is tudok!
- Nekem jött, és a többire nem emlékszem.

HAJNALI 4 ÓRA

Fölmerültem a sötétségből, és felfogtam, hogy egy hatalmas raktár mögött ballagok. Fogalmam sem volt, pontosan hol lehetek. Sajgott a képem, éreztem az orromat, arra a következtetésre jutottam, hogy eltörhetett. Lehúztam a ponyvát egy teherautó platójáról, magam köré igazgattam, mint hűségese szeretőt, és álomba zuhantam a mocsokban.

HAJNALI 6 ÓRA

Valaki a bordáimat rugdosta. Kinyitottam a szememet, és egy fehér zсарu nézett rám vissza.

– Jackson! – mondta a zсарu. – Te vagy az?

– Williams őrmester! – morogtam. Jó zсарu, imádja az édességet. Több száz táblával ajándékozott meg az évek során. Néha eltűnődtem, tudja-e, hogy cukros vagyok.

– Mi az ördögöt csinálsz itt?

– Fáztam és elfáradtam – feleltem neki. – Lefeküdtem aludni.

– Te ősbaram, éppen a síneken nyúltál ki.

Fölültem és körülnéztem. Tényleg a síneken feküdtem. A dokkmunkások csak bámultak. Milyen szép vasutas pizza lett volna belőlem, dupla indián pepperoni, extra sajttal. Émelyegtem és rémülten hajoltam félre, hogy kihányjak némi whiskyt.

– Mi a fene ütött beléd? – kérdezte Williams őrmester. – Sosem voltál hülye.

– A nagyanyám az oka – feleltem. – Meghalt.

– Sajnálom, ember. Mikor halt meg?

– Kilencszázhetvenkettőben.

– És most ölöd meg magad miatta?

– Mióta meghalt, mást se teszek.

A fejét rázta. Sajnálta. Mondom, jó zсарu.

– És valaki még félig agyon is vert – mondta. – Emlékszel, hogy ki?

– Mr. Grief és én öklöztünk egy kicsit.

– Nagyon úgy fest, hogy Mr. Grief kiütéssel győzött.

– Mr. Grief mindig győz.

– Na gyerünk! – mondta. – Mássz le onnan!

Fölsegített, és eltámogatott a rendőrautóig. Betuszkolt hátra.
– Ha hánysz, el is takarítod – mondta.

– Rendben.

46 Megkerülte az autót, és beült a vezetőülésre. – Most beviszlek a detoxikálóba – mondta.

– Csak azt ne, ember, az egy szörnyű hely – feleltem. – Tele van részeg indiánnal!

Nevettünk. Indított.

– Nem is tudom, ti hogy csináljátok? – mondta.

– Ki az a ti? – kérdeztem.

– Ti, indiánok. Hogy a pokolba nevettek annyit? Csak most mentettem meg a segged a vonattól, és máris viccelődsz. Hogy az ördögbe van ez?

– A két legviccesebb törzs, akikkel valaha találkoztam, az indiánok és a zsidók. Ezért elárul valamit a népirtásba kódolt humorról.

Nevettünk.

– Idefigyelj, Jackson! Neked van eszed. Mit keresel az utcán?

– Adjon ezer dollárt, és megmondom.

– Fogadhatsz rá, adnék ezer dollárt, ha tudnám, hogy tényleg segít rajtad.

Komolyan gondolta. A második legjobb zсарu volt, akit életemben láttam.

– Maga jó zсарu – mondtam.

– Na ne már, Jackson! – felelte. – Ne etess!

– Nem, tényleg a nagyapámra emlékeztet...

– Aha, ti indiánok mindig ezt mondjátok.

– Nem, ember, az én nagyapám törzsi zсарu volt. Jó zсарu. Sosem tartóztatott le embereket. Törődött velük. Mint maga.

– Több száz mocskot alakot tartóztatam le, Jackson. Párat seggbe is lőttem.

– Az nem számít. Maga nem gyilkos.

– Hát meg nem öltem őket. Csak seggbe trafáltam. Segg-gyilkos vagyok.

Áthajtottunk a városközponton. A missziókból és menhelyekről már áradtak ki az ott alvók. Álomittas férfiak és nők álltak az utcasarkokon, és bámulták a sűrke égboltot. Az élőhalottak éjszakáját követő reggelre virradtak.

– Megjijedt már valaha? – kérdeztem Williams őrmestertől.

– Hogy érted?

– Zсарunak lenni is ijesztő néha?

Elgondolkodott a kérdésen. Megforgatta az agyában. Ezt is szerettem benne.

– Azt hiszem, igyekszem nem gondolni arra, hogy félhetnék – mondta.

– Ha a félelemre gondolsz, félni is fogsz. A munka egyébként általában dögunalom. Az ember vezet, sötét sarkokat fürkészs, és nem lát semmit. Aztán egyszer csak nehézre fordul a dolog. Üldözöl egy embert, verekszel, vagy egy töksötét házban járkálsz, miközben tudod, hogy ott rejtőzik valaki az egyik sarokban, a fenébe is, igen, ijesztő.

– A nagyapámat is szolgálat közben ölték meg.

– Sajnálom. Hogyan történt?

Tudtam, hogy most nagyon fog figyelni.

– A rezervátumban dolgozott. Ott mindenki ismer mindenkit. Biztonságos. Mi nem vagyunk olyanok, mint azok az őrült szíúk vagy apacsok, vagy más harcos törzsek. Az utóbbi száz évben összesen három gyilkosság történt az én rezervátumomban.

– Az tényleg jó.

– Igen, tudja, mi szpokén indiánok passzívak vagyunk Még a szavakkal is spórolunk. Kiátkozunk bárkit, de nem lövöldözünk. Nem késelünk. Semmiképp sem gyakran.

– Na és mi történt a nagyapáddal?

– Egy pasas és a barátnője verekedett a Kis Vízesésnél.

– Házi perpatvar. Az a legrosszabb.

– Igen, de a pasas a nagyapám testvére volt. Az apám nagybátyja.

– Ó, nem!

– De. Szörnyű volt. A nagyapám csak besétált a házba. Járt már ott ezerszer. A testvére és a barátnő részegen ütötték egymást. A nagyapám közéjük állt, mint korábban vagy százszor. A lány megbotlott valamiben. Elesett, beverte a fejét, és sírva fakadt. A nagyapám melléje térdelt, hogy megnézzze, nem sérült-e meg. És akkor a testvére valamiért kihúzta a nagyapám pisztolyát a tokból, és fejbe lőtte vele a nagyapámat.

– Borzalom. Sajnálom.

– Igen. Apám nagybátyja maga se értette, miért csinálta. Életfogytiglant kapott, és szörnyű hosszú leveleket írt. Vagy ötven oldal hangyabeteűkkel. Végig azt próbálta megfejtteni, miért tette. Csak írt és írt és írt és gondolkozott. Sose jött rá. Nagy rejtély.

– Emlékszel a nagyapádra?

– Egy kicsit. A temetésre emlékszem. A nagyanyám nem akarta hagyni, hogy eltemessék. Apám vonszolta el a sírtól.

– Nem is tudom, mit mondjak.

– Hát én sem.

Megálltunk a detoxikáló előtt.

– Megjöttünk – mondta Williams őrmester.

- Nem mehetek be oda – feleltem.
- Muszáj.
- Kérem, ne! Bent tartanak huszonnégy óráig, aztán már késő lesz.
- Mihez?

48 Elmondtam neki a nagyanyám díszruhájának a történetét, és a határidőt is, a visszavásárlását.

– Ha ellopták, fel kell venni a jegyzőkönyvet. Magam vizsgálom ki. Ha tényleg a nagyanyádé. Visszaszerzem. Törvényesen.

– Nem – mondtam. – Nem lenne tisztességes. A zálogos nem tudhatta, hogy lopott holmi. Egyébként is küldetést teljesítek. Hős akarok lenni, tudja? Vissza akarom szerezni, mint egy grál lovag.

– Ez romantikus hülyeség.

– Lehet. De nekem fontos. És rég fordult elő, hogy nekem bármi fontos legyen.

Williams őrmester hátrafordult az ülésen. Rám bámult. Az arcomat tanulmányozta.

– Adok egy kis pénzt – mondta. – Sok nincs. Harminc dollárom van fizetésig. A díszruhára nem elég. De mégis valami.

– Elfogadom – mondtam.

– Azért adom, mert hiszek abban, amiben te is. Föl nem foghatom miért, de remélem, hogy a harminc dollárból valahogy ezret csinálsz.

– Én hiszek a varázslatban.

– Én meg azt hiszem, jól berúgsz megint a pénzemen.

– Akkor miért adja nekem?

– Nem létezik hitetlen rendőr.

– Dehogynem.

– Én nem vagyok hitetlen rendőr.

Kieresztett az autóból, a kezembe nyomott két ötöst meg egy húszast, és megrázta a kezemet.

– Vigyázz magadra, Jackson! Kerüld a síneket!

– Megpróbálok – mondtam.

Elhajtott. Fogtam a pénzemet, és visszamentem a vízhez.

REGGEL 8 ÓRA

A rakparton még mindig ott üldögélt a három aleut.

– Megjött már a hajó? – kérdeztem.

– Sok hajó jött – felelte a rangidős. – De egyik se a miénk.

Velük üldögéltem a padon. Sokáig hallgattunk. Azon tűnődtem, megkövülünk-e, ha elég sokáig ott maradunk.

A nagymamára gondoltam. Sosem láttam táncolni abban a ruhában.

Most mindennél jobban vágytam rá, bár láttam volna táncolni egy törzsi gyűlésen.

- Fiúk, tudtok énekelni?
- Én tudom az összes Hank Williamset – mondta a rangidős.
- Indián énekekre gondoltam.
- Hank Williams indián.
- Szent énekekre.
- Hank Williams szent.
- A törzsi énekekre gondolok, azokra a szent énekekre, amiket otthon éneklünk, mikor vágyakozunk és remélünk.
- Mire vágyakozol és mit remélsz?
- Szeretném, ha élne még a nagyanyám.
- Minden dal erről szól, amit tudok.
- Akkor énekelj, amennyit tudsz.

És az aleutok énekelték a maguk furcsa, gyönyörű dalait, én meg hallgattam. Az én nagyanyámról énekeltek és az övékről. Hidegre és órák vágyakoztak. Én meg mindenre.

DÉLELŐTT 10 ÓRA

Az aleutok befejezték az utolsó éneket, és még csendben ültünk egy darabig. Hallgatásban jők az indiánok.

- Ez volt az utolsó? – kérdeztem.
- Elénekelünk mindent, amit csak lehetett – felelt a legidősebb aleut. – A többi csak a mi népünké.

Megértettem. Nekünk, indiánoknak, őriznünk kell a titkainkat. Ezek az aleutok annyira titoktartóak, hogy még csak indiánnak sem vallják magukat.

- Éhesek vagytok, fiúk? – kérdeztem.
- Összenéztek, és szavak nélkül is megértették egymást.
- Tudnánk enni – mondta a rangidős.

DÉLELŐTT 11 ÓRA

Átballagtunk a Nagykonyhához, egy mocskos kis étkezdéhez a nemzetközi negyedbe. Tudtam, hogy ott kiszolgálják hajléktalan indiánokat, akik szerencsésen pénzhez jutottak.

- Négy reggeli? – kérdezte a pincérnő, amint beléptünk.
- Igen, nagyon éhesek vagyunk – mondta a legidősebb aleut.

A nő a konyha melletti boxhoz vezetett minket. Megcsapott az étel-szag, és megkordult a gyomrom.

– Külön fizetnek? – kérdezte a pincérnő.
– Nem, én fizetek – feleltem.
– Csak nem ilyen nagyvonalú? – kérdezte.
– Ne csinálja ezt!
50 – Ne csináljak mit?
– Ne tegyen fel költői kérdéseket! Megjjesztenek.
Zavartnak látszott, aztán elnevette magát.
– Rendben, professzor – mondta. – Mostantól csak valódi kérdéseket tesz fel magának.
– Köszönöm.
– Mit hozhatok maguknak, fiúk?
– Ez a lehető legjobb kérdés – mondtam? – Miből lehet választani?
– Mennyi pénzük van? – kérdezte.
– Ez is jó kérdés – mondtam. – Huszonöt dollárt költhetnek. Hozzon annyi reggelit, amennyit ezért tud, és számolja bele a borralalóját.
Értett a matematikához.
– Rendben, akkor ez négy különleges reggeli, négy kávé és tizenöt cent nekem.

Csendben vártunk, az aleutok és én. A pincérnő hamar visszatért, kitöltött négy kávé, mi békésen szürcsöltük, amíg vissza nem jött négy megpakolt tányérral. Volt rajtuk tojás, szalonna, pirított, ropogósra sült krumpli. Elképesztő mennyi ételt lehet venni egészen kevés pénzért.

Hálatelten lakomáztunk.

DÉL

Elköszöntem az aleutoktól, és elindultam a zálogoshoz. Később hallottam, hogy az aleutok belegázoltak a vízbe a 47-es dokk mellett, és eltűntek. Akadt indián, aki megesküdött, hogy a vízen jártak, és északnak tartottak. Más indiánok látták megfulladni az aleutokat. Én meg nem tudom, mi történt velük.

Kerestem a zálogost, és nem találtam. Esküszöm, hogy nem volt azon a helyen, ahol hagytam. Húsz-harminc háztömbnyit is végigsétáltam, hogy megkeressem, befordultam sarkokon, átmentem kereszteződéseken, lapozgattam a telefonkönyvekben, és megkérdeztem a járóelőket, hallottak-e róla. A zálogos elúszott, mint egy szellemhajó. Legszívesebben sírva fakadtam volna. Éppen föladni készültem, befordultam az utolsó sarkon, és arra gondoltam, akár meg is halhatok, és akkor ott volt, ugyanazon a helyen, ahol egy pillanattal előbb még nem.

Beléptem, és üdvözöltem a zálogost, aki egy kicsit fiatalabbnak látszott, mint annak előtte.

– Nahát, te vagy az! – mondta.

– Igen, én! – feleltem.
– Jackson Jackson.
– Ez a nevem.
– Hol vannak a barátaid?
– Elutaztak. De semmi baj. Mindenhol vannak indiánok.
– Megvan a pénz?
– Mennyit is kért? – kérdeztem, és reméltem, hogy mást mond.
– Kilencszázkilencvenkilenc dollárt.
– Ugyanaz az ár. Persze, hogy ugyanaz. Miért változna.
– Nincs annyim – mondtam.
– Mennyid van?
– Öt dollárom.
– Szegény gyűrött Lincolnt letettem a pultra. A zálogos tanulmányozta.

– Ez még a tegnapi ötös?
– Nem, egy másik.
Fontolóra vette a lehetőségeket.
– Keményen megdolgoztál érte? – kérdezte.
– Igen – feleltem.
Behunyta a szemét, és még erősebben elgondolkodott. Aztán bement a hátsó helyiségbe, és visszatért a nagymamám díszruhájával.
– Fogd! – mondta, és felém nyújtotta.
– Nincs annyi pénzem.
– Nem kell a pénzed.
– Vissza akartam szerezni.
– Visszaszerezted. És most vidd, mielőtt meggondolom magam!
Tudod, hány jó ember él ezen a világon? Több mint ahányat számba tudsz venni.

Fogtam a nagymama díszruháját, és kísétáltam. Tudtam, hogy az a magányos sárga gyöngy a részem. Odakint beburkolóztam a ruhába, és beszívtam a nagymama illatát. Leléptem a járdáról, be a kereszteződésbe. Gyalogosok álltak meg. Autósok. A város. Nézték, ahogy a nagymamával táncolok. Én voltam a táncoló nagyanyám.

(Fordította: Lázár Júlia)

...PEDIG ÁRTATLAN...

Filozófiai levél

Jim Northrupnak

Azt akard tudni
Jim, ki kicsoda.
Vagyis róla a legtöbbet.
De fontos-e, hogy mi a
legtöbb, ha zavarunkban
elmorzszálódik a válasz?
Nem – mi morzsoljuk el.
Mondhatom-e, hogy én
ez s ez vagyok? Ha igen,
a valóságot mondom-e?
S mondjam-e, ha igaz?
Ha az vagyok, aki vagyok,
semmi egyéb nem történik,
csak éppen itt állok
- azonosan. Azzal egy,
akiről nem tudom, az-e, aki.
Nem mozdult közben el?

Vagyok. Ez a legtöbb.
Minden más kérdéses,
ingadozó, törékeny.
Most így van, percre
rá egészen másképpen.
Most hús és vér, percre
rá kihűlő meleg, homok.
Ha egyszer vagyok,
már nem lehet,
hogyan ne legyek.
Ha vagyok, Jim, csak
titok lehetek. Mint
az, aki úgy van, hogy
Van. Ő az „okozóm.”
Bábot, hüvelyt, kísérletet
csinálni lehet, teremteni
nem.

Ha személynek teremtettem,
de csak piaci tárgy vagyok,
nincs ennél értelmetlenebb.

Az ember vagy isteni,
vagy nem ember, Jim.
Azaz nagyot bukhat.
Vagy megfészkel benne
az örök Kijelentés.

Rézbőrű asszony feketében

Uriah Heepnek

54

A csibcsa-inkák ezüstitálon datolyával s arany ékszerekkel fogadták a partra szálló spanyolokat. Ezek, amint kitapostak a vízből, a gazdag ajándékot vasállványos nyílpuskáikból vesszőzárporral viszonozták. (1495–1497)

Rózsaszín-talpú, majdnem fekete asszony tart lefelé a tengerparton, hosszú tollak hátracsapva boglya-hajában, mint őseinek, talpai meg-megvillannak, belelép a sekély vízbe, áll a karcsú, fekete csönd a bokáig érő sastoll-kapuban, aranytól lánghol a pirkadat a sötétkék szemhatáron, sokujjú pálmalevélbe fészülnek az első sugarak, fekete ingben az asszony, meztelen vállig a karja, gyöngyörű rézbőrű ikon, gyöngéden fog egy kis, mélyzöld koszorút,

narancsvörös szalagjait szél libegteti, bogyófürtök pirosozzák az örökzöldet, szertartásosan csúsztatja a tengervízre, kissé meglöki, ráfordul koszorúra a szél, s bukdácsol befelé ez a megfont, földöntúli, szerelmes ölelés, ring, távolodik, gyűrűnyi csak, most érkezik egy irgalmas cápa, sebesen szeli a vizet, a kivégzett sugárzásért elfogadja az emlékezetet, s foga közt a jaj-koronával lemerül, bűneitől mint megsúlyosodott szív; pedig ártatlan.

Az a benyomás, amit az első percekben tett rám, olyan mély volt, hogy nyugodtan lehet a szerelemhez hasonlítani, mint ahogy minden olyat onnan eredeztetek, ami több a földi horizontnál, és az átlagosnak a horizontjánál. A rádöbbenés, hogy ez kivételes ember. Versekkel kerestem őt föl.

Kirilla Teréz 55

INTERJÚ VASADI PÉTERREL A PILINSZKY- EMLÉKFILMHEZ

Olyan lenyűgöző volt az eszköztelen megjelenése, azonnali kedvessége, hogy jó volt a közelében lenni; s azt vártam, mit csinál, s akkor rákérdezett: „Hoztál valamit?” „Igen, verseket.” Kezdtem kotorászni, elő is vettem, nagyon örültem neki, hogy ez ilyenné vált, ez az első kapcsolat, s hosszú utak nyíltak belőle. Nagyon érdekes volt. Ezt nem lehet jellemezni. A figyelme lenyűgözött, ugyanakkor a tartózkodó szelídsége a szemében, az ellentéteknek ez az urálása, az, hogy annyira egyé lett, egy volt az ellentéteivel. Azt gondoltam, ez már gyerekkora óta így lehet vele, a hitelessége mind erősebb lett, mint ahogy a növekvő betűk. Nem ment el a tárgyól, más elkalandozik. Egyszer csak fölbukkant a kérdése: „mióta írsz?” Ez olyan volt, mint egy csobbanás a szédülésben: „mióta írsz?” És akkor mondtam, hogy erre sajnos nem tudok világosan válaszolni, mert részben gyerekkorom óta, részben tegnap óta. „Gyerekkorod óta hogyan?” – kérdezte, s mondtam, „a figyelmemmel”, s akkor bólogatott és lenézett, ezt akár a kétkedés jelének is föl lehetett fogni, de másnak is, éppen talán bizonyító erőnek. Így indult el a kapcsolatunk.

Az imént az ellentétek uralásáról beszélt Pilinszky kapcsán, hogyan kell ezt értenünk?

El kell, s el lehet mindjárt felejtetni azt, amit ő mondott. A dolog akkor kezd élni, mert akkor már bennünk él. A saját hatását kioltani képes ember volt, anélkül, hogy akarta volna. Ez azt jelenti, hogy igazi ható ember volt, úgy éreztem, semmit sem akar igazán, mert minden történik vele. Az alázatnak ez törvényes következménye. A legérdekesebb, hogy ami neki önmagának ellentmond, az a legjellemzőbb rá. Bármit csinálhatott. Emlékszem arra, amikor elhívott nyilvános gyónásra a Savoy-étterembe, és ott kirámolt, megdöbbsentem az őszinteségétől. Hihetetlen forgatagok voltak benne, minden mégis olyan lecsupaszodottan jelent meg benne, mintha már előtte élte volna át azt, ami a letisztulás korszakában beköszöntött nála.

Mit jelentettek Pilinszky számára azok a dolgok, melyekről oly sokat írt: a szexuális élet, a megtisztulás vagy az öröm?

56 Szexuális élete körül pletykák keveredtek a vélhető valósággal, de érezni lehetett a testi jelenlétében azt az egységet, mélységet, meg az ellentéteit, a szenvedélyességét például, ami a lényéhez tartozott. Nem színt akart játszani, nem is tudott, hanem a szőjejtése, a szavai, az esettisége volt megejtő – valakire rászorult. *A Beszélgetések Sheryl Suttonnalt* olvasta föl egyszer Szigligeten, hát nagyon kifáradtam. Mondtam, „János, együnk már valamit”, „jól van, drágám, egy kicsit bírni kell” – válaszolta, és olvasta tovább. Kaptunk a feleségetől kávé, és utána gondolkodtam, hogy ‘igen, sokat nem is aludtam, de mi az oka ennek, hogy így ki tudja fárasztani az embert?’ – hát azzal a gyönyörűséggel, ahogyan olvasott. És akkor megértettem, hogy nincs külön ideje benne az alkotásnak és az életnek: egy, egy benne. Ennek a kevés szavú embernek, ennek a kevés könyvű embernek egy az élete a műveivel, bármit tett is hozzá. Az ember el tudta neki felejteni az olvasottakat, őt nézte. Sejttem azért, hogy ehhez én is kellettem, hogy így nyilatkozzék meg, s hogy így láthassam. Ez olyan ritka ütközéses találkozó volt, ami ha az emberrel egyszer megélik életében, az már nagyon sokat jelent. És érdekes módon átértékeli az ember a másokkal való viszonyát, kapcsolatát, pusztán attól, hogy ennek az embernek ilyen magnetikus jelenléte volt. Nemcsak a környezete volt ilyen, vagy a kisugárzása, hanem a lényege. Áldott dolog volt ez, ugyanakkor meg súlyos kereszt. Emlékszem, egyszer azt mesélte, ‘fejveszetten rohanok bele minden szerelembe’ – és akkor megriadtam ettől, de szó szerint zúzottan is tért meg belőle. Gyermeki boldogságra is képes volt, és vágyakozott is rá, az egyszerű, tiszta boldogságra, és tudott is olyan lenni.

Azt mondják róla, angyali lény volt...

Hát ez nagyon kétértelmű dolog, ebben diabolikus kísértések lappanganak – az ember emberként igazi. Bár róla el tudom képzelni az ilyesmit, mert el-lensúlyként ő sokat szenvedett. Ez így egybevág a rilkei sorsal, hogy iszonyú minden angyal. Ezt én a háborús években rögtön megértettem. Nincs pufók, göndörkés, meg gyűrdéses húsú angyal, nincs, iszonyú, vagyis minden emberit meghaladó valóság és jelenlét az angyali. És aztán ehhez ő mindig hozzátette az evangéliumi egyszerűségét és tisztaságot, meg a kíméletlenségét is, s ez mind együtt hallatlanul emberi, és folyamatos gyötrődésben valósulhatott meg. Hitelesen.

Az *Új Emberben* és másutt megjelenő írásait ismerve tudtam, hogy itt egy karakterisztikus keresztény magatartásról és vallomásról van szó, valamósszükségletről. Állandóan sugározta a hitét kifelé. Nem kellett 57 beszélnie kifejezetten erről, észre kellett vennem. Például hogy a szentmise alatt a papi mozgást a csillagjáráshoz hasonlítja. Ez nem valami szépelgés. A lassúság, méltóság Krisztus teste körül. Az igény, hogy ezt lássa. Bele tudott feledkezni a jól ismert szavakba, noha nála semmi sem volt eléggé ismert. Mélységmérő volt az ő szelleme és fluktuált ezekben a mélységekben. Szeretett kicsapongani a szónak mindenfajta közelítő értelmében. De mindez természetes evidenciával jött ki belőle – rögtön tudta az ember, hogy itt egy nagyon nagy, emberi lehetőség van. Pilinszky az alázatában nagy, ez azt jelenti, hogy szeret elmerülni – nem lenni, ezért mindenütt van. Ezt nem lehetett félre érteni. Bár nehezen érthető, és könnyen félreérthető dolgok, kristályosodási pontjuk volt, kegyelem, nincs más szó, mint ez: kegyelem. A tehetsége is az, ez a kérdésesen nyelvszegény tehetség.

Valóban sokszor emlegetik a szegénységet Pilinszky kapcsán, s ő maga is úgy határozta meg magát, mint az a költő, aki a nyelvben a szegénységet keresi. Mit értsünk a Pilinszky-féle szegénységnek?

Nem volt gazdag – a gazdagság az nagy baleset -, nem volt gazdag, viszont nem lehetett befogni a száját, azon a résen is kifújta azt, ami feszült benne. De ami feszült, az feszült. Nagyon kevesen szokták ezt komolyan venni. Szegény volt, de a szegénységnek van egy metafizikai gazdagsága, nemcsak vallásos értelemben, hanem filozófiailag is igaz. Ez adottság. Kevés szavú volt, aki beszélni atól a nagynénitől tanult, aki dadogni alig tudott. Az volt a rendkívüli, hogy azzal a kevéssel mit művelt. Jellemző, hogy Simone Weil volt a választottja. Egyszer kint volt itt nálunk, s felolvasta Simone Weiltől az első fordított oldalakat, hihetetlen hogyan adódott össze a két szellemiség. Személyiségében volt ő gazdag, de szakadékos is. A Himalája is gazdag, de nincs füve vagy virága, sziklája van, meg magassága és halálközelség. Az sem igaz, hogy szikár vagy száraz, nagyon is bőséges, jó kedélyű, néha vagány volt. És törékeny, mégis, ahogy Nemes Nagy Ágnes érzékelte, „vadállati ereje” volt.

Önök együtt dolgoztak az Új Ember szerkesztőségében, ráadásul egy olyan korszakban, amikor az egyházi életre eléggé súlyos politikai nyomás nehezedett. Milyen volt Pilinszky élete a szerkesztőségben?

58 Hát nem viharok nélküli, az tagadhatatlan. Tudomásul kellett venniük a kollégáknak, hogy valamilyen oknál fogva a puszta létével, az olyan-ságával provokált, akarata ellenére, természetesen. Az asztalnál nagyon kedvesek voltak velem, de két-három embernek határozottan útjában állt az, amilyen volt. Ennek nem volt oka, de ha valaki a léte miatt kifogásol egy másik embert, az mindig talál lehetőséget arra, hogy kifogásának valós okot is adjon. Ilyen volt az, hogy rendszertelenül járt be, nem töltötte le az idejét, elkésett, kapkodott. Arról, hogy magasan különb volt mindnyájunknál, nem esett szó. Ezt mindenki tudta. Ha valaki más, akkor szenvednie kell. Egyszer az egyik főszerkesztő behivatott magához, mert egy fontos dolgot akart velem megbeszélni. El voltam készülve, hogy rólam is szó lesz. Azt mondja: „Sajnos Pilinszkyt el kell bocsátanunk. Mit szólsz hozzá?” S akkor szó szerint azt mondtam: „F. bácsi, ezt nem lehet vállalnunk.” Azt mondja: „Mit csináljunk?” Mondom: „Amit velem. Megértettem, hogy az is rossz, ha hallgatok, az is rossz, ha beszélek, elmegyek gyakran vidékre. Vele ugyanezt. Ráadásul Szigligeten bármikor szívesen fogadják.” „Ez nem rossz ötlet.” - felelte. Kérte, hogy hívjak be fiatalokat, beszéljük meg, s akkor megbeszéltük, hogy olyan életformát éljen itt, ami egy napra, néhány órára korlátozódik, a hét egy napján legyen ügyeletes, s akkor szabad útja van, elmehet riportokat csinálni. Akkor kezdődtek a külföldi útjai. S ez jól is ment.

Vonzotta-e Pilinszkyt a '60-as, '70-es évekbeli underground művészet világa?

Igen, figyelt rá. Egy szamizdat kiadó lakásán gyűltünk egyszer össze. Ott bemutatott valaki minket, három fiatalabb korú költőt. Elmondtuk a verseinket, s volt néhány hozzászólás. Valaki megszólalt a sarokban, hogy „itt mindenki a Pilinszkyből él?” Fültövön csapott a mondat, Pilinszky fölugrott, s azt mondta: „Nem erre kell figyelni! Nem mindenki él Pilinszkyből! Azt kell nézni, ami eredeti, márpedig mind a három szerző versében hangzottak el eredeti értékek.” S akkor leült.

Mi az, ami Pilinszkyben vagy velem, általa halhatatlanná lett?

Amit itt hagyott: a szelleme, a léte, a lény. Minden elhunyról úgy lehetne beszélni, mint róla. Itt egy metamorfózis történik, ezt fedezem fel a költészetében is, az életében is, ez a varázsereje – nem küszöböli ki életéből a halál-doklást, és a halálából az életet. Olyan egyetemességgel állunk szemben,

ami kötelez minket arra, hogy meghaladjuk eddigi ismereteinket. Ezt így érzem József Attilánál is, Füst Milánánál is, a nem könnyű esztétikai fejtegetéseiben is.

Mi az, hogy Van Gogh bakancsa? Nem komikus, hogy az *Apokrif* mellett Van Gogh bakancsa is szóba jöhet? Az egyetemességről szoktunk fecsegni, hogy mi az s mi nem. Az egész az. Nekünk kell egyetemesnek lennünk, és a hitnek és a vallásnak ez a lényege, ha nem, akkor mire jó? Az egész Evangélium erről szól. Mi az, hogy „Én vagyok az Élet”? Ő? Valahol Pilinszky ír arról, hogy szembe kell állítanunk magunkkal a legmélyebb meggyőződésünket is, és kiderül mindjárt, hogy a fele sem igaz már bennünk. S akkor kezdhetjük újra az egészet, mint a Nap, amely fölkel, hiába ment le tizenhat milliószor vagy sokkal többször. Az ismereteink mélyén is ez van, hogy azonnal nyitok, és nem csukok be utána. Valamit meg kell haladnunk, kinek mit, ezt csak saját kockázatra lehet csinálni. „Ismerem Jézus éjszakáit, és a bal lator istentelen magányát.” Honnan ismeri ő Jézus éjszakáit? Ahonnan az életét ismeri. A költészetnek az a lényege, hogy ezt a nagy szent kavarást csinálja a dolgokkal. József Attila is megmagyarázhatatlan – mi az, hogy a síneken feküdt? Egy József Attila? Igen, a síneken fekszik, hullá. Nem tud meghalni. Véres a sín. Ez őrült, őrült! Egyszer beszélgettünk is Pilinszkyvel erről, hogy az anarchia áll legközelebb az igazsághoz.

Új Forrás 2015/3 – Kirilla Teréz: Integy Vasadi Péterrel – a Pilinszky- emléklímhöz

A GOND ALATT

Minek mesterséges légzést adni
egy halottnak? A szám szélén
még ott ült a lélek, mint akinek
van ideje, hogy útra keljen,
ahogy egy ködös szeptemberi
reggelen is nehezen tápáskodsz
ki az ágyból. Akkor a fiatal
lány ajka hozzáért az enyémhez,
és máris átragadtam rá,
mint a bogáncs.

Még percekig küzdött az életemért,
de az élet már külön ágakra
szakadt bennem. A köröm és a haj
tették a dolgukat, a szem betekintett
egy üvegvilágba, szinte látta a nem-
létet. Bomlás lényei jöttek.

Napokig ültem a lány szája szélén,
de bármit evett, nem éreztem
az ízét. Aztán megmerítkeztem
teste medencéiben és titkos
barlangrendszerében. A tüdő
szélsíkálta skót felföld. A mell
belülről, mint tiszta éjjelen
felpillantani a tejútra. A belek
alagútjai városi utcák egy
gyárnegyedben. A gerinc
belsejében zuhanni olyan,
mint ejtőernyővel ugrani
ki egy utasszállító gépből.

Mikor aztán arra kezdett
panaszkodni, hogy valami
fájdalom le-föl járkal
a testében, elhagytam.
A temetésemén már nem
ismertem meg a családtagjaimat.
Vagy rossz időpontban,
rossz városban, rossz
koporsóban kerestem magam?
Maglehet, mert a lányt, amikor
kiröppentem a száján, a zavaró
fényben ősznek láttam, az arcbőrét
petyhüdtnek, és a foga se tűnt a sajátjának.

Akkor végre megszülettem újra.
Fantasztikus lehetőségek.
Volt hat lábam, négy áttetsző
szárnyam, és a vágy bennem,
hogy más lényekből, felmérhetetlenül
nagyokból, amilyenekkel
sohase találkoztam korábban,
szerezem meg az életet.

Az arcomat takaró sisakra
egy dárda volt szerelve,
az ízes vacsoraszagot árasztó
puha felületbe, mint egy fúrótorony,
beleeresztettem ezt a dárdát, és
már szökött is föl rajta a csodálatos,
édes bor. Emberként ilyen sose ittam,
egyáltalán, arra a nyálkás, puha
állatfajtára nem szívesen gondoltam
vissza már. Micsoda lakoma, mikor valaki
a teste tízszeresét is behabzsolhatja.
Hosszú, vékony hasa pirosan kitélik.
Ez maga a szépség.
Részeg vagy a mértéktelen bortól
és élettől. Nem is figyelsz rá, hogy
egy ugyanilyen, mint amin ülsz,
az étterem maga, egy ugyanilyen,
de sötét, de kérges felület közeledik
hozzád. Végre egy kis árnyék az égető

fény ellen. Aztán a súly rádzuhan,
kecses tagjaid összetörnek, a színpompás
nedű már lábad és kiszakadt fejed
öntözi. De kár is ennyi boldogságért!

Akkor fa lettem. Cseresznyefa egy
ház mellett. Mire magamhoz tértem,
már elég nagy. Nem igaz, hogy lassan
növünk, mi fák. Alig ébredtem föl
hideg álmomból, és nyitottam ki sok-sok,
kíváncsi, zöld szemem, önmagammal
lefolytatott, ezernyi helyen élvezett
szerelmi táncom véget is ért,
és piros kis gyerek-ígéretem
párosával ott hintáztak rajtam.
A sziámi iker a cseresznyénél
a legtermészetesebb dolog. Alig ébredtem
föl, és alig bocsátottam nagy kosarakban
útjára a kicsiket, már hűvösödött,
készültem lefeküdni, elfáradt
szemeim megsárgultak, megpirosodtak,
és én, hogy álmomban véletlen se
tudjam kinyitni, inkább elhullattam
őket. Ne kelljen belenézniem
a fehér és szürke éjszakába. Így teltek
a napok egymás után, és minden nappal
több szemem, szélesebb kilátásom
nyílt. Két buta almafába, akik mellém
telepedtek, bele kellett könyököljek,
udvariasan odébb húzták magukat,
végül is jó fiúk.

Amikor kivágtak, aludtam, de még ma is
hallom, a következő ébredéskor a két
almafa hogy röhögött, alig bírt velük
a tavaszi szél. Sietve ágakat eresztettek
a helyem fölé, az én időmbe. Leveleket
lobogtattak. Nem gondoltam
volna, hogy ilyen aljasok.

Ezután a csalódás után nem akartam
már semmit. Gondolat vagyok,
most is ott ülök a fejedben.

A FUTÓKÖR

63

Fronberg

A malomárok mellett
betonút. A sörkert előtt
krumplival teli utánfutó.
Zsákutca a gát felé.
A felduzzasztott víz szélén,
a kisodródott ágakon:
tollas, zöld hátak.

Sziget a Naabon

Hirtelen alföld a zúgó fölött
átérve. A hármásútból
a középsőt válaszd,
átvezet a bömbölő országút
alatt, és egy fából faragott
keresztnél hidat találsz.
Az élet csiklandozó ujjai,
mint a fák hosszú levelei,
belekapaszzkodnak a napfénybe.

A sodrás iránya

Egy folyó ágainak ritkán
van külön nevük. Ha valamelyiknek
a partjára érsz, abban se vagy biztos,
hogy mozdulatlan lesz-e a felszín
vagy jobbról balra, esetleg
balról jobbra árad-e a víz.
És kövek között vagy csak
rejtett mederben.

Krondorf

64

A futó felkiált, napfényes utcákon rohan,
még tetterős lomb közül a koraőszt
kékje int. Az első házat két
oldalról fogja közre a krumpliföld.
Az egyik udvarba már behúztak
egy kisebbfajta hajót. Megkönnyebbülten
hallgatnak a felduzzasztott vizek a szomszéd
kert mögött. A rét nyirkos árnyai átlépi
a kereszteződést, fehér talpú cipő
olyan hanggal csapódik a betonra,
amire nincs elég pontos szó.
Kopog? Klaffog? Dobog, odaütődik?
Csak tapsol? Tapsikol? Két talp
ha köre, salakra csattan?

Schwandorf

A hídról a legszebb.
Az üres malom mellett,
a gázlónál egy szökőkút lövi
féltemplomnyi magasba a vizet.
A háttal álló kápolna
szükségszerű. A hegyoldalra
mutató templomtorony
meglépetés. A habzó vízben
valaki gumicsizmában pecázik.

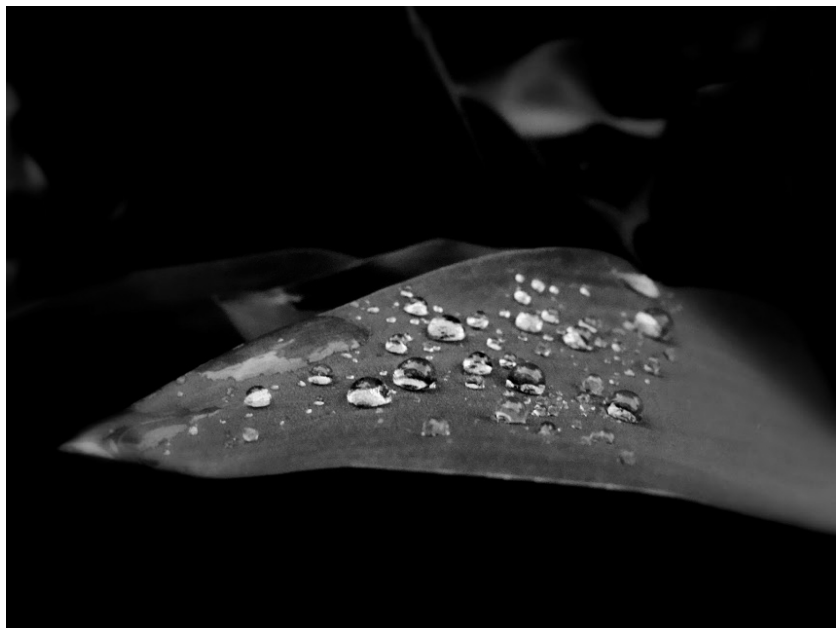
Schokoladenweg

Csak az egyik térkép szerint
hívják így a vízparti házak között
hirtelen a zöld felé leszkő gyalogutat.
Elvarázsolt hajnalok botorkálnak
a mindig zizegő felszínű vízen,
és a meredek erdőben bátyjaik,
az elvarázsolt éjszakák.
Egy kétszáz éve erre kóborolt
öreg káromkodása a fák között:
pirosfejű galóca.

A malomárok mellett

A hentesboltnál bukkansz
ki az erdőből, hat tölgyfa,
kaszáló, sárga alma, a tövében
tintagomba, vad, vad telepben.
Az utolsó pár szem ringlót
átvilágítja az alkonyi nap,
az ideiglenes borostyánok
között mókus ugrál, ő maga
kicsit kevésbé ideiglenes.

65

AMIKOR

amikor mint éles penge
a fény belevág a szembe
e ragyogásban hirtelen
végesbe vált a végtelen

amikor a dermedt anyag
holt-létéből így kiszalad
a hajléktalan öntudat
óvó hajlékot benne kap

hol lélek-telten feldalol
a nincs-időben valahol
amikor mint éles penge
a fény belecsap a szembe

TANULMÁNY A CÉLLÖVÖLDÉS LÁNYRÓL

Emlékszem

a céllövöldés lányra
hosszú hollófekete haj démonarc dús idomok
fekete kalapjában akár egy tünemény
már kamasz koromban is ő adogatta ki
türelmesen falunk főterén minden búcsúkor
birodalma kopott pultján át a puskákat
múrósákat babákat
s minden egyéb csecsét becsét

67

Emlékszem

valamikor alig győzte
annyian tolongtak nála
suttyo legénykéek sóvár férfiak nyáladzó aggok
kiket nem is annyira a puskái vonzottak
csak beleszagolni kívántak hónaljába
mintha véletlenül megsimítani a sörényét
óvatlanul meglesni kibuggyanó csecsét
s minden rejtett báját becsét

Nemrég újra láttam őt

ugyanabban a démoni kalapban
ugyanazokkal a puskákkal
ugyanazon tarka-barka holmik közt
rövidre nyírt haja is hollófekete még mint rég
csak közben bajusza nőtt s néhány őszes
szakállszál ékíti egykor fitos állát
egykedvűen bámult a forgatagba
unalmában száz szám köpdösve szét a szotyolahéjat

Csak egy tízéves forma kislány óvakodott a pultjához
– Csókolom, bácsi – rebegte –,
nekem is meg tetszene engedni,
hogyan löjök egyet?

A céllövöldés lány arcán matt mosoly rebbent át,
majd kiköpve egy újabb szotyolahéjat,
réveteg odanyújtott egy puskát
a kislánynak

68 A DELPHOI TRAFIKOS

Árum fogytán

Mint remekműví székem alattam

hullok én is lassan darabokra

levesemben megfőttek már a szent babérfa levelei

s elhalóban a fürdővizembe fúlt fing is

csak morzsolgatom dohányzárga napjaim

s füstté váltan szállnak el

szemem hályogán át

Phoebus is búcsúzik lassan tőlem

régi isteneim versenyt nyögnek vélem

az új szájában pökhendi cigaretta

Elkészültem

de még nem vagyok kész

Hol volt, hol nem, vagy volt, vagy nem, álmodtam-e vagy valóság volt, régen volt-e vagy a minap, Tóth László egy alkalommal, mely olyan volt, mint a többi, vagy másmilyen, álmában vagy ébren dedikálta számomra *A boszorkány porszívója* című, „újráfésült” könyvét, a főcím alá ezt a valóságos vagy kitalált alcímet írva: *Meseregény – 6-tól 666 éves korig.*

Mivel a két korhata-
r középjómagam is bele-
férek, így – álmomban
vagy ébren? – rászántam
magam a könyv *meghódí-
tására.*

„Hol volt, hol nem... A mesék általában kétféleképpen kezdődnek: vagy így, vagy nem így. S mivel a miénk éppen elkezdődött, most már semmi sem változtathat azon, hogy így kezdődött el” – indul a meseregény, majd így zárul:

„Mivel a mesék általában kétféleképpen fejeződnek be: vagy úgy, mint a miénk, vagy másképp, semmi akadályát nem látom annak, hogy a miénknek azzal legyen vége, hogy VÉGE.”

Az elmés kezdő- és zárósorok közé pedig Tóth László 19 leleményes, mulattató és csalafinta fejezetet iktatott be, pontosabban csak 18-at, mert a 11. fejezetben – egy ötletesen megrajzolt ördögfióka csélcscap gesztusának kíséretében – nem történik SEMMI, azaz az történik, hogy nem történik SEMMI.

Komolyra fogva a szót – bár eddig sem tréfáltunk –: ha Tóth László meseregényét, a mese ellenmeséjének meséjét a legmélyebb lényegében akarjuk megragadni, akkor magához az íróhoz kell fordulnunk, aki művének több helyén is a gyerekek kezébe adja a kulcsot. Mindjárt az elején sokat sejtetőn jegyzi meg, hogy általában az esték – így a gyerekek estéi is – kétfélék: „vagy olyanok, mint rendszeren, vagy másmilyenek”. Ez a kétértelmű mondat arra utal, hogy esetünkben egy „másmilyen este” tanúi, sőt résztvevői leszünk, melynek tanulságaként egyértelművé válik, hogy „nem mindig tudhatjuk, mikor álmodunk és mikor vagyunk ébren”. Mi több – s ez a lényege, a varázsa és az ördögössége a könyvnek –, a mese két főhőse, Kiskata és Julijul számára (meg hát a könyvet olvasó gyerekek számára is) gyakran „minden olyan, mintha a mesében lennének, vagy mintha álmodnák az egészet, holott ők pontosan tudják, hogy a legkeményebb valóság kellős közepén vannak”, ahol a valóságos ajtó, mint a *mesebel*i sárkány, elnyeli őket, s a ház nem mézeskalácsból van, mint a *mesében*, hanem olyan, mint ezer más ház, bár ennek egyetlen szobája is ezerszer nagyobb, mint maga az épület.

Kulcsár Ferenc 69

A MESE VALÓSÁGA – A VALÓSÁG MESÉJE

Tóth László:

A boszorkány porszívója

A meseregény története, váza tömören: azon a bizonyos „másmilyen” estén, „egy furcsán olyan estén, mint a többi”, Kiskata és Julijul egy rajzfilmsorozatot néz a tévében, amely egy jóságos boszorkányról, Dörzsi-Mörzsi-ről szól, aki azért Dörzsi-Mörzsi, mert szereti, ha megdörzsölik az orrát, s aki szabadidejében, tehát mikor éppen nincsen a képernyőn, föl-alá száguld a világban, az Északi-sarktól a Déli-sarkig, Kelettől Nyugatig, hogy mindenkin segítsen, akin csak tud. A klasszikus boszorkányeszköz, a seprű helyett szuperszonikus porszívón száguldozó jóságos boszi ezen a „másmilyen” estén lelép a képernyőről, s elpanaszolja a két kislánynak, hogy Hanga, a gonosz tündér ellopta járművét, a szuperszonikus porszívót; jó lenne hát, ha Kiskata és Julijul segítenének visszaszerezni. Ők ígéretet tesznek Dörzsi-Mörzsinek, hogy segítenek – s elindulván a pokolba ereszkedő, denevérekkel teli csigalépcsőn, megkezdődik „a legesleg-hihetlenebb furcsaságok” története, méghozzá olyan fantasztikus, meghökkentő, szövevényes, vérfagyasztó kalandokkal, melyek egyszerre mesebeliek és álombeliek, mégis valóságosak: olyan világban játszódnak, ahol minden megtörténhet és meg is történik. E különös, vonzó s egyben ijesztő, szürreális birodalomban, melyben a szépség, a jóság, a vidámság és a boldogság mellett jelen van a tűzpiros gonosz, a veszedelem, a rosszakarat, sőt még a halál fehér birodalma is, a két kislány számtalan megpróbáltatáson megy keresztül. Meg kell küzdeniük a mindenkitől mindent elirigylő, *elgonoszodott* tündérrel, Hangával és szövetségeseivel: Sámuellel, az agg, vaksi, szörnyeteg sárkánnyal, az ármányos Sünnel, az ámokfutó, mindent és mindenkit elnyelő Tükörrel, a Kiskatát és Julijult lépre, illetve jégre csaló Hóemberrel, a bosszúálló, hipnotizőr Hifitoronnyal, akik végül is sorra elbuknak, vagy ami még rejtélyesebb, cserbenhagyják a teljhatalmú, álnok és csalárd Hangát.

Így győznek aztán Dörzsi-Mörzsi szövetségesei, élükön Kiskatával és Julijullal; na meg a sötét lelkű Hanga ikertestvérének, Hunyókának a segítségével: ő az álomosztó tündér, aki nélkül, az ő álomadományai nélkül az emberek gyengék, azaz boldogtalanok lennének, s a gonosz győzedelmeskedne felettük.

*

Tóth László meseregénye tele van elsőrangú lélekrajzokkal (például a hét törpe nevét fölvevő, hét, folyton cigánykerekező és rettegő ördögfióka jellemzése, akik szerint ők, az ördögök is emberek, legalábbis annak tartják magukat, s ebből eredően talán nem lenne rossz, ha néhanapján az emberek is beismernék, hogy ördögök; a „szívügyekben” járatos, szánni való bestia, a háromfogú sárkány pedig *szívből* jövőn kacag; megesik a *szíve* a két kislányon; *szívébe* zárja Kiskatát és Julijult; s ellágyult *szívvel* játszik a tőlük kapott

ugrókötéssel; Szundi törpének pedig gondot okoz a kéttagúnál hosszabb szó kiejtése, mert közben elalszik; s még az evés során is rendre elnyomja az álmot).

Végül persze, mint a mesében – vagy mint a valóságban, esetleg az álomban? – a jó győz a gonosz felett; de azt is megtudjuk, hogy a rosszat hiába kötözzük meg, ránk talál és leteper, ha nem vagyunk erősebbek nála. Szerencsére a gyerekek többet tudnak minden mesebeli és valóságos Rossznál, ráadásul „a rosszból is lehet egyszer jó”. Azt is megtudjuk még Tóth László meseregényéből, hogy hol a végeláthatatlan pusztaság közepén, a semmiben álló ajtón túl kezdődő Álom, hol pedig a Valóság az erősebb az életünkben. Az előbbi néha annyira erős, hogy például az álunkban elveszített papucsunkat ébredésünk után sem találjuk sehol. S hiábavaló a számonkérés a szülők részéről, hiszen mit tudhatnak a gyerekek titkairól, álmairól, tüneményeiről, csodás és kísérteties Valóságáról apuék? „Semmit [...] Így természetesen abból sem láthattak semmit, hogy az erkélyablakon keresztül a mesekönyv valóságos főszereplői, Dörzsi-Mörzsi és Hunyóka, a hét ördögfióka – Vidor, Kuka, Szende, Morgó, Hapci, Szundi és hát ugyebár, nemdebár Tudor –, továbbá Hanga, a muzsikáló szék, Sámuel, a süni, a háromfogú sárkány, az ámokfutó tündér, a korcsolyázó hóember, a tűzokádó vas-kályha, a bosszúálló hifitorony, ezernyi trolicéroz, autoszaurosz és lokomotívusz, valamint Sári, a két szem almamag, a világító porszem és a denevér leselkedik be a gyerekszobába, elnézve, milyen is egy egészen közönséges reggeli készülődés” Kiskatánál és Julijunál.

Annál a Kiskatánál és Julijunál, akiknek a meseíró a csodálatos-rémisztő éjjeli kaland végén megdörzsöli az orrukát, jelezve, hogy a két kislány – akárcsak Dörzsi-Mörzsi – voltaképpen két, kalandoktól és képzelettől, álomtól és valóságtól ittas, jószágos kis boszorkány. (*Méry Ratio, Bp. 2013*)

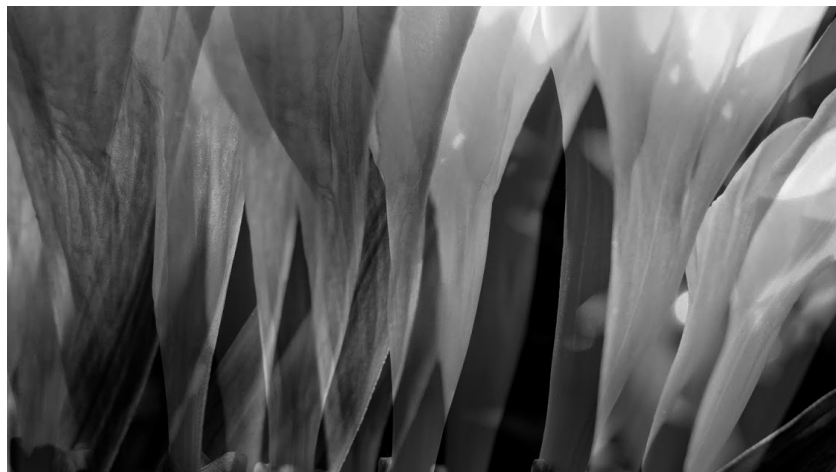
A természetben semmi természetes nincsen. Amit természetnek nevezünk, az mindenestül mesterséges világ. Hogy ebben a világban van zug, ahol elrejtőzhetünk: az nem több, mint az Isten elől menekülő ember álma. Valójá-

72 Dolinszky Miklós

APAGYI SZANDRA KÉPEI ALÁ

ban a világ osztatlan – a lények otthona egyedül a kozmosz. Amit a virág ott-hont ígérő szépségének vélünk, az csupán a virágon átragyogó idegen-ség vakító fénye megsűrve és megszelídítve,

hogy a virágra egyáltalán rápillanthassunk. A természet nem emberarcú. „Természet” – ez egy idegen rend fedőneve. Ritmusai, szimmetriája: egy ismeretlen rítus hieroglifái. A virágot, a gyümölcsöt, a füvet kezedbe veheted, megszagolhatod, beleharaphatsz, a titkához mégsem férsz közelebb. Nyilvánvaló titok. „Hallván halljatok és ne értsetek, s látván lássatok, és ne ismerjetelek.” (Iz 6, 9) A természet: nyelv, amely kristálytisztán ejti szavait, ám a szavak értelmét éppen leplezetlenségük fűdi el. A természet túlságosan világosan beszél hozzánk ahhoz, hogy üzenetét megfejthessük. Ebben az üzenetben nincs minek föltárulnia, mert nincsen benne semmi rejtett. Az értelemnek, amely benne megnyilvánul, nincsen mélysége, árnyéka – nem ismer homályt. Nyíltsága elvakítja az emberi értelmet, amely a homályból válik ki, és még szüksége van a homályra ahhoz, hogy értelmesnek mutathozhasson. De amint a homály semmivé lesz, lelepleződik, hogy nincsen két-féle értelem, és hogy az ember maga sem emberi.

73

Csak nézni kéne az egészet, a semmi komolyabb tanulsággal nem szolgáló történetet, közről, mégis biztonságos távolságból, józanul, tárgyilagosan, bölcsen vagy legalább okosan, a lehetőségekhez mérten elfogulatlanul, ez

74 Egressy Zoltán

LILA CSÍK, FEHÉR CSÍK

(részlet)

a legnehezebb, elfogadással, nárcizmus nélküli szeretettel, mintha tükör előtt állnék, és rólam lenne szó, úgymint így van valamelyest, titokban mégiscsak önmagát keresi az ember mindenben és mindenki, vagy

magát is, ha megengedőbb vagy gyávább a megfogalmazás. Nézni kellene nyugodt, egyenes tekintettel a szándékokat, ehhez képest az irányokat, a kálváriát, meg kéne próbálni szimbolikáktól, önmagán túlmutató jelentésektől függetlenül látni, aztán úgy beszélni róla, ahogy, nagy szavak, a teremtő mesélne arról, mit látott, amikor teremtett.

Kérdezik tőle évekkel később, mi volt annyira sürgős a baleset napján, hova sietett, miért nem felelt meg neki a csapatbusz, azt válaszolja, *alig vártam a szabadságot.*

Milyen is az, alig várni a szabadságot, a nyarat, a végre-semmit, hatodik végfelé ugyanígy lehettem én is, unalmas év unalmas hónapja volt, néhány érdekességgel, Carter és Brezsnyev például aláírta a SALT-2 szerződést a hadászati fegyverek korlátozásáról, Örkény István viszont meghalt, egy előrelátó döntés és egy tragédia, ezenkívül megalakult a Skála-Coop, és ismét bajnok lett az Újpest, levegőre várt mindenki alapvetően 1979 füledő nyarán, tisztulásra, szabadságra, aztán mi lesz könnyebb tőle, túl erősen semmit nem kell akarni, mert jön egy fa, földbe hatoló gyökerekkel, égis érő lombokkal, már ha olyan volt, nem zárom ki, hogy Zalacsány határában egy csenevész kis semmiség unta álldogálva a júniust, ahhoz volt csak elég erős, hogy egy kis Fiatot összegyűrjön, egy álmod megsemmisítsen, az autón is múlhatott, hányszor eszembe jutott ez, ha az anyagbeszerző Wartburggal közlekedik nem az útviszonyoknak megfelelő sebességgel, némi kis ijedségen kívül semmi baj nem történik, arra meg lehetett volna inni egyet a Liesingerben.

A körülmények szerencsétlen összejátszása és az emberi balfaszkodás konstruktív együttműködésének eredményeként kórház helyett először a lellei BM-üdülőbe vitték a sérültet, fontos időt vesztegettek el – lehet-e ez összefüggésben azzal a csípőfájdalommal, amellyel harminchárom évvel később úgy állt fel a Thököly úti kocsmában, hogy a könnye is majdnem kicsordult? Mert helyre nem jött teljesen soha, ez tény.

Még csak majdnem élt, két hónappal később született meg az a kis-balatoni lány, akinek az apja ott volt a meccsen, úgy tudja tőle, durva vihar volt, hazafelé folyamatosan meg kellett állniuk, szedegették az ágakat az útról, az apa egyik közeli ismerőse ismerte a centert fiatalon, aki miatt Zalaegerszegre utaztak aznap, szerinte tizenhét-tizennyolc évesen a 75 legszorgalmasabb, legcéltudatosabb focista volt, akit valaha látott, meg persze a legtehetségesebb is, semmi alkohol, de a baleset idején, úgy tudja, már baszott mindenre, ezt cáfolnám, az később volt, ugyanez az ismerős elvitte ugyanezt az apát a kilencvenes évek közepén egy budai sörözőbe, kérdezte a kocsmárost, merre van a híres törzsvendég, az meg csak legyintett, elment már, *teljesen elázva*, ez reális, a kilencvenes évek közepén már igen.

A kis-balatoni lány azt is hallotta az apjától, hogy az akkori hatalom tehet mindenről, nem tudták kezelni a sztárságot, megmutatta neki kedvenc futballistájának ifjúkori képeit, azt mondja, női szemmel szolid srácnak látszik, rendesnek, simán belelátja, hogy mindenki tudja róla, sokra viheti, ez eleve kibírhatatlanul nagy nyomás. Nagy. Nem is kérte ezt a felelősséget.

Wells Tower *Menedékhely* című novellájának középkorú, ingatlanspekuláns főhőse egyszer csak úgy dönt, megvesz egy hegyet. Az üzlet lebonyolódik, ő pedig egy szép, októberi napon felsétál a hegy tetejére, szétnéz, gondolkodik kicsit az életén, a pályáján, a válásain, mi miért történt úgy, ahogy történt. Eközben fontos elhatározásra jut, melynek eredményeként felkeresi régen látott öccsét, és meghívja őt új birtokára. Múltjuk zavaros, a viszonyuk nem felhőtlen, úgy gondolja, a látogatástól majd rendbe jönnek a dolgaik. Az öcs megérkezik, nem sokkal később egy szomszéd társaságában hármásban indulnak el vadászni. Siklanak a tiszta havon, a csodaszép terepen, gyönyörű minden, legalábbis a külcsín, fecskék repdesnek a tó felett, nyirkos-édes illatok terjengenek, kellemes a levegő, fantasztikus a látvány, ahogy a köd felszáll, a nap szépsége szinte letaglózza a házigazdát. „Halottnak éreztem magam minderre, bár valami kis vigaszt azért jelentett, hogy ott van ez a sok szépség, s örültem kintart, akár meg tud hatni engem, akár nem.” Meg tudja, a vadászat is sikeres, két tökéletes lövéssel ő maga terít le egy jávorszarvast, mámoros az örömtől, az állatról azonban később kiderül, hogy beteg, rohad a húsa.

Valami mégse sikerül, valami elromlik. Valamit elront. Nem a lövést, nem a vadászatot: az egészséget. Az életet.

Ahogy telnek-múlnak az idővel egyre könnyörtelenebb gyorsasággal telőbb-múlóbb évek, az ember – a soha nem kételkedő, mindig nagy számban megtalálható igazi hülyék kivételével – óhatatlanul óvatosabbá válik.

Kritikusabban értékeli régi érzéseit, furcsán viszonyul rajongásainak egykori tárgyaihoz, elsősorban a gyerekkoriakhoz, az élmények átrendeződnek. Bizonyos dolgok jelentősége csökken, ami lényegesnek tűnt, idővel esetleg megmosolyognivalóvá lesz. Azért nem minden. Van, ami megmarad, 76 esetleg újra fontos lesz. Néha más miatt. Az egykori rajongó ember összeismerkedik például valakivel, akit megfertőz régi mániájával, elég mesélnie róla, aztán az a valaki új lendületet ad mindennek. Mondjuk egyszer csak azt mondja: *képzeld, találkoztam vele.*

Ő lány, de nem a kis-balatoni, az ember meg én vagyok, bár nem nekem meséli a történetet, egy harmadik jelenlévőnek beszél, miközben ott ülök én is a presszóasztalnál, hallgatom, hogy történt, *életemben egyszer lát-tam előlről, akkor is csak képen, most meg félig hátulról, félig oldalról, nem lehettem biztos benne, de valahogy megéreztem, hogy ő az. Kérjük a számlát, legyen szíves! Szóval megláttam így valahogy oldalról-hátulról, és mondtam a Dórinak, aki velem volt, hogy basszus, szerintem ez ő. Ki, kérdezte, abszolút nem ismerte, nem volt focis család, elváltak a szülei, alig volt az apjával, nem nézett meccset szerintem soha, én se nagyon egyébként, mindegy. És akkor el-mondtam neki tíz mondatban, vagy ötben az egészet, hogy ki ő és miért fontos, erre azt mondja a Dóri, hogy de hát szaladj akkor utána azonnal, majd én fizet-tek, menjél, szaladjál, mert eltűnik, ilyen nem lesz többször, és én futottam is, csak előbb még megálltam a pultnál menet közben, megkérdeztem gyorsan, ő közben már rég kiment, hogy, mondom, bocsánat, au, bassza meg, most be-vertem a könyököm, jaj, ez zsidbadós. Hagyjátok, ezt most én fizetem, ezerből kérek szépen. Köszönöm. Kicsit kevesebbet adtam, kilencszázötvenöt volt, tíz százalék azért jó, ha van, meg se néztem, benne van-e a szervízdíj vagy nincs, mindegy. Szóval megkérdeztem a pultnál, ő-e az, mondták, hogy igen, egy ideje mindennap jön, itt kezelik a közelben, a kórházban, egyedül jön mindig, mondta még a csaj, de akkor már mentem, futottam ki, utána. Csak hát tudod, közben végig kattogott az agyam, mi az istent mondok neki, ha utolérem, kia-báltam, hogy elnézést, elnézést, ne haragudjon, és ahogy sprinteltem, kurvára nem kaptam levegőt, lihegtem, fogtam a mellkasomat, megállt, én is, és mondtam neki, hogy... Ő... Hol is kezdjem, bocsánat, egy pillanat... Állt, és nézett, hogy mi van, és tudod, milyen, mikor látod magad kívülről, az egészet, amiben vagy, mennyire tök gáz, de hát nem tudsz mit csinálni akkor már... Mondtam, hogy... Ő... Az van, hogy... Olvastam a könyvet, amit Önről írtak, ezt mondtam neki, hogy Önről, akkor így elmosolyogta magát ilyen ferde félmosollyal, ilyen izén, aranyos volt. És mondtam, hogy nagyon sokat beszélgettem ő.. Önről... Az elmúlt egy évben... Valakivel... Megmondom őszintén, előtte nem, nem is tudtam, hogy létezik, vagy hát hallottam a nevét, de úgy nem tudtam, nem vol-tam egy focis... Nem azért, mert nő vagyok, csak... És hát az a, az a, hogy mond-jam, az a fixa ideám, hogy nekünk beszélgetnünk kéne... Ezt sikerült*

mondanom, bazdmeg, és így állt, nézett rám, és mondta, hogy itt megtalál, ha akar. Mondom, hol, itt, ahol most volt? Mondta, hogy igen. Tehát egy kocsmában, érted. És erre mondtam neki, hogy van egy hely, egy borozó, ahova, úgy tudom, szokott menni, legalábbis régen ment, azt hallottam, arra nem jár mostanában? Mert én arrafelé lakom, az jobb lenne nekem. Így állt, 77 és azt mondta, tudja mit, hívjon fel. Magázódtunk végig. Megadja akkor a számát? Igen. De se be nem mutatkoztam, se semmi, telefon elő, lediktálta a számot, bepötyögtem gyorsan, remegett a kezem, mondta, hogy hívja sokszor a számot, mert együtt lakom az édesanyámmal, és anyám süket, teljesen süket. És utána mondom neki, hogy nem vagyok újságíró, vagy ilyesmi, nehogy azt higgye, csak az az igazság, hogy a... Van valakim, és beszélünk sokat Önről, ő kicsi kora óta így nyomon követi, ezt mondtam, hogy nyomon követi, ú, meg hogy nagyon szerette, és mondtam, hogy hogy hívják, és akkor így csinált, hogy... Ekkora mosoly. Kurvára tudja, hogy ki ő és kurvára tudja, hogy nagyon szereti őt, és kurvára képben van, egyértelmű volt. Meg mondtam még azt is, már így vérszemet kaptam akkor, hogy mikor beteg lett, kint voltunk Horvátországban, nyaralás közben olvastuk a neten, és hogy a barátnőm pont ott orvos, ahol Önt műtötték, és hívogattam mindig, hogy hogy van. Erre nem szólt semmit, ennyit beszélünk összesen, addigra kilihegtem már magam teljesen, de nem tudtam többet mondani, mást nem is akartam, valahogy bénán elbúcsúztam, elbicegett a mankójával, és most ott tartok, hogy hát jó, ez megvolt, de mikor hívjam fel, meg miért, mi az istent mondjak neki, még a nevemet se tudja, mit mondjak, én vagyok az, aki maga után szaladtam a múltkor?

A valóság nem viszonyulási, hanem elrugaszkodási pont, ez juttott eszembe, ahogy hallgattam, egyszer majd végiggondolom, miért.

„Néha, néha, nagyjából hat erős ital után jó ötletnek tűnik, hogy felhívjam az öcsémet telefonon”, így kezdődik a novella, a főhős, mint tudjuk, fel is hívja, akkor kezdődnek a bajok. A lány nem telefonált szerencsére, mit is mondhatott volna, hirtelen ötlet volt az utánafutás, nem rossz, de nem is jó, valami zavaróság a nyugalmas semmiben, bizsergetően mesélte, sok étellel, a pincér is megállt egy-két másodpercre hallgatni, miután megkapta a kis borralalót, és nem hinném, hogy az én akkori valakim kiszínezte, pont ennyire lehetek bizarr percek mindkettőjük számára.

Ha mégis telefonált volna, valamelyest ismerve őt, valami olyasmit mondott volna, hogy ne haragudjon magára, úgyis az lesz mindig, amit akar, mindegy már, mi volt régen, ne a múlttal foglalkozzon, hogy elbaszta-e vagy sem, azon úgysem tud változtatni, nem az a lényeg, hanem hogy mostantól mit kezd magával. Még csak ötvenöt, bármi lehet. Olyat semmiképpen nem tanácsolna, hogy ne igyon, ki ő, hogy ilyeneket mondjon, egyébként is mondták

azt már elegen. Más kérdés, hogy sokszor „az alkohol jótékony fénye tudja kifehéríteni a sötét emlékeket”, így gondolja legalábbis a *Menedékhely* főhőse, de ő kitalált figura, semmilyen módon nem etalon. Ráadásul magára érti, az meg más. Honnan tudhatná ezzel szemben egy akár létező, 78 akár nemlétező ember, hogy mi jó a másinak és mi nem? A lány általában pontosan érzett, jól fogalmazta meg, amit akart, ilyeneket mégse mondhatott. Volna. Meg olyanokat se, hogy tartson a mankós ember egy nagy tárgyalást magában, és azon mentse fel magát minden felmerülő vádpont alól, végérvényesen, nem, hogy tanácsolhatna egy lelkes utánaszedő ilyenmit egy ismeretlen valakinek?

955, ez a számsor állt az előttem haladó autó rendszámabláján néhány perccel a presszós mesélés után. A rendszámban szerepelt még egy L, egy E és egy G betű, nem ebben a sorrendben, mégis mosolyogni kezdtem, aztán már hangosan nevettem a születési éven és a felsőfokon, körülbelül annyira értelmetlenül, mint az ingatlanspekuláns, aki a történet egyik fontos pontján, egy nagyon nehéz pillanatban mondott valami gyenge viccet, amit ellenállhatatlanul szellemesnek talált, röhögni kezdett, míg meg nem fájdtak a hasizmai és könnyek nem kezdtek el csorogni az arcán. *Ó, istenem*, ez a következő mondat a novellában, ami kijön a száján. *Mi van*, kérdezi tőle az öccse. *Semmi*, válaszolja, *lángokban áll az életem*, aztán lefekszenek, másnap indulnak el vadászni.

Huszonöt éve alkot Tóth Krisztina, ebből az alkalomból jelent meg a Magvető Kiadónál a huszonöt novellát tartalmazó *Pillanatragsztó* című kötete. Sok történet már korábbi publikációkból is ismerős lehet, a mikszáthi prózavilágot rekontextualizáló *Tímár*

Zsófi muskáltija, a *Doors* vagy *Az égő menyasszony* című novellákkal már találkozhattak az olvasók.

Az első regénye után az író nő még *Az égő menyasszony* címen emlegette legújabb prózakö-

tetét. A 2008 és 2013 között megjelent írásokat tartalmazó válogatáshoz azonban jobban illik a *Pillanatragsztó* cím. Ez a történet a kötet negyedik ciklusában olvasható – a könyv öt részre van tagolva, mindegyik ciklusban öt novella kapott helyet –, a novellák szereplőinek habitusát leginkább a *Pillanatragsztó* galériásnője mutatja be, aki a kiállítás megnyitó előtt nem tud mit kezdeni egy halott szerelővel, a helyzettel, a legegyszerűbb, ha nem is foglalkozik vele, amíg az ominózus rendezvény tart. Döntésképtelenség, a problémák elodázása határozza meg a kötet szereplőinek életét.

Megcsalt feleségek, a hetvenes évek Magyarországnak valóságára rádőbbenő francia kamaszok, turisták és orvosok, iskolaigazgatók, írók egy-egy sorsfordító pillanatába nyerhetünk bepillantást, akik sokszor sztoikus nyugalommal veszik tudomásul a körülöttük zajló életet. Tóth Krisztina novelláinak szereplői nem változtak sokat a *Vonalkód* és a *Pixel* című kötetek óta. A történetekben megjelenő légkör fojtogató és pesszimista, nincs boldog végkifejlet. „Ez most már mindig így lesz? (Ez most már mindig így lesz.)” Tehetetlen szereplők sorsfordító pillanatokban, dönteni képtelen férfiak és nők, megértést és vigaszt hiába kereső megcsalt feleségek. A szituáció mindig más, a reményvesztettség mindig ugyanolyan keserű. Olvashatunk drasztikus eseményekről és hétköznapiak, jelentéktelennek tűnő mozzanatokról. A novellákban megjelenített pillanatok mindegyikében közös azonban, hogy gyökerestül változtatta meg a szereplők életét. Néhány történetben elsikkadhat egy-egy esemény jelentősége, de a motívumok mélysége (a mobiltelefon vagy éppen a madarak szimbolikája) és összhangja révén a kötet történeteinek továbbolvasásakor a befogadó számára mellbevágó lehet a felismerés, egyes jelképek újabb jelentésekkel való telítődése.

A novellákban ismét megjelennek groteszk elemek, a narrátor szarcastikus humorral tárja eléink a keserű valóságot. Brutális bántalmazásokról olvashatunk. A *Galamb* című novellában egy turista lesz tehetetlen szemtanúja egy asszonyverésnek, *A kulcs* című történetben egy anya rugdossa hasba

Bucsi-Kovács Anikó 79

EZ MOST MÁR MINDIG ÍGY LESZ?

Tóth Krisztina: *Pillanatragsztó*

terhes lányát, a *Falkavezér* című írásban pedig egy kutya bántalmazása jelenik meg. Gyakran tűnnek fel gyerekek alárendelt helyzetekben, ők a felnőttek hatalmi játszmáinak vesztes szereplői. Mélyebben érintik őket a körülöttük zajló történetek, érzékenyebbek a világra. A csíkszeredai munkásokkal utazó 80 fiú, az árokparton egy öngyilkost megmenteni próbáló kamasz vagy az apja által nem elég férfiasnak tartott gyerek megrázó története mélyen hat az olvasóra. Mindannyian kiszolgáltatottak, az életükből felvillantott pillanatok későbbi mindennapjaikat, a boldog végkifejletet kérdőjelezzik meg.

A történetekben azonban nem csupán a gyerekek és az állatok kiszolgáltatottak. A novellákban megjelenő szereplők legtöbbször saját testének kiszolgáltatottja. Sokszor képtelenek döntéseket hozni, saját életüket irányítani, de még testüket sem sikerül uralniuk. A *Napfogyatkozásban* megjelenő szereplő pólója átázik az anyatejtől, az *Ez milyen mozi?* hashajtókon élő anorexiás celebje nem ér ki időben a mosdóba, a *Végülis még nyár van* hűtlen férje a megcsalt feleség lépcsőházában a kukák közt piszkítja össze magát.

A reális események mellett megjelenik a kötetben néhány szürreális momentum is, a *Földlakó* című történet egyik szereplője olyannyira nem ura a testének, hogy amikor szeretője orális szexre vágyik, a nő szó szerint elveszti a fejét. „Később ez a baleset többször is megisméltódott: a nő nem merte szóba hozni, a férfinak pedig nem tűnt fel. Minden alkalommal gyorsabban és simábban zajlott a folyamat. A nyakon bizsergő, aztán kivörösödő csík előre jelezte, hol lesz a törésselület. [...] Lassanként rájött, hogy a jelenséget a férfi indítja el: valahányszor az arcát, a száját bámulja és az orális szexre gondol, a nőnek elkezd leválni a feje.” A novella elején olvasható idézet utalás Karinthy Frigyes *Arabella* című írására, ahol az alacsony férj miatt kénytelen a feleség időnként levenni a fejét.

A *Pixel* című kötet novelláihoz hasonlóan ezeknél a történeteknél is főként egy omnipotens narrátor világítja meg olykor szarkasztikus humorral a reményvesztett szereplők életének egy-egy sorsfordító pillanatát. Ez azonban nem kizárólagos, néhány novellában a narrátor erős szubjektivitása jelenik meg az első személyben elbeszélt történetekben. A legtöbb novella nyelvezete kevésbé költői, leginkább hétköznapi, mint a *Pixelben*. A *Falkavezér* erős élőbeszédszerűségével, a *Gyűrű* című történet pedig filmszerű, snittekől álló szerkezetével tűnik ki a többi írás közül.

A kötet novellái – a *Földlakó* kivételével – reális történeteket jelenítenek meg, főként az elmúlt huszonöt évből. Képet kapunk a rendszerváltás idejéről, napjaink orvos-beteg viszonyáról, pénzéhes pszichológusokról, tönkrement házasságokról. Az egymáshoz nem kapcsolódó történetek keretét adja az első és az utolsó novella. Az első történet szereplője a rendszerváltás idején huszonöt éves, a kötetet záró történetben pedig egy hajléktalan fiú jelenik meg, aki a huszonötödik születésnapját ünnepli.

A szereplők beleragadtak az időbe, mintha a negyedszázad alatt semmi sem változott volna. *Az égő menyasszony* szereplője is megbizonyosodik róla, hogy az idő megállt. Nem változott semmi. Társadalmunkat még mindig az elhallgatás, a problémák elhessegetése, elkendőzése jellemzi. *A Pillanatragasztó* című novellában a galériásnő a megnyitó 81 előtt veszi észre, hogy az egyik kiállított porcelántál ferdén áll, levált az egyik lába. „Ott hevert külön az üvegpolcon, mint egy kihúzott fog. Ekkor az órájára nézett: fél hét volt. Átfutott rajta, hogy meg lehetne ragasztani azt a kis pöcöknyi lábat mielőtt befutnak az első vendégek.” A tálát meg lehet ragasztani, a halott szerelőt el lehet rejteni a takarítóhelyiségben. A problémák elodázhatók.

Groteszk elemek, irónia, depresszív szereplők, fojtogató légkör és gazdag motívumhálózat. *A Vonalkód*, a *Pixel* és az *Akviárium* című kötetek sajátosságai jelennek meg ebben a válogatásban. A szereplők és a történetek megváltoztak, a hangulat és a narráció Tóth Krisztina korábbi prózaköteteinek emlékét idézik fel az olvasóban. „Ez most már mindig így lesz? Mindig? Mindig.” (*Magvető, Bp. 2014*)

Új Forrás 2015/3 – Bucsi-Kovács Anikó: Ez most már mindig így lesz?
Tóth Krisztina: *Pillanatragasztó*

Gyakorló hírlapíróként ki merem jelenteni: a szakmában mindannyiunk (vagy legalábbis nagyon sokunk) vágya, hogy egy kicsit olyanok lehessünk, mint Szív Ernő. Az évtizedek óta a *Délmagyarország*, valamint az *Élet és Irodalom*

82 Reichert Gábor

A MÉZSÜGÉR ÉNEKE

Darvasi László: *Ez egy ilyen*

csúcs – A nagy Szív Ernő-füzet

munkatársaként dolgozó rejtélyes publicista ugyanis mintha egy párhuzamos valóságban élne és alkotna, ahová szerencsés módon nem jut el a minden napok hőzöngése. Pontosabban dehogyan nem jut el, de valamiképp mindig irodalommal változik. Lehet szó a 2006-os budapesti zavargásokról, szeptember 11-éről vagy a vidéki gazdák soros fővárosi tüntetéséről – a külső körülmények mind-mind mellékessé válnak a fontosabb dolgokhoz, úgymint a versíráshoz, a szerelemhez vagy más alapvető emberi szükségleteinkhez képest, amelyek már-már mániákusan részletes kifejtést kapnak a továbbra is megbízhatóan gyarapodó Szív-életműben. S hogy miről szól, hogyan épül fel ez az életmű? Érdeemes hosszabban idézni *A berlini kék füzetet*, amelyben hősünk Miss Marple, Columbo hadnagy vagy Poirot felügyelő munkájához hasonlítja a tárcaíró tevékenységét: „Szív nem tudja, neki vannak-e módszerei, illetve az módszer-e, amikor a véletlen, a szerencse és a sors által irányított földi erőterben igyekszik az életét és persze mások életét megérteni a már-már kényszeres dokumentálási hajlam, a soha nem lankadó krónikási hevület segítségével, hogy minden apróságnak, minden történésnek, akár a legfelelősebb fuvaltatnak is maradjon nyoma, mert majd jelenthet valamit, valami nagyot, kolosszalist, az elhullajtott hajszal megmagyarázza utóbb a fejet, a redőzött homlokot és a félelem izzadságaitól fényes halántékot, vagyis az arcot, és aztán az egész testet is, megmagyarázza a lelket, a bűnt és az embert, mint aki egy univerzális bűntény után helyszínel, és csak rögzítem a nyomokat sorról sorra a kis tárcáiban, a gyufaláng írásaiban, a balkezes karcolatokban, a homályos értelmű glosszában, ahogy az utca népe mondja, és addig csinálja, amíg, na tessék, szóval, amíg el nem pukkan, mint egy üres kifliszacskó, a szívem.”

Szerzőnk tárcáit, tárcanovelláit olvasva a műfaj fénykora, a múlt század első felének hírlapirodalma elevenedik meg előttünk, amikor széppróza és újságírás még nem voltak egymástól ennyire távol eső fogalmak – hiszen az író és az újságíró is rokon foglalkozásoknak számítottak, sőt a legnagyobbak egy személyben művelték mindkét hivatást. Darvasi László *Ez egy ilyen csúcs* című, *A nagy Szív Ernő-füzet* alcímű kötetében is többször előkerülnek

a magyar tárca legnagyobbjai, *A kis tárca meséje* például tételesen igyekszik összegyűjteni, hogy főhőse mi mindent tanult – vagy legalábbis szeretett volna megtanulni – a nagy elődöktől. Eszerint a történet elején útra kelő „kicsi, buta tárcá” Kosztolányitól a haláltól való félelem szépségének megéneklését igyekezett ellesni, Krúdytól pedig azt, hogy „hogyan kell szólni a lányokhoz, a nőkhöz, az asszonyokhoz, hogyan kell a szívkövel foglalkozni, fölpántlikázni, kifesteni, hevesebb és készségesebb dobogásra bírni”. Karinthy Frigyes a kinevetés és a „vesébe nézés” művészetéről mondott hasznos dolgokat a főszereplővé előlépő mesebeli tárcának, Szép Ernő viszont a kicsinyítés fortélyait igyekezett átadni neki: „amit megfogott, érintett, amire csak rálehel, ami óriás dolognak a nyakába kötötte a mondata sálját, a ríme nyakkendőjét, azt máris zsebre lehetett tenni, mint egy üveggolyót” – foglalja össze a szöveg Szív Ernő majdnem-druszájának egyik legfontosabb tárcáirói erényét. Amennyiben ars poeticának fogjuk fel a megörökölt mesterségbeli fogások felsorolását, akkor azt mondhatjuk, *A kis tárca meséje* kissé talán túl magas polcra helyezi a Szív-novellisztikát – a rövid írás végén megfogalmazottak azonban valóban olyan egyedülálló vonására mutatnak rá, amely az említett elődöknél jóval hangsúlyosabban van jelen szerzőnk műveiben. „Otthon ült, és arra gondolt, hogy lám, mennyi mindent megtanult, mennyi mindent látott! Ezen gondolkodott. Hogy a világról, ha nem is mindent, de tényleg nagyon sokat megtudott! Na de magáról? Magáról, jaj, vajon mit tudott?!” – fogalmazódik meg a kötet elején az összes további írásra vonatkozatható kérdés. *A nagy Szív Ernő-füzet* – sok minden más mellett – ennek megválaszolására törekszik. A külsőségeikben jóformán teljesen kiismerhető mindennapok felszínes dokumentálása helyett az elbeszélő saját benső világáról, az irodalomban, a fikcióban való létezés okairól, örömeiről és bosszúságairól ejt szót, és arra próbál rájönni, mit árul el Szívről *magáról* az elmúlt húsz év (a legutóbbi, *A vonal alatt* című tárcagyűjtemény megjelenése óta eltelt időszak) tárcatermése. A műfajról, rajta keresztül pedig annak legelkötelezettebb kortárs hazai művelőjéről tehát egyaránt beszélnek az *Ez egy ilyen csúcs* darabjai, miközben egy sajátos, a miénkhez valamelyest hasonló, mégis sokkal derűsebb és élhetőbb világba engednek bepillantást.

Érdemes összevetnünk a történetek helyszíneit a hátsó kolofonoldalon található felsorolással, amely a szerző által a kötet írása során (1994 és 2014 között) elnyert külföldi ösztöndíjakat lajstromozza. Az egyezések megerősítik azt az egyszerre fiktív és nagyon is reális szituációt, mely szerint Szív Ernő külföldi utazásai során füzeteket nyitott, amelyekkel nem volt más szándéka, mint hogy teleírja őket. Hogy mivel? Ami éppen eszébe jut. Mint említettem, a külső helyszín legtöbbször csak apropót jelent szerzőnk számára;

kályhát, ahonnan elindulhat, hogy aztán egészen meglepő helyekre is eljuthasson. Ekképp például *A berlini fekete füzet* nem elsősorban berlini bedekerként olvasható, hanem az elhunyt barátról és pályatársról, Bakó Andrásról (Baka István alteregójáról) írt nekrológgént, amelyben az elbeszélő

84 többet kalandozik a szegedi Dóm tér környékén, mint mondjuk a berlini Alexanderplatzon. (Az elbeszélő szegedi „házszenstjei” – Bakó/Baka mellett Ilia Mihály, Szilasi László, egy Majorka álnevű, sokat tapasztalt újságíró a *Délmagyar* szerkesztőségéből stb. – egyébként a kötet más pontjain is felbukkannak.) *A francia fehér füzet* vagy *A berlini kék füzet* című írások is inkább félig fikatív, félig valós élményeken alapuló naplónak tekinthetők, amelyek mintha a madeleine-effektus egy sajátos leágazásának köszönhetően mindig ugyanoda, Szív emlékezetének mélyrétegeibe vezetnék az elbeszélést. *A New York-i piros füzet* a könyv leghosszabb és legkonzekvensebb darabja, amennyiben talán itt játsszák a legfontosabb szerepet a történeteknek otthont adó helyszínek. Azonban akárcsak Szív kedves, többször hivatkozott szerzője, May Károly könyveinél, itt is belefér a pakliba, hogy a narrátornak semmiféle érzéki tapasztalata ne legyen a rövid elbeszélésekre tagolt novellafűzér kulisszáiról és szereplőiről: van itt polgárháborús és indiános történet, Kolumbusz Kristóf és Szív közös utazását elbeszélő szöveg, merengés az egykori World Trade Center környékén, és még hosszan sorolhatnánk. A Szív-tárca legszebb vonása ugyanaz, ami a legnagyobb hátulütője is: bármiről és bárkiről szólhat, bárhol játszódhat, mindig mintha ugyanaz a történet íródna benne tovább. Ez jobb esetben otthonos érzést, rosszabb esetben viszont unalmat ébreszthet az olvasóban – utóbbi elkerüléséhez a legjobb mód, ha nem egyvégtében olvassuk a kötetet, hanem össze-vissza lapozgatva, sűrűn meg-megállva.

Nekem nagyon úgy tűnik, az *Ez egy ilyen csúcs* szövegei a tárca műfajának folyamatos felülvizsgálatával – bármilyen magasztosan hangozzék – az ember világban való létezéséről akarnak mondani valamit. Arról, hogy a tárca egy kicsit olyan, mint maga az élet: valahol elkezdődik, valahol pedig véget ér, de közte nincsenek nagy végpontok, igazán jelentős állomások. Valami ilyesmiről szólhattak a több szövegben is visszatérő titokzatos lény, a mézsügér dalai is. Ahogy a címadó tárcában olvashatjuk: „Szív szerint arról énekelt a mézsügér, hogy nincsen nagy történet. Az élet kis dobozkákba lett bezsúfolva, a nagy utazóládák kora lejárt. Pontosabban inkább az van, hogy a legnagyobb, a minden, a minden mása, idézete, az egész illúziója egyre kisebb egységekbe fér bele, egyre többet vihet, birtokolhat, úgymond, az ember, miközben ő ugyanakkora marad. Erről majd még beszélni kell.”

Szív Ernőt ismerve biztosak lehetünk benne, hogy beszélni is fog. (*Magvető, Bp., 2014*)

Az elkövetkező hetekben, mintha apokalipszis után, a hamu birodalmában éltem. Nem ettem, nem fürödtem, nem takarítottam, csak ültem a laptop előtt, füstöltem, és naphosszat a disszertációmát pötyögtem. Egy darabig még ki-kiürítettem az íróasztali hamutartót, de miután elfogytak a szemeteszsákok, többé nem törődtem vele, szívtam tovább a fekete Dunhillt és hagytam, hogy szépen lassan mindent beborítson körülöttem a pernye.

Potozky László 85

ÉLES

(regényrészlet)

Írtam és írtam egymás után az üresnél üresebb mondatokat, nem figyeltem, hol tartok, a szószámlálóra se kattintottam soha, egyedül az érdekelt, hogy minél tovább kitartson a szakszöveg, ennél jobb pótcselekvést keresve se találhattam volna. De mint minden dolgozat, ez is véget ért egyszer, s vele együtt a csöndes rothadozás is, beleszimatoztam a levegőbe, és nem tudtam eldönteni, vajon a falak szívták magukba a mosdatlanságom bűzét, vagy az én bőröm itta be belőlük a csatornaszagot. Végül is mindegy, gondoltam, és nekifogtam összeszedni a lakást, jó pár hasas nejlonzacskót telehordtam szeméttel, alig tudtam levánszorogni velük a lépcsőn, a bérház mögé vezető ajtón így is csak részletekben fértem ki. A kukák a parkoló mellett sorakoztak, felhajtottam egyiknek a fedelét, behajítottam az erjedő bűzbe a degeszre tömött szatyrokat, sűrű muslicafelhő csapott az arcomba. Megpróbáltam elhessegetni, és akkor, ahogy félrefordítottam a fejem és elkezdtem hadonászni a kezemmel, hirtelen rájöttem, mégse takarított el minden nyomot az együtt töltött évek után.

Valószínűleg ugyanúgy meg akart feledkezni róla, mint én. Elhagyottan állt szegény tragacs a parkolóban, porosan, a gumik laposra ereszkedtek, a karosszériát rozsdá kóstolgatta, nem ment ez innen sehová. Az ablakokra vastag kérget vont a kosz, nem láttam be rajtuk és nem is szerettem volna, az utastér félhomályában portyák emléke lapult, talán még mindig ott ültünk valahol mi is ketten a gázspré szagában, az elektromos sokkoló pattogó szikrái közt, és a pénz számolgatva úgy tettünk, mintha nem fognánk fel, mit csinálunk. Körbejártam párszor, rugdostam a sárhányókat, megkocogtattam a fényszórókat, sok-sok élettelen alkatrész, fogalmam se volt, mit kezdhetnék vele, ahogy magammal se. Így hát befejeztem a mestert, megvédtem a disszertációmát, felvételiztem a doktorira, sikerült, úgy döntöttem, ha már épeszű nem lehetek, legalább minél több diplomám legyen róla. Időközben kitört a nyár, megteltek a sörkertek, én meg annyira irtóztam kettesben maradni önmagammal, annyira sokan voltak bennem,

hogy jobb híján a csoporttársaimmal kezdtem kijárogatni a pszichológiáról. Bármire képes lettem volna, hogy kipofozzam nem létező társasági életemet, sosemvolt barátságokat próbáltam helyrechatelni, alkalmi ismerősöket haverrá átkonvertálni, le se szálltam a Facebookról, mindenhol ott akartam lenni és mindig, azt se bírtam elviselni, hogy rajtam kívül teljen az idő. Pénzem volt bőven, apám rendszeresen megtoldotta havi apánázsait, miközben megállás nélkül mocskolta Katjet és sajnált engem, *sose bírtam azt a leánykát, nem illettetek össze, túl neurotikus volt egy pszichológus mellé, na, de a lényeg most az, hogy visszatérj az életbe, kutyaharapást szőrével.* Vagy kutyaharapással, gondoltam.

-

Egyik pszichós sörözéskor vetődött oda az asztalunkhoz Kisdieszka, aki már egyáltalán nem volt se kicsi, se deszka. Teljesen reménytelen volt a helyzet és biztos a visszautasítás, ezért próbálkoztam be nála, legjobb fájdalomcsillapító a fájdalom, ha már a combon nem, hátha legalább a lelken működik a tigriscsikózás. *Barátom van,* mondta Kisdieszka. *Az jó,* mondtam. *Nagyon szermet voltál velem,* mondta. *Tudom,* mondtam. *De miért? Mert meg akartál menteni. És azért viselkedtél úgy? Én nem vagyok az a megmenthető kategória,* feleltem, és hogy teljes legyen a kép, igyekeztem nyomorult pofát vágni, de ő csak annyit mondott, adjak neki egy cigit, s azzal átült mellőlem az asztal másik végébe. Mindenki látta, mindenki értette, mindenki röhögött a markába, de igazából semmit se segített, meg se karcolt jóformán, ennek ellenére ez volt az egyik legtűrhetőbb kint töltött estém, számtalan végigsörözött éjszaka után jöttem rá, semmi értelme úgy tenni, mintha viccesnek találnám az asztaltársaság poénokba burkolt szurkálódását, jobb, ha beletörődöm, ez jár annak, aki öt év alatt alig tolja oda a képét az egyetemre, de mégis be méréssel pofátlankodni a közé a tucatnyi mázlista közé, akikre doktoranduszként plusz három évnyi lébecolás vár, amit még egy egész jó ösztöndíjjal is megfejel az állam. Az, hogy mit vállaltam ezzel magamra, senkit se érdekelt, mondjuk az is igaz, hogy öncsonkítókat meg Borderline-szindrómásokat látogatni a pszichiátrián nekem nem jelentett különösebb megrázkódtatást, ismertem jól a fajtájukat, egy vérből voltunk.

-

Körülbelül egy hónapig kínlódtam a csoporttársaimmal, amíg végképp lemondtam róluk. Ekkor írtam rá Facebookon Basszerékre, mégiscsak szesztvérek voltuk jó néhány évig, hátha meg lehetne menteni a menthető. Pár órára rá érkezett is a válasz, bocs a késésért, feleltek volna ők hamarabb,

csak hát az időeltolódás. Merthogy Amerikában vannak, több mint másfél hónapja, nem, nem kaptak állást az egyetem után, igen, tényleg úgy volt, hogy lesz, de Basszer apjának a cége becsődölt. Úgyhogy felélesztették nem létező nyelvtudásukat, és irány a nyugat, Bristol, Connecticut. A sarkokban állnak egész nap, mint az óvodások, teremőrként nincs más dolguk, éjszaka pedig a folyosókon sétafikálnak vagy a monitorokat figyelik. Mérnöki precizitással lóbálják a gumibotot, néha rá-rászólnak valakire, ennyi. Ezért fizet a cég, érettségi diplomát se kértek, ahogy a takarítótvállalatnál se, ahová hétvégenként bedolgoznak. Alaposan, szépen, szabályosan mossák fel a csempét, törlik le a tükröt, kefélik ki a budit, elvégre mérnökök. Most pedig ne haragudjak, de menniük kell, *minden jót! Nektek is*, gépeltem be a Messenger ablakába, és tudtam, lassan muszáj lesz beletörődnöm, hogy hiába akarok részt venni a világban, ha a világ nem akarja, hogy részt vegyek benne.

87

Új Forrás 2015/3 – Potoczky László: Éles
(regényrészlet)

Egy utolsó kísérletet azért még tettem. Ezúttal azokra a Facebookos lányismerőseimre írtam rá, akik egy kicsit is szimpatikusak voltak az évek során, és a profiljaik alapján szinglinek tűntek. Az elsőt és egyben utolsót, aki igent mondott a kávézásra, Mézgán meg Basszeren keresztül ismertem, egyszer ő is feltévedt valamelyik nálunk csapott hepajra, gyámoltalan kis csitrinek tűnt, egészen addig, amíg a kocsmában, ahol találkoztunk, be nem lőtte a negyedik shot Unicumot, hogy aztán bevallja, huszonhét fickóval feküdt le eddig, lehet, picit sok, de mentségére legyen mondva, csak négyet és felet szopott le közülük. *Az jó*, mondtam, elnézést kértem és kisunnyogtam a vécére, a fekete fóliával megvakított ablak egyenesen a gangra nyílt, könnyen kimásztam rajta. Vastag levegőjű nyári éjszaka volt, gyalog indultam haza és azzal, hogy még aznap este letörölöm a Facebookomat, úgylis pózna vagyok az áramlatban, kilógó és moccanhatatlan, akkor meg mi értelme benne lenni?

A bérház bejárata előtt megtorpantam, nem volt kedvem elővenni a kulcsot, nem volt kedvem felmenni magamhoz. Mozdonyfütty hallatszott a közelből, hosszú tehervonat húzott ki a vágányról, mentem hát tovább én is, el a pályaudvar üvegcsarnoka előtt, végig a régi gyártelepen átívelő négysávos mellett, be egyenesen a városhatárra kiszorított nagykerek közé, megannyi szunnyadó óriásdoboz, IKEA, OBI, Cora, Praktiker. A villanypóznákra szerelt lámpák többretegű félhomály fölött kornyadoztak, nemsókára fel is tűntek a járdán az alig kivehető, karcsú alakok, mert amióta egy razzia tényleg parkot csinált a várfal melletti parkból, azóta ide szorultak ki, itt grasszáltak esténként. Volt, amelyik szembejött, és olyan is, amelyik utánam sietett

és úgy szólított le, volt, amelyik köszönt, hogy *helló* vagy *szia* vagy *mi járatban?*, de a legtöbbször azon kívül, hogy *csinálunk valamit?* esetleg egyszerűen *valami?*, semmit se mondott, én meg csak ráztam a fejem és egymás után intettem nemet mindannyiuknak, miközben arra gondoltam, hogy ha

88 ehelyett a sablonszöveg helyett bár egyikük azt kérdezné véletlenül, hogy nem őt várom-e, *engem vársz?* s talán egy kicsi zavar meg félelem is lenne a hangjában, *engem vársz?* biztosan nem mondanék nemet. De így muszáj volt meggyorsítanom a lépteimet, minél hamarabb ki kellett jutnom innét, nyikorogva záródtak mögöttem a társadalom kapui, veszettül sikítottak a zsanérok, többé nem néztem fel, csak siettem, rohantam tovább, és mentem, mentem, mentem, mentem, mentem.

SZOBORPARK PRATER

6. RIESENRAD

lent a kapocs meg a lánc
bekampóznak a lábat
az előző láncába akasztják
lassan előre anya feje
apáé a torony a felhő
átmegy rajta a madár
emelkedő most a hegy
a tetején megáll a
levegő is

7. BOHÓCTORONY

Hansel és Gretel vannak benne
a bohóc szájába vezet az ösvény
mindkettőtől 3-3 kulcs a próbákhoz
a bohóc vigyorog nyitva a szája
fogai a lépcsők csigában fel
a sapkában a varázssütemény
ha bekapják szempillantás
és otthon lesznek

8. PLÜSSFOGÓ

labdával a paprikajancsi
orrára ki esik a medencébe
ahol a törpék a macik és a hódok
bőre szívja be a vizet
ha nem dobnak időben kasper
a labdával indítja a kampót
a plüssfogó kiment egyet

9. WURLITZERESÉK

90

a kerítésnél a ringlispil
lábánál a kapuban kapuőr
sárga zakós faládát teker
rajta ugyanolyan sárgák a virágok
a tekerőn a cilinderes
hasán csúszik a mellény
kilóg belőle egy pöttyös
nyakkendő bajuszán csöppök
a feleség és a fiú szedi a pénzt
a tekerős arrébb áll
a jegyesek beszállhatnak
bőrökkel csatolják őket a székre
a feleség retikülje piros
közepénél domborodik a virág
ugyanolyan mint a tekerőse

a kisfiú nadrágja sárga
mint a tekerőse
a kendője pöttyös
mint a cilinderesé

10. FAGYLALTOS

kocsija ketrec két terítő
hosszú a narancsos
a combjáig ér azon
rövidebb citromsárga és lyukas
hat fedő a kezénél kanáltartó
a ketrecben úrinő
önti a kávé a pincér marcipán
konyharuhával kapja ki a csészét
az meissen kár bele a lé
a terítő elcsúszott a lyukakon
ahol a téglék teteje
meg a fedő kilógnak a ketrec
alul is a rohadó részek
olvad a jégszekrény
a segítők nem jó akuk

11. KASPER A DOBBAN

ül csoki a ruhája
lebomló csoki hús
éve harminc tekerték bele
üvegbúrába tették
terráriumba tették
fémlábakra állították
a leskelődőknek
folyik a csokilé
a lábára

6,

A zápor haladtával az esernyők összehúzták a reggelt. A Városháza térre vezető lépcsősoron lépkedtem, a nyüzsgés libasorba rendezett minket, jobb-

92 Juhász Tibor

VÁROSOM

oldalt a felfelé haladók, baloldalt akik már lelapították dolgaikat. Egy férfi tarkóját néztem, szövetkabátja vállain elszórt korpapontok, miközben az én tarkómat egy szőke nő nézte, szövetkabátom vállain elszórt korpapontok.

A lépcső korlátja felérve elkanyarodott, kilátás nyílt a város egy részletére. A látványnak háttal a korlátnak támaszkodtam, és úgy tettem, mintha várnék valakire. Elképzelttem magam mögött az ezerszer látott négysávos utat, az elágazásnál járdaszigettel kettéválasztott futását, sorban a templomot, a Fő úti emeletes házakat, a páratlan oldalon pedig a mobil, és internetszolgáltatók, butikok egymásutánját. Aztán egy pontból a hátamat néztem, és próbáltam magam felé fordulni.

Nem ment. A téren loholó férfiakhöz voltak hasonlóak a vonásaim, hajuk nyírása az enyémmel volt azonos, ugyanúgy cigarettáztak és egyszer biztos, hogy kapta már el őket hirtelen rosszullet, mert, akár egy igazolványt, elnyelte őket a város.

7,

A város szélén, amin túl már csak elhagyott épületek omladoztak, azt kérdezted, boldog vagyok-e. Az összefirkált házfalakra néztem, hátha ki tudok bogozni valamit, ami megszépítené egy iparváros peremvidékének vedlő oldalait, de csak helyesírási hibákat láttam és olyan szavakat, amiket nem mondhattam neked. Azt feleltem, hogy képes vagyok arra, amit úgy neveznek, szeretet, s ha ez egyfajta tehetség, akkor az vagyok. Semmi okom sincs az ellenkezőjét feltételezni, hiszen tudom, rajtam múlik.

Közben olvadni kezdett az ég, vörös és sárga árnyalatok folytak a távol mögé, hátunk mögött a befeketült utcák ékszereikbe öltöztek. Erre nem voltak lámpák, ezért visszafordultunk, láthatóak, de már bogozhatatlanok lettek a házfalak, az innen távozott élet zúgásában kivehetővé váltak a buszok, motorok, autók hangrendjei és anélkül nyúltam kezed felé, hogy kételkedtem volna benned.

8,

Nem beszélgettünk. Elhaladtunk a város legmagasabb, tizennyolc emeletes, haláltoronyként emlegetett épülete előtt, melyből évente kiugrott egy nyugdíjas és egy diák. Az alatta nyílt mozi évek óta ugyanazokat a kasszasikereket játszotta. Azt hiszem, most is a pénztárcámban lapul egy 2011-es, még műsoron lévő film jegye. Cébéák, lottózók cserélődő vásárlói. Bicikli utak híján a pirosnál veszteglő biciklisek. És végül a múlt héten híressé vált bérház, ahol eldugították a lefolyót a kiskorú lányok, akik életükkel nem tudván mit kezdeni, kihányták a beléjük tömött esemény utáni tablettákat. Valamikor szerettük ezeket a formákat. Szerettük a szögeket, homlokzatokat, kiugrókat és sokkal nagyobb jelentőséget tulajdonítottunk a száz ablakkal körülvett játszótereknek, mint amennyivel valójában bírnak.

9,

Füledt augusztusi koraeste volt, egy barátunk lakásán. Homályba húzódtak a sínek. A töltésen néhány munkából jövő rövidítette útját. Keretbe foglalták őket az oszlopok és távvezetékek, olcsó keretdíszítésként garzonok emeletei nőttek két oldalon. A nyitott ablakban könyököltem, míg ti Fitzgerald szép és átkozott szereplőiről beszélgettetek. Felhallatszott az utcagyerekek káromkodása, egy idős hölgy kutyája ugatta őket, miközben egy szórakozóhely ritmustalansága botladozott az épületek között. Ahogy elnéztem, hallgattam mindezt, a kilences vonat füttye megijesztett, és már nem tűnt olyan elfogadhatónak semmi, idegesítő lett a sörös dobozokat rugdosó zene, eggyé vált az ugatás a szavakkal, féltem, ha megfordulnék ti sem illeszkednétek, nem passzolna arcotokhoz hangotok és annak látszanátok, amik valójában vagytok, egy férfinek és egy nőnek.

KÜLÖNÖS UTAZÁS

Úgy kellene a vagonokra szállni
– első osztályú ülőhely már nincsen –
hogy visszatérő madarak röptével
bármelyik ponton fölvehessen Isten,

előfordulhat, hogy késik a vonat,
csipcsup dologgal megy el az idő,
emberből gyúrni és azt megformázni
nem könnyű dolog, és így érthető,

hogyan ott a naptár mindig betáblázva,
érik a nyár, várakozik a rét,
egymás után születik minden óra,
túloldalára fordul a sötét,
mert világít a másik féltekén,
csak nem tudja, hogy ő volt, aki én.

GEODÉZIA

Itt hamarosan irodaház vagy lakópark épül.
Pózolsz a teodolitnak, jól ismert filmsztár vagy!
Egy utolsó, mértani pontossággal begyakorolt gesztus
a lézerskennerbe,
mosolyod lesz a tervrajz vonalhibája.

...

Végül vásárcsarnok lett.
A tekintetek üres hangárjaiban nem hallani
csak lépteim kongó magányát.
Megállni nem merek.
Szüntelen keresek foknyi eltérést,
hullámot a falban,
egy kialvatlan munkás kezét
a lépcsősorok csendes vízszintjében.

Végállomásig utazók nyugalmával
pásztázom a belsőszerkezet
kegyetlenül pontos illesztéseit.

Holnap ugyanitt
reggel óta figyelem a téglafal textúráját,
csak még egyszer,
utoljára!

Folyóiratunk a
NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAM
anyagi támogatásával jelenik meg. Terjeszti a Budapesti,
a Nemzeti es a Vidéki HIRKER RT.
és alternatív terjesztők

Szerkesztők

JÁSZ ATTILA – Csendes Toll (főszerkesztő, kiadóvezető)
PAPP MÁTÉ (költészet rovat: mahbija@gmail.com, Zene online rovat)
REICHERT GÁBOR (kritika rovat: reichertgabor87@gmail.com)
SZÉNÁSI ZOLTÁN (főszerkesztő-helyettes, felelős szerkesztő)
SZÚCS BALÁZS PÉTER (próza rovat: szbalaazs@freemail.hu , Füstjelek online rovat)

Lapterv es műszaki szerkesztés
SELLYEI TAMÁS OTTÓ

Munkatársak

ACSAI ROLAND (Indiáner-gyermekirodalmi rovat)
BUCSI-KOVÁCS ANIKÓ
MURÁNYI SÁNDOR OLIVÉR
TURI MÁRTON
POGRÁNYI PÉTER

Tiszteletbeli munkatársak

BUJI FERENC
CSEKE ÁKOS
MONOSTORI IMRE
MUZSNAY ÁKOS
VASADI PETER

ÚJ FORRÁS

IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT
ALAPÍTÓ A KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT
JÓZSEF ATTILA MEGYEI KÖNYVTÁRA

Megjelenik évente tízszer

Alapítva ezerkilencszázhatvankilencben

Alapító főszerkesztő: PAYER ISTVAN

Szerkesztőség: 2890 Tata, Székely B. u. 2/A Telefon: 20/3353 626

E-mail: jasz.attila@ujforras.hu. Interneten olvasható: www.ujforras.hu

Előfizethető az Új Forrás szerkesztőségi címen. Előfizetési díj egy évre 5000 Ft.

ISSN 0133-5332

Kiadja a József Attila Megyei Könyvtár. A kiadásért felel: Új Forrás Kiadó Nonprofit Kft.

Készült a Sollers Kft. nyomdájában Tatán.